

ΔΡΑΧ. 1.10

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΠΕΡΙΚΟΠΙΩΝ
ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ
ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΔΕΡΒΟΥ

Ἐγκριθείσα

ἀπὸ τοῦ ἁγίου ἔθους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
διὰ τὴν ἐκδόσιν τῶν ἐτημάτων 1909 1910

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΠΛΑΤΩΝ Α. ΤΕΡΤΙΟΥΣΤΑΟΣ & Η ΣΑΛΙΒΕΡΟΣ
1910

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 11,300
Διεκπ.

Ἐν Ἀθῆναις, τῇ 13ῃ Ἀυγούστου 1900.

Πρὸς τὸν κ. Δ. Χ. ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΝ

Γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι κατ' ἀπόφασιν τῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν διδακτικῶν βιβλίων Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπείας ἡ τιμὴ τῆς Ἑρμηνείας Περικοπῶν τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ Γ. Δέρβου ἐκ φύλλων τυπογραφικῶν 5 1/2 ὠρίσθη εἰς δραχμὰς μίαν καὶ λεπτὰ δέκα (1,10), τὸ δὲ ἐπιθετόν βιβλιόσημον χρώματος ῥοδίνου ἔσται ἀξίας λεπτῶν τριάκοντα (30).

Ἐντελλόμεθα, ὅπως συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἀποφάσεις ταύτας, ἐκτυπώσητε δὲ τὴν παροῦσαν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὄψεως τοῦ περικαλύμματος τοῦ βιβλίου κάτωθι τῆς θέσεως, εἰς ἣν κατὰ νόμον ἐπικολλᾶται τὸ βιβλιόσημον.

Ὁ Ὑπουργὸς

Κ ΓΕΡΟΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Γ ΒΕΝΘΥΛΟΣ

1513

1909 ΔΕΡ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΔΕΡΒΟΥ

τακτικού καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
καὶ τῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ

ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΗΣ Β΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ

ἐν τῷ κατὰ τὸν νόμον ΓΣΑ΄ διαγωνισμῷ διὰ τὴν
τετραετίαν 1909—1913

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ Δ. Χ. ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΣ & Μ. ΣΑΛΙΒΕΡΟΣ

1909

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς τὸν ἐλλόγιμον καθηγητὴν τῆς Θεολογίας
ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ.
ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΔΕΡΒΟΝ

Ἐπιστρέφουσα ὑμῖν, ἡ Σύνοδος τὴν ὑφ' ὑμῶν ἐν χειρογράφῳ ὑποβληθεῖσαν Αὐτῇ πρὸς ἔγκρισιν Ἑρμηνείαν περικοπῶν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν Πράξεων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων, συνταχθεῖσαν πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Β' τάξεως τοῦ Γυμνασίου, γνωρίζει ὑμῖν, ὅτι, συνηδᾶ τῇ ἐκθέσει τοῦ γραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου ἀρχιμ. Πολυκάρπου Θωμᾶ, τοῦ Συνοδικῆ ἐντολῇ διεξεληθόντος τὸ ἔργον ὑμῶν τοῦτο, οὐδὲν ἐν αὐτῇ περιέχεται τὸ ἀπᾶρον τοῖς δόγμασι τῆς ἡμετέρας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

† Ὁ Ἀθηνῶν **ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ** Ἡρόεδρος

† Ὁ Κεφαλληνίας **ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ**

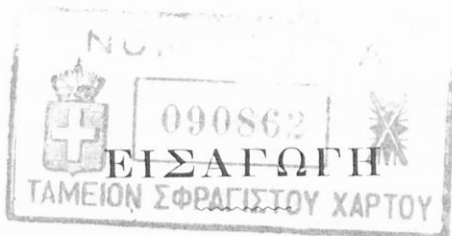
† Ὁ Ἡλείας **ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ**

† Ὁ Μεσσηνίας **ΜΕΛΕΤΙΟΣ**

† Ὁ Μαντινο-Κυνουρίας **ΓΕΡΜΑΝΟΣ**

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. **ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ ΘΩΜΑ**

Αί πράξεις τῶν Ἀποστόλων.

Αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων εἶναι σύγγραμμα τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ὡς γίνεται ὄφλον καὶ ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὕφους, ἅπερ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἔχουσι κοινὰ πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὕφος τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ. Ὁ Λουκᾶς ἀφιερᾷ ἀμφότερα τὰ συγγράμματα του πρὸς τινὰ Θεόφιλον, κατέχοντα ὑψηλὴν κοινωνικὴν θέσιν, ἐπιφανῆ καὶ κράτιστον ἄνδρα, ὅστις εἶχε κατηχηθῆ ὑπὸ αὐτοῦ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν (Λουκ. Α', 3. Πράξ. Ἀπ. Α', 1). Ὅπως οὗτος λάβῃ πλήρη γνῶσιν αὐτῆς, ὁ Λουκᾶς ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν τῷ ὅποιῳ ἐκτίθησι τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰς Πράξεις, ἐν αἷς ἐκτίθησι τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ ἔργα τῶν Ἀποστόλων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, ὡς πρωταγωνιστησάντων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ ἐξαπλώσει τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Λουκᾶς ἐξιστορῶν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων τὴν διάδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀπὸ τῶν Ἱερουσαλῦμων μέχρι τῆς Ῥώμης ζητεῖ νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν Θεόφιλον, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς διαδοθεὶς ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ θεῖον ἔργον (Πράξ. Ἀπ. Ε', 34—39). Οὕτω δὲ ὁ Θεόφιλος ἠδύνατο νὰ λάβῃ τελείαν γνῶσιν τῆς ἀπὸ Θεοῦ προελθούσης, ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ κηρυχθείσης καὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων διαδοθείσης χριστιανικῆς θρησκείας.

Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων.

Ἀπόστολοι γράψαντες ἐπιστολάς διασωθείσας ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ εἶναι ὁ Παῦλος, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης.

Ὁ Παῦλος ἔγραψε 14 ἐπιστολάς. Εἶναι δὲ αὐταὶ ἢ πρὸς Ῥωμαίους, αἱ δύο πρὸς Κορινθίους, ἢ πρὸς Γαλάτας, ἢ πρὸς Ἐφεσίους, ἢ πρὸς Φιλιππησίους, ἢ πρὸς Κολασσαεῖς, αἱ δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς, αἱ δύο πρὸς Τιμόθεον, ἢ πρὸς Τίτον, ἢ πρὸς Φιλήμονα καὶ ἢ πρὸς Ἑβραίους. Ὁ Παῦλος διὰ τῶν ἐπιστολῶν τούτων προτρέπει τοὺς χριστιανούς νὰ ἐμμένωσιν ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει, ἣν ὑπ' αὐτοῦ ἐδιδάχθησαν, συμβουλεύει κυρίως τοὺς προϊσταμένους τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων νὰ προσέχωσι πολὺ τοὺς ψευδοδιδασκάλους, οἵτινες εἰσχωροῦντες εἰς αὐτὰς διέδιδον πεπλανημένας καὶ αἰρετικὰς διδασκαλίαις, καὶ παροικαλεῖ αὐτοὺς νὰ ἐξακολουθῶσιν ἐργαζόμενοι πρὸς καταπολέμησιν πολλῶν κακιῶν, αἵτινες ἐπεκράτουν εἰς τὰς ἐκυτῶν κοινότητας.

Τοῦ Πέτρου περιεσώθησαν δύο ἐπιστολαὶ πρὸς χριστιανούς τοῦ Πόντου, τῆς Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας (Α' Πέτρου α', 1. Β' Πέτρου γ', 1). Καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ἐπιστολῆς τοῦ ζητεῖ νὰ στηριξῇ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὑπομένοντας πειρασμούς καὶ θλίψεις χριστιανούς νὰ διδάξῃ καὶ συστήσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν χριστιανικὴν ὑπομονήν, διὰ δὲ τῆς δευτέρας καθίστησιν αὐτοὺς προσεκτικούς, ἀφ' οὗ ἀπηλλάγησαν τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων νὰ μὴ περιπέσωσιν εἰς ἄλλας δοκιμασίας καὶ θλίψεις, ἅς θὰ παρῶσιν εἰς αὐτοὺς διάφοροι αἰρετικοί, μέλλοντες νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν.

Ὁ Ἰωάννης ἔγραψεν οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ τρεῖς ἐπιστολάς, ἐν αἷς θεολογεῖ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγων, ὅτι εἶναι ὁ Λόγος, ὅστις ἦτο αἰεὶ ἐν τῷ Θεῷ, πρὸ τῆς ὑπάρξεως τοῦ κόσμου, ὅτι διὰ τοῦ Λόγου τὰ πάντα ἐγένοντο, ὅτι αὐτὸς εἶναι ζωὴ αἰώνιος καὶ Θεὸς ἀληθινός, ὅτι ἐγένετο τέλειος ἄνθρωπος, ὅπως καταλύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θανάτου καὶ φέρῃ τὴν τελείαν γνῶσιν τοῦ ἐνός καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰωάννης οὕτω θεολογῶν περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐσαύπει ν' ἀναιρέσῃ τὰς ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ διαδεδομένας αἰρετικὰς κακοδοξίας, καὶ ἢ ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμφισβητεῖτο καὶ ἢ δυνάμις

αὐτοῦ ἐβιωρεῖτο ἀνεπαρκῆς πρὸς σωτηρίαν καὶ δικαιοσύνην τοῦ ἀνθρώπου. Πολεμῶν τοὺς αἰρετικούς συνιστᾷ εἰς τοὺς χριστιανούς βίαν ἀγνὴν καὶ θερμὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ παρακαλεῖ αὐτοὺς νὰ διατελῶσιν ἐν ἀδικοῦμένῳ κοινωνίᾳ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐὰν θέλωσι νὰ ἔχωσι ζωὴν καὶ νὰ παράγωσιν ἔργα ἀγαθὰ.

Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Ἰωάννου, ὡς καὶ αἱ τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰούδα, καλοῦνται καθολικαὶ καὶ εἶναι τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ, διότι ἀπευθύνονται πᾶσαι αἱ ἄλλαι πλὴν τῆς Γ' τοῦ Ἰωάννου πρὸς τοὺς χριστιανούς καθόλου.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Οὗτος εἶχε τὸ γένος ἐξ Ἑβραίων ἐκ τῆς φυλῆς Βενιαμὴν καὶ ἐγεννήθη ἐν Ταρσῶ τῆς Κιλικίας (Φιλιππ. Γ', 5. Ῥωμ. ΙΑ', 1). Ἡ δὲ Ταρσὸς ἦτο κατὰ τὸν Ξενοφῶντα (Ἀνάβ. Α' 6' 24) «πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων» καὶ κατὰ τὸν γεωγράφον Στράβωνα (Γεωγρ. βιβλ. ΙΔ', κεφ. 5) ἤκμαζε κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, δυναμένη ν' ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τὸ Ἰουδαϊκὸν αὐτοῦ ὄνομα ἦτο Σκούλ, ὃ ἐξῆλληνίσθη Σαῦλος, κατὰ δὲ τὴν συνῆθειαν τῶν Ἰουδαίων τοῦ νὰ ἀλλάσσωσι τὰ ὀνόματα αὐτῶν πρὸς τοὺς νέους ἔτους τοῦ βίου αὐτῶν γενόμενος ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ καὶ κηρυχὲς τοῦ εὐαγγελίου ἐκλήθη Παῦλος καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μάλιστα εἶναι γνωστὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ. Φαίνεται δέ, ὅτι ὁ Παῦλος ἐκαιώνησε τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, χωρὶς βεβαίως νὰ παύσῃ ἔχων κλίσην καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν μωσαϊκὸν νόμον. Νέος δὲ ὢν ἐστάλη ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς τὴν ἐν Ἱερουσαλύμοις φαρισαϊκὴν σχολὴν, ἔνθα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ πολυμαθοῦς καὶ εὐσεβοῦς Γαμαλιήλ, ἀνδρὸς μετρίου καὶ φρονίμου, ἐπαιδεύθη φαρισαϊκῶς (Πράξ. Ἀπ. ΚΒ', 3). Ἐκτὸς δὲ τῆς πνευματικῆς παιδείσεως, ἧς ἔτυχεν ὁ Παῦλος, ἐξέμαθε καὶ τὴν τέχνην τοῦ σκηνοποιῦ (Πράξ. Ἀπ. ΙΙΙ', 3), ὡς ἔθος παρὰ τοῖς τότε Ἰουδαίοις καὶ μάλιστα τοῖς λογίοις ἦτο νὰ ἐκμανθάνωσι καὶ τέχνην τινά, ὥστε ἐν καιρῷ ἀνάγκης νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα,

ἵνα ὧσιν ὑλικῶς ἀνεξάρτητοι. Τοῦτο δ' αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος λέγει: «Αὐτοὶ δὲ γινώσκατε, ὅτι ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς οὐσι μετ' ἐμοῦ ὑπῆρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταῖ» (Πρᾶξ. Ἄπ. Κ', 34). Ὁ Παῦλος, φαρισαϊκῶς ἐκπαιδευθεὶς, ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ διὰ τοῦτο ἐταρῶσαστο καὶ ἐσκανδαλιζετο ἀκούων, ὅτι ὁ ἄνθρωπος σώζεται ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον, ὡς Θεόν, πίστεως καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ὁ Παῦλος, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἀντιστρατεύεται κατὰ τῆς θεοκρατίας αὐτῶν, κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, προτιθέμενος νὰ μεταβάλῃ τὰ ἔθνη, ἅπερ παρέδωκεν αὐτοῖς ὁ Μωϋσῆς· διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος μετέσχε τοῦ διωγμοῦ κατὰ τῆς ἐν Ἱερουσόλοις χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπεδειξάτο μέγιστον ζῆλον, διότι ἔλαθε μέρος εἰς τὸν λιθοβολισμὸν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου (Πρᾶξ. Ἄπ. Ζ', 60). Ἐμφανισθεὶς δὲ ἐν Ἱερουσόλοις ἐνόπιον τοῦ ἀρχιερέως τῶν Ἑβραίων ἔλαθεν ἐπιστολὰς παρ' αὐτοῦ, ὅπως ἐλθὼν εἰς Δαμασκὸν καταδιώξῃ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας καὶ φέρῃ αὐτοὺς δεδεδεμένους εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν. Ἀλλὰ διὰ θεῖου θαύματος, συμβάντος αὐτῷ καθ' ὁδὸν παρὰ τὴν Δαμασκὸν, ἐπεστράφη εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἐγένετο ἔνθερμος θιασώτης αὐτοῦ, ἀρξάμενος νὰ κηρύττῃ εὐθὺς ἐν Δαμασκῷ εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ ἐν Δαμασκῷ Ἰουδαῖοι συνέβουλεύσαντο ν' ἀποκτείνωσι τὸν Παῦλον, ὅπερ οὗτος γινὼς ἐσώθη διὰ σπυρίδος καὶ κατέφυγεν εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα (Πρᾶξ. Ἀποστ. Θ', 1-25). Ἐνταῦθα ἐκ τῶν Ἀποστόλων εὗρεν ὁ Παῦλος μόνον τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον, τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας, εἰς οὗς συνεστήθη ὑπὸ τοῦ Βαρνάβα, διηγησαμένου αὐτοῖς ὅτι συνέβη τῷ Παύλῳ καθ' ὁδὸν καὶ βεβαιώσαντος ἀμφοτέρους, ὅτι ὁ Παῦλος ἔπαυσεν ὢν διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὅτι ἐγένετο ἔνθερμος ὀπαδὸς αὐτοῦ. Ὁ Παῦλος διατρίψας 15 ἡμέρας ἐν Ἱερο-

σολύμοις ἀπέρχεται διὰ τῆς Συρίας εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ταρσόν (Πράξ. Ἀποστ. Θ', 26-30. Γαλατ. Α', 18).

Ὅτε δὲ ἠγγέλθη εἰς τὴν ἐν Ἱερουσολύμοις ἐκκλησίαν, ὅτι ἐν Ἀντιοχείᾳ, πρωτευούσῃ πόλει τῆς Συρίας, πολλοὶ ἀριθμὸς ἐπίστευσεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, πέμπει αὐτῇ τὸν Βαρνάβαν ἐκεῖσε, ὅπως ἐνισχύσῃ αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν ὁ Βαρνάβας ἔλθων εἰς Ἀντιοχείαν ἄλλὰ διὰ νὰ ἐργασθῇ τελεσφορότερον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετέβη εἰς Ταρσόν, ἔνθα διέμενον ὁ πλήρης ζήλου καὶ δραστηριότητος ἀπόστολος Παῦλος καὶ λαθὼν μεθ' ἑαυτοῦ αὐτὸν ἐπιστρέφει εἰς Ἀντιοχείαν, ἔνθα ἀμρότεροι ἤρξαντο ἐργαζόμενοι καὶ αὐξάνοντες τὴν ἐκκλησίαν, ἣτις συνεκροτήθη τὸ πλεῖστον ἐξ ἐπιστραφέντων ἔθνικων. Ἐνταῦθα δὲ ἐκλήθησαν τὸ πρῶτον οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ χριστιανοὶ (Πράξ. Ἀπ. ΙΑ', 22—26).

Ἀποστολικαὶ ὁδοιπορίαι τοῦ Παύλου.

Ἡ ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπῃν διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἡ ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἰδρυαὶς καὶ κατάρτισις χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν εἶναι ἔργα μάλιστα τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅστις ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐπεχείρησε τὰς τέσσαρας ἀποστολικὰς ὁδοιπορίας, αἵτινες εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

Πρώτη ἀποστολικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ Παῦλος, ὡς ἀπόστολος τῶν ἔθνων, ἐμελλε νὰ κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον εἰς τοὺς ἔθνικοὺς. Ἀρχεται δὲ τῆς πρώτης ἀποστολικῆς ὁδοιπορίας μετὰ τοῦ Βαρνάβα καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας, τῆς πρωτευούσης τῆς Συρίας, κατέρχεται εἰς τὴν Σελεύκειαν, διαβαίνει δὲ εἰς Κύπρον, ἣν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον διήλθεν, ἦτοι ἀπὸ Σαλαμίνας μέχρι Πάφου. Ἀπὸ τῆς Πάφου ἀναχθεὶς ἦλθεν εἰς τὴν Πέργην τῆς Παμφυλίας, ἔνθα ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος ὁ συνοδεύων τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν ἀποκαμῶν ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτῶν καὶ ὑπέστρεψεν εἰς Ἱερουσόλυμα. Ἀπὸ δὲ τῆς Πέργης παρεγένετο ὁ Παῦλος μετὰ τοῦ Βαρνάβα εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, εἰς Ἰκόνιον, Λύστραν καὶ Δέρβην, εἶτα διὰ τῆς αὐ-

τῆς ὁδοῦ ἐπιστρέφει εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίης καὶ διελθὼν τὴν Πισιδίαν καὶ τὴν Παμφυλίαν κατέρχεται εἰς Πέργην, εἰς Ἀττάλειαν καὶ ἐκ ταύτης ἀποπλέει εἰς Ἀντιόχειαν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας (Πρᾶξ. Ἀποστ. II' καὶ ΙΔ').

Δευτέρα ἀποστολικὴ ὁδοιοπορία.

Ὁ Παῦλος μετὰ τινα χρόνον θέλων νὰ ἐπισκευθῇ πάλιν τὰς χώρας, ἐν αἷς ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον, καὶ κηρύξῃ αὐτὸ περαιτέρω εἰς ἄλλας χώρας ἀναχωρεῖ ἐξ Ἀντιοχείας τῆς Συρίας καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Δέρβην καὶ Λύστραν. Ἐκ Λύστρας πορεύεται ὁ Παῦλος εἰς τὴν Τρωάδα. Διαβαίνει δὲ εἰς Σαμοθράκην, Νεάπολιν, διέρχεται τοὺς Φιλίππους, Ἀμφίπολιν, Ἀπολλωνίαν, Θεσσαλονίκην, Βέροιαν, Ἀθήνας, Κόρινθον, Ἐφεσον, Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, Ἱερουσόλυμα, Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας (Πρᾶξ. Ἀποστ. ΙΕ', 36—ΙΗ', 22).

Τρίτη ἀποστολικὴ ὁδοιοπορία.

Ὁ Παῦλος μικρὸν διατριψάς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν καὶ διήρχετο τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ τὴν Φρυγίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐν αὐταῖς χριστιανικὰς κοινότητας. Μετὰ ταῦτα δὲ ἦλθεν εἰς Ἐφεσον, εἶτα εἰς τὴν Μακεδονίαν, Κόρινθον, Φιλίππους, Τρωάδα Ἄσσον, Μυτιλήνην, Σάμον, Τρωγγύλιον, Μίλητον, Κῶν, Ῥόδον, Πάτρας, Τύρον, Πτολεμαίδα, Καισάρειαν καὶ Ἱερουσόλυμα. Ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει ὁ Ἀπόστολος κινδυνεύει νὰ φανευθῇ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων κατηγορούντων αὐτὸν, ὅτι διδάσκει κατὰ τοῦ λαοῦ, τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῶν Ἱερουσόλυμων. Ἀπὸ τοῦ κινδύνου δὲ τούτου ἀπαλλάσσει αὐτὸν ὁ Ῥωμαῖος χιλιάρχος, ὅστις μετὰ στρατοῦ πέμπει αὐτὸν εἰς Καισάρειαν πρὸς Φήλικα, τὸν ἡγεμόνα, ἤτοι τὸν ὑποδιοικητὴν. Ὁ Ῥωμαῖος οὗτος ὑποδιοικητὴς ἐλπίζων, ὅτι λήψεται παρὰ τοῦ Παύλου χρέματα, ἐτήρει αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ ἐπὶ δύο ἔτη. Μετὰ ταῦτα διαδέχεται τὸν ὑποδιοικητὴν τοῦτον ὁ Πόρκιος Φηστός, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου δικάζεται ὁ Παῦλος παρισταμένων καὶ τῶν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καταβάντων Ἰουδαίων

κατηγόρων αὐτοῦ, οἵτινες ὅμως οὐδὲν ἠδύναντο κατὰ τοῦ Παύλου ν' ἀποδείξωσιν. Ὁ δὲ Παῦλος παρατηρῶν, ὅτι, καίπερ ἄθῳος, δικαιοσύνην δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ, ἐπικαλεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Καίσαρος κατὰ τὸ δικαίωμα, ὃ εἶχεν ὡς Ῥωμαῖος πολίτης. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐπικλήσεως ταύτης ὁ ἀπόστολος πέμπεται ὑπὸ στρατιωτικὴν συνοδίαν ἐκ Καισαρείας διὰ Σιδῶνος, Μύρων, Μελίτης, Συρακουσῶν, Ῥηγίου, Ποτιόλων, Ἀππίου Φόρου, Τριῶν Ταβερνῶν εἰς Ῥώμην. Οὕτω δὲ ὁ Παῦλος εἶδε τὴν Ῥώμην, εἰ καὶ οὐχὶ ὡς ἐλεύθερος κηρῶς τοῦ εὐαγγελίου, ὡς ἐπέθυμει. Ἡ φυλάκισις αὕτη τοῦ Παύλου δὲν ἦτο ἀυστηρὰ διότι ἐπετρέπη αὐτῷ νὰ κατοικήσῃ ἐν ἰδίᾳ μισθωθείᾳ οἰκίᾳ, φυλάσσοντος ἐνὸς μόνου στρατιώτου αὐτόν. Ἡ φυλάκισις αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ δύο ὀλόκληρα ἔτη, καθ' ἃ ἀκολούτως ὁ Ἀπόστολος ἐδέχετο πάντας τοὺς εἰς αὐτόν πορευομένους, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παρρησίας. Τὸν Παῦλον κατὰ τὴν φυλάκισιν ταύτην ἠκολούθησαν οἱ πιστότατοι φίλοι αὐτοῦ, ὁ Λουκᾶς, ὁ Τιμόθεος, ὁ Τυχικός, ὁ Δημάριος, ὁ Μάρκος, ὁ Ἀρίσταρχος καὶ ὁ Ἐπαφρόδιτος (Πράξ. Ἀποστ. ΙΗ', 23—ΚΗ', 31).

Τετάρτη ἀποστολικὴ ὁδοιοργία.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπελευθερωθεὶς τῆς πρώτης ἐν Ῥώμῃ φυλάκισις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 63^{ου} ἔτους μεταβαίνει εἰς τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας τῆς Μ. Ἀσίας μάλιστα εἰς τὴν Ἐφέσον, ἐν ἣ ἐγκαταλείπει ὡς ἐπίσκοπον τὸν Τιμόθεον, μέλλοντα νὰ διοργανώσῃ πτελείως τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς καὶ προφυλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀναρχνέντων αἰρετικῶν διδασκαλῶν, προδρόμων τῶν γνωστικῶν αἱρέσεων. Ἐξ Ἐφέσου μεταβαίνει ὁ Παῦλος εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐκ τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς Ἐφέσου πορεύεται εἰς Κρήτην, ἐνθα ἐγκαταλείπει ὡς ἐπίσκοπον τὸν Τίτον, μέλλοντα νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ἀποκρούσῃ τὰς ἐκεῖ ἑτεροδιδασκαλίας (Τίτ. Α', 5). Ὅτε ὁ Παῦλος ἔγραψε τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολήν, πιθανῶς ἐξ Ἐφέσου, ἐσκόπει νὰ διαχειμιάσῃ ἐν Νικοπόλει

(Τίτ. Γ', 12), ἔνθα ὁ ἀπόστολος καλεῖ τὸν Τίτον νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. Ὁ Παῦλος διὰ τῆς Μιλήτου καὶ διὰ τῆς Κορίνθου (Β' Τιμόθ. δ', 20) μεταβαίνει εἰς Ἰταλίαν, ὅπου βεβαίως ἐκήρυξε καὶ ἐδίδασκε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, εἴτα δὲ εἰς Ῥώμην. Ἐνταῦθα συνελήφθη καὶ ἤχθη ἐνώπιον τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, ὑποστὰς τὴν πρῶτην ἀνάκρισιν καὶ μὴ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον διότι εὗρέθη ἀμέτοχος τῆς εἰς τοὺς χριστιανούς ἀποδοθείσης πυρκαϊῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος. Ὁ Παῦλος κατὰ τὴν συμβῆσαν ἐν Ῥώμῃ τῷ 64 ἔπει πυρκαϊῶν εὗρισκετο ἐν τῇ τετάρτῃ ἀποστολικῇ ὁδοποιίᾳ του. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ φυλακίσαι ἐν Ῥώμῃ ὁ Παῦλος δὲν εἶχε τὴν ἐλευθερίαν, ἣν εἶχε κατὰ τὴν πρώτην του φυλάκισιν. Προβλέπει, ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακίσαι θὰ ὑποστῇ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον διὰ τοῦτο γράφει πρὸς τὴν μαθητὴν αὐτοῦ Τιμόθεον «Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσασαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπέκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτὴς» (Β' Τιμόθ. δ', 6—8).

Ὁ Παῦλος κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς εἰς θάνατον κατηγορηθεὶς διὰ πολιτικὸν ἔγκλημα, ἦτοι τὴν καταπολέμησιν τῆς ἐθνικῆς θρησκείας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ τὴν εἰς αὐτὸ εἰσαγωγὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ ἰσχύῃ ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ κράτει κατὰ τοὺς νόμους αὐτοῦ ὡς νέα θρησκεία καὶ ἀπηγορευμένη (religio nova et illicita). Ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐγένετο τῷ 67 π. Χ.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος.

Συμεὼν ἢ, ὡς ἐξηλληνίσθη, Σίμων ὁ ἐπικληθεὶς μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Πέτρος, ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ (Ἰω. Α' 43, ΚΑ' 2, 7, 15, 16, Πράξ. Ἀποστ. 1Ε' 14, Β' Πέτρου α', 1), κατήγετο ἐκ τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ πόλεως Βηθσαιδᾶ (Ἰω. Α' 45, ΙΒ' 21), ἐξ ἧς βραδύτερον ἀναχωρήσας κατώκησεν ἐν τῇ πόλει Καπερναοῦμ.

ἐν τῷ οἴκῳ τῶν γονέων τῆς γυναίκός του, ἐν τῷ ὅποιῳ συγκαταίκει καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀνδρέας. Ἀμφοτέρωθεν δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἤλθειον ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Γαλιλαίας (Ματθ. Η' 14, Λουκ. Δ' 38, Μάρκ. Α' 29, Λουκ. Ε' 3, Ματθ. Δ' 18). Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀνδρέας προσεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ν' ἀφήσωσι τὸ ἁλιευτικὸν ἐπάγγελμα καὶ ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτόν· διότι ἀπεφάσισε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἁγίους ἀνθρώπων, ἀποστόλους, οἵτινες μέλλουσι νὰ σαρκυνύσωσι τὰ διάφορα ἔθνη εἰς τὸν χριστιανισμόν.

Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Σωτῆρος ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀνδρέας ἠμέσως ὑπακούσαντες ἀφῆκαν τὰ δίκτυα καὶ ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν. Ὁ Πέτρος ἦτο εἰς ἓκ τῶν στενωτάτα συνδεδεμένων μετὰ τοῦ Ἰησοῦ ἀποστόλων, ὡς ἦσαν καὶ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης.

Ὁ Πέτρος ἦτο ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων, εἰς ὃν ὁ Ἰησοῦς ἐφώνη μετὰ τὴν ἀνάστασιν (Α' Κορινθ. ΠΕ' 5, Λουκ. ΚΔ' 34). Τὴν δὲ θεομήνην πρὸς τὸν Σωτῆρα ἀγάπην ἐπεδείξατο, ὅτε, ἐπιελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἤρξατο μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων ἐνεργῶν καὶ κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ (Πράξ. Ἀποστ. Α' 15—26, Β' 1—41).

Μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Στεφάνου ὁ Πέτρος καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι ἔμειναν ἐν Ἱερουσολύμοις (Πράξ. Ἀποστ. Η' 1, 2), καὶ περ τῆς ἐν Ἱερουσολύμοις ἐκκλησίας σφοδρῶς καταδιωκομένης. Ἔνεκα δὲ τοῦ διωγμοῦ τούτου πολλοὶ τῶν πιστευσάντων καταλιπόντες τὰ Ἱερουσόλυμα ἀπῆλθον εἰς Φοινίκην, Κύπρον, Ἀντιόχειαν, Σαμαρείαν (Πράξ. Ἀποστ. ΙΑ' 19, Η' 5). Τὰς προύδους τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Σαμαρείᾳ μαθούσα ἢ ἐν Ἱερουσολύμοις ἐκκλησία πέμπει τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην, ἵνα στηριξῶσι τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς καὶ ἐπιθέσωσιν ἐπ' αὐτῶν τὰς χεῖρας, ὅπως λάθωσι Πνεῦμα Ἅγιον. Ὁ Πέτρος ἐν Σαμαρείᾳ εὐαγγελιζόμενος καὶ μεταδίδους τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἤλεγξε καὶ ἀπέπεμψεν ἐκ τῆς ἐκ-

κλησίαις καὶ Σύμωνα τὸν μάγον. Ταῦτα δὲ πράξεις ἐπιστρέφει εἰς Ἱερουσόλυμα (Πράξ. Ἀποστ. Η' 14—25). Ἐντεῦθεν ἀναχωρήσας διήλθε πρὸς ἐν Ἰουδαίᾳ, Γαλιλαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ ἐκκλησίας καὶ κατέβηθεν εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας Λύδδαν, ἔνθα θεραπεύει τὸν ἐπὶ 8 ἔτη ἐν παραλύσει κατακειμένον ἐπὶ κραββάτῳ Αἰνέαν, εἶτα εἰς τὸν Σάρονα καὶ τὴν Ἰόππην, ἐν ἧ ἀνιστᾷ ἐκ νεκρῶν τὴν Τζέιβᾶ (Πράξ. Ἀποστ. Θ', 31—43). Μετὰ δὲ ταῦτα προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἑκατοντάρχου Κορνηλίου ἐπορεύθη εἰς Καισαρείαν τῆς Παλαιστίνης, ἔνθα βραπτίζει αὐτὸν καὶ κηρύττει πρώτην ἤδη φωνὴν τὸν λόγον εἰς τοὺς ἔθνικοὺς καὶ συντρώγει μετ' αὐτῶν (Πράξ. Ἀποστ. Ι', 1—48).

Ὅτε δὲ ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀγριππᾶς ὁ Α' κατὰ τὸ 44 μ. Χ. καταδιώκει τοὺς χριστιανοὺς ἕνεκα τῶν Ἱερουσολυμιτῶν ἐφόνευσε μαγείᾳ τὸν Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, τότε συνέλαβε καὶ τὸν Πέτρον καὶ ἔρριψεν εἰς φυλακὴν θέλων μετὰ τὸ Πάσχα νὰ παρουσιάσῃ αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Ἰουδαικοῦ λαοῦ καὶ νὰ φρονεύσῃ, ὡς ἐφόνευσε καὶ τὸν Ἰάκωβον. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς φυλακῆς ταύτης διὰ θαύματος ἀπελευθερωθεὶς ὁ Πέτρος κατέλιπε τὰ Ἱερουσόλυμα καὶ ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον τῷ 44 ἔτει (Πράξ. Ἀποστ. Β', 1—5, 17), ἦτο δὲ κατὰ τὸ 51 ἔτος μ. Χ. ἐν Ἱερουσόλυμοις ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Ἀποστόλων. Ὅτι μὲν ὁ Πέτρος μετέβη εἰς τὴν Ῥώμην δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν παλαιὰν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι δὲ ἐγένετο ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος αὐτῆς, ὡς διατείνονται οἱ παπισταί, εἶναι ἔναντιον καὶ πρὸς τὰς περὶ Πέτρου μαρτυρίας τῆς Κ. Διαθήκης καὶ πρὸς τὴν παλαιὰν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Πέτρος ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Νέρωνος ἐν ἔτει 64 μ. Χ., ὀλίγους μόνον μῆνας ἐνταῦθα διατριψας.

Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόςθεος.

Ὁ Ἰάκωβος ἦτο εἰς τῶν λεγομένων ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου, ὧν ἀναφέρονται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τέσσαρες καὶ οὔτινες ἦσαν ὁ

Ἰακώβος, ὁ Ἰούδας, ὁ Σίμων καὶ ὁ Ἰωσήφ (Ματθ. ΙΒ' 46, ΙΓ' 55). Ἦσαν δὲ οὗτοι τέκνα ἐκ προτέρας γυναικὸς τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ μνηστῆρος τῆς Παρθένου Μαριάμ, ὡς ἀναφέρει ἀρχαία παρὰ-δοσια μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους (εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον τόμ. 10, ἐκδ. Migne Ἑλλ. Πατρ. τόμ. 13, σελ. 876). Φαίνεται, ὅτι ὁ Ἰακώβος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Χριστοῦ, ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ὁπότε μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐνεφανίσθη αὐτῷ ὁ Σωτῆρ, ὡς ἀναφέρει ὁ Παῦλος γράφων· «Ὡρθη Ἰακώβω, εἶτα τοῖς Ἀποστόλοις πᾶσι» (Α' Κορινθ. ΙΕ' 7). Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως ταύτης ὁ Ἰακώβος ἐγένετο ἐν-θερμὸς ὀπαδὸς τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἀνεγνωρίσθη ἐπί-σκοπος πρῶτος τῆς μητρὸς τῶν ἐκκλησιῶν. Ἦτο ἀνὴρ δικαίος καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἔθεωρεῖτο προτύριον τοῦ λαοῦ (Ἠγήσιππος παρ' Εὐσεβίου ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Β', κεφ. 23).

Ὁ Ἰακώβος κατελέγετο ἐν τῇ χειρὶ ἐκείνων τῶν παρ' Ἑβραίοις Ναζιραίων, οἵτινες ἐφ' ὄρου ζωῆς τῶν ἀπειχόν τῶν οἰνο-πνευμάτων. Ἦτο ἀνὴρ εὐσεβῆς συνηθίζων συχνὰ νὰ προσεύχηται γονυπετῆς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ζητῇ τὴν ἄρσιν τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ. Αἱ γονυκλισίαι αὐτοῦ ἦσαν τόσον συχναί, ὥστε τὰ γόνατα αὐτοῦ ἐσκληρύνθησαν, ὡς τὰ τῆς καμήλου (Ἠγήσιππος αὐτόθι).

Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰακώβου ὁ Ἑβραῖος ἱστοριογράφος Ἰωσή-πος (Ἰουδ. ἀρχαίολ. βιβλ. Κ', κεφ. 9, § 1) λέγει, ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς Ἄνανος συγκαλέσας τὸ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων κατεδίκασεν αὐτόν εἰς τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατον. Ὁ διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατος αὐτοῦ, ὡς διὰ πολλῶν περιγράφει ὁ χριστιανὸς ἱστορικὸς Ἠγή-σιππος, συνέβη ὡς ἑξῆς: Ὁ Ἰακώβος ἀνεβιβάσθη εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ἤτοι εἰς τὸ ὕψιστον μέρος τοῦ ἀετώ-ματος ἢ τοῦ μετώπου τοῦ ναοῦ, ὅπερ ἔχον τριγωνικὸν σχῆμα ἐν εἴδει πτερύγων ὠνομάσθη πτερύγιον. Ἐπειτα ἀπὸ τοῦ πτερυγίου τούτου ἐρρίφθη πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. Ἡ περιγραφή τοῦ λιθοβολισμοῦ τοῦ Ἰακώβου ὑπὸ τοῦ Ἠγήσιππου

εἶναι σχεδὸν σύμφωνος τῷ ποινικῷ νόμῳ τῶν Ἰουδαίων περὶ λιθοβολισμοῦ, καθ' ὃν ὁ ἐπὶ λιθοβολισμῷ καταδικασθεὶς ἐρείπτετο ἀπὸ τινος ὕψους πρὸς τὰ κάτω καί, ἐὰν ἔζη ἀκόμη, ἐρείπτετο ἐπ' αὐτοῦ βαρὺς λίθος καὶ τὸ παριστάμενον πλῆθος ἐρόνευεν αὐτὸν λιθοῖς.

Ἔργον τοῦ Ἰακώβου εἶναι ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης Ἰουδαίους χριστιανούς, ὅπως διδάξῃ αὐτοὺς τὴν ἀληθῆ χριστιανικὴν πίστιν καὶ τελειότητα. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ ὑπάρχει κατατεταγμένη ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς Καινῆς Διαθήκης, πρώτη ἐν ταῖς καθολικαῖς ἐπιστολαῖς, διότι δὲν ἀπευθύνεται πρὸς ὀρισμένην χριστιανικὴν κοινότητα ἢ πρὸς ὀρισμένον πρόσωπον, ἀλλὰ πρὸς χριστιανούς καθόλου.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ἡ ἰδρυσις τῆς πρώτης Ἐκκλησίας.

(B'. 1—41)

Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἦσαν 1

Στίχ. 1. Ἡ Πεντηκοστή ἦτο μία τῶν τριῶν μεγίστων ἑορτῶν τῶν Ἰουδαίων, αἵτινες ἦσαν τὸ Πάσχα, ἡ Σκηνοπηγία καὶ ἡ Πεντηκοστή. Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπελόγιζον τὰς ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τοῦ Πάσχα ἐπὶ ἑβδομάδας καὶ τὴν πεντηκοστὴν ἡμέραν ἐώρταζον εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπὶ τοῦ Σινᾶ χορηγίας τοῦ νόμου καὶ εἰς εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ἐναρξεί τοῦ θερισμοῦ. Ὅθεν αὕτη ἐκαλεῖτο οὐ μόνον Πεντηκοστή, ἀλλὰ καὶ ἑορτὴ τῶν ἑβδομάδων καὶ ἑορτὴ τοῦ θερισμοῦ. Προσέφερον δὲ κατ' αὐτὴν καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν καὶ δύο ἐνζύμους ἄρτους ἐκ τοῦ νέου σίτου. Ἐπανηγυρίζετο δὲ μετὰ πολλῆς λαμπρότητος (Λευϊτ. ΚΓ' 15—20. Ἀριθ. ΚΗ' καὶ ΚΘ'. Δευτερ. Σ' 9, 10. Ἰωσήφ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. βιβλ. Γ' κεφ. 10, § 6). «Ἐν δὲ τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς» ἦτο ἐν ᾧ εἶχον παρέλθῃ αἱ ἀπὸ τοῦ Πάσχα τεσσαράκοντα ἐννέα ἡμέραι καὶ ἐπέστη ἡ Πεντηκοστή.

«Ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό.» Ἐν τῇ πόλει τῶν Ἱερουσαλύμων ὑπῆρχεν ἰδιωτικὸς οἶκος, εἰς τὸ ὑπερῶν τοῦ ὁποίου συνήρχοντο ἐπὶ τὸ αὐτό οὐ μόνον οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ὄπαδοι τοῦ Ἰησοῦ καὶ προσήχοντο (Πρᾶξ. Ἀποστ. Α', 13—15), περιμένοντες τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς δοθείσης εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ὑποσχέσεως τῆς ἐπιφαιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Αὐτόθι Α'. 4—8). Οἱ πρῶτοι χριστιανοί, μὴ ἔχοντες ἐκκλησίας, συνήρ-

2 ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ
 οὐρανοῦ ἦχος, ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρω-
 σεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι· καὶ ὄφθησαν αὐτοῖς
 3 διαμεριζόμεναι γλώσσαι ὡσεὶ πυρὸς, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἓνα ἕκα-
 4 στον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου, καὶ
 ἤρξαντο λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου
 5 αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦν-
 τες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν
 6 οὐρανόν. Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνήλθε τὸ πλῆθος
 καὶ συνεχύθη· ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λα-
 7 λούντων αὐτῶν. Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγον-
 τες πρὸς ἀλλήλους, οὐκ ἰδοῦ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες
 8 Γαλιλαῖοι καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέ-

χοντο ἐν ἰδιωτικοῖς οἰκοῖς. Τοιοῦτος εὐκέρης ἰδιωτικὸς οἶκος τῶν
 χριστιανῶν τῶν Ἱερουσαλῶν ἦτο καὶ ὁ οἶκος τῆς Μαρίας, τῆς μη-
 τρὸς τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου (Πράξ. Ἀποστ. ΙΒ΄. 12).

Στίχ. 2—4. Αἰρινίδιος ἦχος ἀκουσθεῖς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς προε-
 ρχόμενος ἐκ φερομένου βιαίου ἀνέμου προηγήθη τῆς ἐπιφοιτήσεως
 τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γεμίσας ὅλον τὸν εἰρημένον ἰδιωτικὸν οἶκον,
 ὅπου ἐκάθηντο οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ὄπαδοί τοῦ Ἰησοῦ. Μετὰ τοῦτο
 ἐφάνησαν εἰς τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ εὐρισκομένους διαμεριζόμεναι ὡς πύ-
 ριναι γλώσσαι καὶ ἐκάστη πυρίνη γλώσσα ἐκάθισεν εἰς ἓνα ἕκα-
 στον αὐτῶν, καὶ ἅπαντες ἐπλήσθησαν Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἤρ-
 ξαντο λαλοῦντες ἐτέρας γλώσσας, ἢ τὰς γλώσσας ἄλλων λαῶν, ἃς
 πρότερον ἠγνούσαν, καὶ νῦν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔμαθον καὶ
 ὁμιλοῦν.

Στίχ. 5. Αὐτόπται μάρτυρες τοῦ ὑπερφυσικοῦ τούτου γεγονότος
 ἐγένοντο Ἰουδαῖοι, οἵτινες ἀφέντες τὰ ἔθνη καὶ τὰς πατρίδας τῶν,
 ἐν αἷς ἐγεννήθησαν κατοικοῦν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐξ εὐλαθείας πρὸς τὴν
 ἱερὰν ταύτην πόλιν.

Στίχ. 6—11. Ἡ ἔννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη· « Ἡ διὰ
 τῆς καταβάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γενομένη φωνὴ ἐξεληθοῦσα
 ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ οἴκου, εἰς ὃν ἦσαν συνηθροισμένοι οἱ Ἀπόστολοι

κτω ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν. Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἑλαμί- 9
 ται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ
 Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμ- 10
 φυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρή-
 νην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσή- 11
 λυτοί, Κρήτες καὶ Ἄραβες, ἀκούομεν λαλοῦντων αὐτῶν ἡμε- 12
 τέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ: Ἐξίσταντο δὲ πάντες 12
 καὶ διεπύρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντας: Ἦ ἂν θέλοι τοῦτο
 εἶναι; Ἄλλοι δὲ χλευάζοντες ἔλεγον, ὅτι γλεῦκος μεμειστο- 13
 μένοι εἰσὶ.

Σταθεῖς δὲ Πέτρος σὺν ταῖς ἑνδεκά ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐ- 14
 τοῦ καὶ ἀπεφθέγγετο αὐταῖς: Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοι-

καὶ οἱ ὄπαδοί τοῦ Ἰησοῦ, ἠκούσθη ἔξω εἰς τὸ πλῆθος, ὅπερ τρυχθέν
 ἔδραμε (συνεχύθη), ἵνα ἴδῃ τί εἶναι ἡ φωνὴ αὐτή. Μετ' ἐκπλήξεως
 δὲ καὶ θαυμασμοῦ παρετήρησαν οἱ θεατῶντες, οἵτινες ἦσαν οἱ πρὸ
 ὀλίγων ἡμερῶν ἐν Ἱερουσολύμοις οἰκίσκοντες Ἰουδαῖοι ὡς καὶ οἱ ἐκ δια-
 σφόδρων ἔθνων ἐλθόντες χάριν τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἄλ-
 λων ὑποθέσεων εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην πόλιν, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, Γα-
 λιλαῖοι ὄντες, ἐλάλουν γλώσσαις καὶ διαλέκτοις ἔθνων, ἐν οἷς αὐτοὶ
 οἱ Ἰουδαῖοι ἐγεννήθησαν λέγοντες, ὅτι ἡμεῖς γεννηθέντες ἐν Παρθίᾳ
 καὶ Μηδίᾳ καὶ ἐν Ἑλαμίδι, χάρις ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ καὶ ἐν
 Μεσοποταμίᾳ, Ἰουδαίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ, Πόντῳ καὶ τῇ Ἀσίᾳ,
 Φρυγίᾳ καὶ Παμφυλίᾳ, Αἴγύπτῳ καὶ Κυρηναικῇ Λιβύᾳ, τῇ Ῥώμῃ
 καὶ ἐν ἄλλοις ξένοις ἔθνεσιν, ἀκούομεν αὐτοὺς λαλοῦντας τὰ με-
 γαλεῖα τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς ἡμετέροις γλώσσαις, δηλ. παρθιστί, μη-
 διστί κτλ. Καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι κτλ. ἦτοι οἱ εἰς Ἱερουσό-
 λυμα ὡς ξένοι χάριν τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς καὶ δι' ἄλλους
 σκοποὺς ἐλθόντες Ἰουδαῖοι, οἵτινες κατοκοῦν ἐν Ῥώμῃ. Προσήλυ-
 τοὶ ἦσαν οἱ ἔθνικοί οἱ εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν προσελθόντες.

Στίχ. 14. Ὅτε ὁ Πέτρος ἤρξατο ὁμιλεῖν, παρεῖσαν καὶ οἱ ἑνδεκά
 Ἀπόστολοι, ἐν οἷς κατελέγετο καὶ ὁ πρὸ ὀλίγου ἐκλεγθεὶς Ματθίας
 (Πραξ. Ἀποστ. Α', 26) ἀντὶ τοῦ Ἰουδαίου τοῦ Ἰσκαριώτου. Τοῦτο
 ἡμῖν, ἦτοι τοῦτο, ὅπερ θὰ σὺς εἶπω τώρα.

Ἐρμηνεῖα Περικ. τῶν Ἀποστ. Γ. Ι. Δέσβου

- κοῦντες Ἱερουσαλήμι ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω καὶ
 15 ἐνωπίσασθε τὰ ῥήματά μου. Οὐ γάρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε,
 16 οὗτοι μεθύουσιν· ἔστι γὰρ ὧρα τρίτη τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ τοῦτο
 17 ἔστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ. «Καὶ ἔσται ἐν ταῖς
 ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ Θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός
 μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ
 αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὄρασις ὄψονται,
 18 καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνουπνιασθήσονται· καὶ γε
 ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις
 ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου καὶ προφητεύσουσι.
 19 Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς
 20 κάτω, αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ· ὁ ἥλιος μεταστρα-
 φήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα πρὶν ἢ ἔλθειν τὴν

Στίχος 15. "Ὁρα τρίτη τῆς ἡμέρας, ἤτοι 9 π. μ. Στίχ. 16-21 ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἦσαν μεθύσμενοι, ἀλλ' ἐλάλουν οὕτω· διότι τοῦτο προείπεν ὁ προφήτης Ἰωήλ (Β' 28) προφητεύσεις. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ὁμιλῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀναφέρει τὴν προφητείαν τοῦ προφήτου Ἰωήλ, θέλων νὰ δεῖξῃ ὅτι αὕτη ἐπραγματοποιήθη ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ, ἐν ἣ ἀνθρώποι φωτισθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνουπιασθέντες ἐκήρυξαν τὰ μεγαλεῖα αὐτοῦ ὡς ἦσαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐν ἣ ἄλλοι, ἐμφορούμενοι τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, θὰ ἐμφανισθῶσι κηρύττοντες τὰς ἀληθείας τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ὑποδεικνύει πρὸς τοῦτους, ὅτι ἡ προφητεία τοῦ Ἰωήλ ὡς πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, καθ' ὃ καὶ γυναῖκες ἐμπνευσθεῖσαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ θὰ κηρύξωσι, θέλει πραγματοποιηθῆ ἐν τῷ χριστιανισμῷ. Καὶ τῷ ὄντι χριστιανὰι γυναῖκες, ὡς διδάσκει ἡ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἐνουπιασθεῖσαι ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου, ἐκήρυξαν αὐτὸ καὶ ἐμαρτήρησαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ Πέτρος ἐνταῦθα θέλει νὰ δεῖξῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι τὸ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς κηρυγμα τῶν Ἀποστόλων δὲν προσῆλθεν ἐκ μέθης, ἀλλ' ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῦτο προῖδὼν ὁ προφήτης Ἰωήλ προείπε.

ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. Καὶ ἔσται πᾶς ὃς 21
 ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται». Ἄνδρες Ἰσρα-
 ῆλιται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν Ναζω- 22
 ραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμει
 καὶ τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ
 ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὀρισμένῃ βουλῇ 23
 καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἐκδοτὸν λαβόντες, διὰ χειρῶν ἀνό-
 μων προσπῆξαντες ἀνείλεται· ὃν ὁ Θεὸς ἀνέστησε λύσας τὰς 24
 ὀδύνας θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ'
 αὐτοῦ. Δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν· «Προωρώμην τὸν Κύριον 25
 ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἔστιν, ἵνα μὴ σα-
 λευθῶ διὰ τοῦτο εὐφράνθῃ ἡ καρδία μου καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ 26
 γλῶσσά μου, ἔτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι,
 ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ᾄδου οὐδὲ δώσεις 27
 τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, 28
 πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου». Ἄνδρες

Στίχ. 21-28. Ὁ Πέτρος εἰπὼν ἀνωτέρω πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ὀμίλησαν κατὰ θεῖαν ἔμπνευσιν, συνεχίζει ἐν τοῖς στίχοις 21-28 τὴν ὀμίλησιν του, ἐν ἣ καυτηριάζει αὐτούς, ὅτι τὸν Ἰησοῦν, τὸν ἐν μέσῳ αὐτῶν τόσα θαύματα ἐνεργήσαντα, διὰ χειρῶν τῶν ἀνόμων Ῥωμαίων στρατιωτῶν προσπῆξαντες ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐφόνευσαν. Προστίθεται δὲ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι φρονέσαντες καὶ θανατώσαντες τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οὐ μόνον ἀνοσιώτατον ἔργον ἐπραξάν, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν κατ' αὐτοῦ ἴσχυσαν· διότι ὁ Χριστὸς δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ ὑπὸ τοῦ θανάτου· καθόσον ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀνέστησε αὐτόν. Φέρει δὲ πρὸς αὐτοὺς ὡς μάρτυρα τὸν Δαβὶδ, ὅστις προσήτευσεν ἐν τῷ 119' ψαλμῷ, 8-11, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἐν διὰ τῆς ἀναστάσεώς του ἐνίκησε, καὶ ὅτι ἀνάστας ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ πατρὸς. Ὁ Δαβὶδ ἔχων τὴν πεποιθήσιν του εἰς τὸν ἀναστάντα Μεσσίαν λέγει, ὅτι δὲν ροβεῖται νὰ ἐγκαταλειφθῇ εἰς τὸν ᾄδον, ἀλλὰ θὰ ζῆσῃ. Ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἀφήσῃ αὐτόν νὰ ἀπολεσθῇ.

29 ἀδελφοί, ἐξὼν εἶπεν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ
 πατριάρχου Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη καὶ τὸ
 30 μνήμα αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. Προφή-
 τῆς οὖν ὑπάρχων καὶ εἰδώς, ὅτι ὄρακι ὄμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς
 ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν
 31 Χριστὸν καθίσει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προῖδὼν ἐλάλησε περὶ
 τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ὅτι οὐ κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐ-
 32 τοῦ εἰς ἄδου οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. Τοῦτον τὸν
 Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὐ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες.
 33 Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθείς τὴν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου
 Πνεύματος λαθὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο, ὃ νῦν ὑμεῖς
 34 βλέπετε καὶ ἀκούετε. Οὐ γὰρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς,
 35 λέγει δὲ αὐτός· «Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δε-
 ξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν»

Στίχ. 29—31. Ὁ Πέτρος ἀποδεικνύει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις, ὅτι ὁ Δαβὶδ προφητικῶς προεἶπε τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ ὁποίου ἦτο πρόγονος κατὰ σάρκα καὶ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη εἰς τὸν Δαβὶδ, ὅτι ὁ καρπὸς τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, ἦτοι ὁ Ἰησοῦς, ὁ κατὰ σάρκα ἀπόγονός του, ἐμελλε νὰ καθίσῃ ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ πατρὸς.

Στίχ. 32. Οὗ ἐνταῦθα εἶναι γένους αὐδαπέρου, ἦτοι οὐ γεγονότος, τῆς ἀναστάσεως, ἡμεῖς οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι οἱ μετὰ τοῦ ἀναστάντος κοινωνήσαντες ἐγενόμεθα μάρτυρες (Πράξ. Ἀποστ. Α' 22, Γ' 41).

Στίχ. 33. Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ, ἦτοι διὰ τῆς δεξιᾶς, τοῦτέστι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ (ὄρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Ε' 31). Ὁ Ἰησοῦς ὑψωθείς ἐκχεῖ καὶ πέμπει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπερ ὑμεῖς νῦν βλέπετε καὶ ἀκούετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. Ἀποστ. Α' 4, Ἰω. ΙΕ' 26, ΙΣ' 7).

Στίχ. 34 καὶ 35. Ὁ Ἰησοῦς ἀναβὰς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκάθισε καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ πατρὸς, ὡς τοῦτο προεἶπε καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ (Ψάλμ. 109, στ. 1), καὶ ἐγένετο σύνθρονος τοῦ Θεοῦ πατρὸς (Ἑβρ. Α' 8 καὶ 13, Ἑβρ. Α' 21).

σου». Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι Κύ- 36
 ριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε τούτον τὸν Ἰησοῦν,
 ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. Ἀκούσαντες δὲ κατενόγησαν τῇ καρ- 37
 δίᾳ εἰπὼν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους·
 Τί ποιήσομεν, ἄνδρες ἀδελφοί; Πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐτούς· 38
 Μετανοήσατε καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι
 Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δω-
 ρεὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία 39
 καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακράν, ὅσους ἂν
 προσκαλέσηται· Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ἐτέροις τε λόγοις πλείοσι 40
 διεμαρτύρητο καὶ παρεκάλει λέγων· Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς
 τῆς σκολιᾶς ταύτης. Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν 41

Στιχ. 36. Διὰ τοῦ «οὖν» ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐρχεται εἰς τὸ συμπέρασμα τῆς ὁμιλίης του, ἀπειτῶν παρὰ τῶν Ἰουδαίων νὰ πιστεύσωσιν εἰς ἐκεῖνον, ὃν ἐσταυρώσαν.

Στιχ. 37—39. Οἱ ἄκραταὶ τῆς ὁμιλίης τοῦ Πέτρου, ἀρ' οὗ ἤκουσαν αὐτὸν, καθ' ὑπερβολὴν συνεκινήθησαν καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους τί πρέπει νὰ κάμωσι. Τότε ὁ Πέτρος συνεβούλευσεν αὐτούς, ὅτι ὀφείλουσι πρῶτον νὰ μετανοήσωσι διὰ τὰ ἁμαρτήματά των καὶ μάλιστα τὸ τῆς θεοκτονίας καὶ ἔπειτα νὰ βαπτισθῶσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ λάβωσι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ὁ Πέτρος λέγει πρὸς αὐτούς· «Σεῖς εἰσθε ἐκεῖνοι, εἰς οὓς ἡ ἐπαγγελία τῆς μεταδόσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θὰ πραγματοποιηθῇ, καθὼς καὶ πάντες οἱ ἄλλοι οἱ μακρὰν ὄντες, οὓς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου θὰ προσκαλέσῃ».

Στιχ. 40—41. Ὁ Πέτρος διὰ πλείονων ἄλλων λόγων ἐξώρριζε τοὺς Ἰουδαίους καὶ παρεκάλει αὐτούς λέγων, ὅτι θὰ σωθῶσιν ἀπὸ ταύτης τῆς νυνὶ ζώσης σκολιᾶς καὶ ἀδίκου γενεᾶς καὶ θ' ἀποχωρισθῶσιν ἀπ' αὐτῆς, ἐὰν μετανοήσωσι καὶ βαπτισθῶσιν. Ὅσοι λοιπὸν ἀσμένως ἀπεδέχθησαν τὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἐβαπτίσθησαν καὶ προσετέθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς Πεντηκοστῆς, ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. Γνωστὸν

λόγον τούτον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλια.

**Ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη τῶν πρώτων
Χριστιανῶν.**

(Πράξ. Ἀποστ. Δ' 32—35).

- 32 Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ
μία, καὶ οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶ-
33 ναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Καὶ μεγάλη δύναμις ἀπε-
δίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυ-
ρίου Ἰησοῦ χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. Οὐδὲ
34 γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων
ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρα-
35 σκομένων καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διε-
δίδοτο δὲ ἐκάστῳ καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν.

εἶναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναστὰς κατέλιπε πλειονὰς τῶν 500
ὀπαδῶν (Α' Κορινθ. ΙΕ', 6), εἰς οὓς προσετέθησαν κατὰ τὴν ἡμέ-
ραν τῆς Πεντηκοστῆς αἱ εἰρημέναι περὶ περὶ 3000 ψυχαί. Ἐκ τού-
των ἀπετελέσθη ἡ πρώτη Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 32—35. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις περιγράφονται τὰ ἔθη
τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Οὗτοι διεκρίνοντο διὰ τὰ ἀγνὰ καὶ φι-
λάνθρωπά των ἔθη, συνδεόμενοι δὲ διὰ τοῦ στενοῦ δεσμοῦ τῆς
ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλοβοηθείας εἶχον τὰς περιουσίας των κοινὰς.
Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος κατωτέρω μῆφεται τὸν Ἀνανίαν, ὅστις πω-
λήσας τὸ κτῆμά του κατέθεσε παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων μόν-
ον μέρος τῆς τιμῆς τοῦ πωληθέντος κτήματος καὶ οὐχὶ πᾶσαν τὴν
τιμὴν καὶ ἀξίαν τοῦ κτήματος, λέγων ὁ Ἀπόστολος πρὸς αὐτόν·
Ἀνανία, δὲν ἔμενε τὸ κτῆμα ἰδικόν σου καὶ, ἀφ' οὗ τὸ ἐπώλησας,
δὲν ἦσο σὺ κύριος νὰ κρατήσῃς τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ κτή-
ματός σου; Ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀξία τοῦ πωληθέντος κτήματός σου δὲν
ἦτο εἰς τὰς χεῖράς σου; Τίς σε ἠνάγκασε νὰ προσφέρῃς εἰς ἡμᾶς
μέρος τῆς ἀξίας καὶ τῆς τιμῆς τοῦ πωληθέντος κτήματός σου; Τίς

**Ἡ εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσις
τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.**

(Πράξ. Ἀποστ. Θ', 1—30).

Ὁ δὲ Σαῦλος ἐστὶ ἐμπνέων ἀπειλήs καὶ φόνου εἰς τοὺς μα- 1
θητάs τοῦ Κυρίου. προσελθὼν τῷ ἀρχιερεὶ ἠτήσατο παρ' αὐ- 2
τοῦ ἐπιστολάs εἰς Δαμασκὸν πρὸs τὰs συναγωγὰs, ὅπως εἴαν
τινας εὕρῃ τῆs ὁδοῦ ὄνταs ἀνδράs τε καὶ γυναῖκαs δεδεμέ-
νουσ ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι ἐγένετο 3

σε ἠναγκασθε νὰ φευθῆs αὐτῷ (Πράξ. Ἀποστ. Ε', 4); Οἱ λόγοι
οὗτοι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πείθουσιν ἡμᾶs, ὅτι οἱ πρῶτοι χρι-
στιανοὶ ἐκουσίως παρέδιδον τὰs περιουσίας των καὶ καθίστων αὐ-
τὰs καινὰs καὶ οὐχὶ ἀναγκαστικῶs, δηλ. δι' ἐπιβεβλημένου νόμου.
Ἐπίσης παρατηροῦμεν, ὅτι ἐπὶ τῆs ἐποχῆs τῶν Ἀποστόλων ἡ Μα-
ρια, ἡ μήτηρ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου εἶχεν ἐν Ἱερουσαλήμεισ ἰδίαν
οἰκίαν, ἐν ἣ συνήρχοντο οἱ χριστιανοὶ (Πράξ. Ἀποστ. ΙΒ', 12).

Στίχ. 1. «Ὁ δὲ Σαῦλος κ.τ.λ.» Οὗτος ἐκαλεῖτο κατ' ἀρχὰs
Σαούλ, ὄνομα ἑβραϊκόν, εἶτα δὲ Σαῦλος ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον. Τὰ
δύο δὲ ταῦτα ὀνόματα Σαούλ καὶ Σαῦλος ἔφερε καὶ πρὸ τῆs ἐπι-
στοφῆs του εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ ὡs χριστιανὸs καὶ ὡs ἀπό-
στολοs (Πράξ. Ἀποστ. Ζ' 58, 60. Θ' 4, 17, 19, 26. ΙΒ',
25) Ὅτε δὲ κατὰ τὴν πρῶτην ἀπιστολικὴν ὁδοπορίαν του ἦν ἐν
Κύπρῳ ἐπιστρέψαs εἰς τὸν χριστιανισμὸν τὸν ἀνθύπατον Σέργιον
Παῦλον, ἀπὸ τότε ὁ Ἀπόστολοs ὀνομαζέτο Παῦλοs (Πράξ. Ἀπο-
στόλ. ΙΓ', 9).

Στίχ. 2. Ἡ Δαμασκὸs ἦτο ἀρχαία πρωτεύουσα τῆs Συρίας,
κατοικοῦν δὲ ἐν αὐτῇ πολλοὶ Ἰουδαῖοι ἐστὶ καὶ ἀρ' οὐ ὁ αὐτοκράτωρ
Νέρων ἐρόνευσε 10,000 ἐξ αὐτῶν (Ἰωσ. Ἰουδ. πόλεμ. λόγ. Α',
κεφ. 2 § 25. λόγ. Β' κεφ. 20 § 2). Πρὸs τὰs συναγωγὰs. Συνα-
γωγαὶ εἶναι τὰ οἰκήματα, εἰs ἃ οἱ Ἑβραῖοι συναρχόμενοι κατὰ
Σάββατον καὶ τὰs ἄλλασ ἑορτασίμους ἡμέραs ἀναγινώσκουσι τὴν
Παλαιὰν Γραφήν καὶ προσεύχονται πρὸs τὸν Θεόν. Τῆs ὁδοῦ ὄνταs
ἦτο χριστιανὸs, οἵτινεσ ἦσαν καταχρημένοι τὴν ὁδὸν Κυρίου.
(Πράξ. Ἀποστόλ. ΙΗ', 25).

Στίχ. 3—6. Ὁ Χριστὸs περιβεβλημένος τὴν οὐρανιαν φωταῖνάν

αὐτὸν ἐγγύζειν τῇ Δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης περιήστραφεν αὐ-
 4 τὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσε
 φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ, Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; εἶπε δέ·
 5 Τίς εἶ Κύριε; Ὁ δὲ Κύριος εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ
 διώκεις· σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν τρέμων τε καὶ
 6 θαμβῶν εἶπα, Κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; Καὶ ὁ Κύριος πρὸς
 αὐτόν, Ἀνάστηθι καὶ εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ λαληθήσεται
 7 σοι τί σε δεῖ ποιεῖν. Οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστή-
 κεισαν ἑναεὶ, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦν-
 8 τες. Ἠγέρθη δὲ ὁ Σαούλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεργημένων δὲ τῶν ὀ-
 φθαλμῶν αὐτοῦ οὐδένα ἐβλεπε· χειραγωγοῦντες δὲ αὐτόν εἰς-
 9 ἴλαγον εἰς Δαμασκόν. Καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων καὶ
 10 οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν. Ἦν δὲ τις μαθητῆς ἐν Δαμασκῷ ὀνό-
 ματι Ἀνανίας καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν ὁ Κύριος ἐν ὁράματι·
 11 Ἀνανία. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἰσοῦ ἐγώ, Κύριε. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν,

δόξαν του ἐμφανίζεται τῷ Παύλῳ (ὄρα καὶ Α΄ Κορινθ. ΠΕ' 8. Θ'
 1) λέγων αὐτῷ· Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; Δηλ., ὡς ὁ ἱερός
 Χριστός· ἔρμηνεύει «Τί πρὸ ἑμοῦ μέγα ἢ μικρὸν ἰδιακρήμενος
 ταῦτα ποιεῖς;». «Πρὸς κέντρα λακτίζειν» εἶναι ἀρχαία ἑλληνικὴ
 παροιμία λεγομένη περὶ ματαιίας καὶ ἐπιβλαβούς ἀντιστασεως.

Στίχ. 7. «Οἱ δὲ ἄνδρες κ.τ.λ.». Ἐνταῦθα ὁ Λουκᾶς λέγει, ὅτι οἱ
 μετὰ τοῦ Παύλου ὄντες ἤκουον μὲν τῆς φωνῆς, ἐν ᾧ ὁ ἴδιος ὁ
 Παῦλος ἀλλαγῶν (Πραξ. Ἀποστ. ΚΒ', 9) ἀναφέρει, ὅτι οἱ μετ'
 αὐτοῦ ὄντες «τὴν φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μου». Παρα-
 βάλλων τις τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς λόγους
 τοῦ Λουκᾶ παρατηρεῖ διαφορίαν καὶ ὅμως ἢ διαφορίαν αὕτη εἶναι
 φαινομενική· διότι ὁ μὲν Λουκᾶς θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ μετὰ τοῦ
 Παύλου ὄντες ἤκουσαν τῆς φωνῆς ἤτοι τοῦ φέρου, τοῦ ἤχου, ὁ δὲ
 Παῦλος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες δὲν ἤκουσαν τὴν
 φωνὴν τοῦ λαλοῦντος, τουτέστι τὰς λέξεις, τοὺς λόγους, τὴν ὁμι-
 λίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δια τοῦτο καὶ διάφορος ἢ συνταξίς τοῦ
 ἀκούειν.

Στίχ. 11. *Εὐθείαν*. Τοιαύτη εὐθεία ὁδὸς ἔτι καὶ σήμερον

Ἄναστās, πορευθήτι ἐπὶ τὴν ῥόμην τὴν καλουμένην Εὐθείαν καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Τούδα Σαύλου ὀνόματι. Ταρσέα ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται, καὶ εἶδεν ἐν ὄραματι ἄνδρα ὀνόματι Ἄνα- 12 νίαν εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. Ἄπεκρίθη δὲ ὁ Ἄνανίας· Κύριε, ἀκήκουσά ἀπὸ πολλῶν περὶ 13 τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δεῖσαι 14 πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Πορεύου, ὅτι σκευὸς ἐκλογῆς μαι ἐστίν οὗτος 15 τοῦ βασιάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραήλ· ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ 16 τοῦ ὀνόματός μου πάθειν. Ἀπῆλθε δὲ Ἄνανίας καὶ εἰσῆλθεν 17 εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπε· Σαούλ ἀδελφέ, ὁ Κύριος ἀπέσταλέ με, Ἰησοῦς ὁ ὀφθεῖς σοι ἐν τῇ

δείκνυται ἐν Δαμασκῷ, ὡς ἀναφέρουσι διάφοροι περιηγηταί. Ταρσέα. Ὁ Παῦλος ἐγεννήθη ἐξ Ἑβραίων ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἧτις, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἡμῶν σελ. 6, ἦτο πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων καὶ ἠκμαζε κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας δυναμένη ν' ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Στιχ. 13. Τοῖς ἁγίοις. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ οἱ χριστιανοὶ καλοῦνται καὶ ἅγιοι· διότι ἀποχωρισθέντες τοῦ βεβηλοῦ κόσμου εἰσῆλθον διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ κοινωνίαν, ἐν ἣ ἀριερωμένοι αὐτῷ δύνανται ν' ἀσκῶσιν ἀγνὴν καὶ ἀμεμπτον ἠθικὸν βίον (Α' Κορινθ. 5', 11. Ῥωμ. Α', 7. 1Β', 13. Ἑβρα. Α' 4. Α' Τιμόθ. Ε', 10).

Στιχ. 13-16. Πρὸς τὸν Ἄνανιαν, ὅστις εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ἰησοῦ, διαταξάντος αὐτὸν νὰ πορευθῆ εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Σαύλου, ἐδίσταξε νὰ ὑπακούσῃ λέγων, ὅτι καθ' ἧς ἔχει πληροφορίας οὗτος πολλὰ κακὰ ἐν Ἱερουσαλήμ ἐποίησεν τοὺς χριστιανούς καὶ σκοπεῖ νὰ πράξῃ, ὁ Ἰησοῦς εἶπε· Πορεύου· διότι οὗτος θ' ἀποβῆ εἰς ἐμὲ ἐκλεκτὸν ὄργανον (σκευὸς ἐκλογῆς), τὸ ὅποσον θὰ κηρύξῃ τὸ ὄνομά μου ὡς Μεσσίου ἐνώπιον ἐθνικῶν, βασιλέων καὶ Ἰσραηλιτῶν καὶ θὰ πάθῃ ὑπὲρ αὐτοῦ.

ὁδῶ ἢ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῆς Πνεύματος Ἁ-
 18 γίου. Καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ
 λεπίδες, ἀνέβλεπέ τε παραχρῆμα καὶ ἀναστὰς ἐθαπτίσθη,
 19 καὶ λαθὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. Ἐγένετο δὲ ὁ Σαῦλος μετὰ τῶν
 20 ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς, καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συνα-
 γωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν Ἰησοῦν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ
 21 Θεοῦ. Ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον· οὐχ οὗ-
 τός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν Ἱερουσαλῆμι τοὺς ἐπικαλούμενους τὸ
 ὄνομα τοῦτο, καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει, ἵνα δεδεμένους αὐ-
 22 τοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυνα-
 μούτο, καὶ συνέχυνε τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δα-
 μασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός. Ὡς δὲ ἐπλη-
 23 ροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλευσάντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν
 24 αὐτόν· ἐγνωσθῆ δὲ τῷ Σαῦλῳ ἢ ἐπιβουλῇ αὐτῶν· παρετήρουν

Στίχ. 19 καὶ 20. Ὁ Σαῦλος προσελθὼν εἰς τὸν χριστιανισμὸν συναναστρέφετο ἡμέρας τινάς μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ χριστιανῶν καὶ ἔπειτα ἀμέσως ἐκήρυττεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῆς τὸν Χριστόν, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 21. Ἡ φράσις οἱ ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα Κυρίου μετενεχθεῖσα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Ἰωήλ Β', 28) εἰς τὴν Καινὴν δηλοῖ ἐν τῇ τελευταίᾳ τοὺς χριστιανούς (ὅρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Β' 21), ἐν ἣ ἀπαντᾷ καὶ ἄλλως, ἦτοι οἱ ἐπικαλούμενοι τὸν Κύριον (Β' Τιμ. Β' 22. Ῥωμ. Γ' 12). Ὅτι δὲ Κύριος ἐκαλεῖτο ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ καὶ ὁ Χριστὸς ὅρα καὶ Ματθ. Ζ' 21 καὶ 22 Α' Κορινθ. Α', Ε'.

Στίχ. 22. «Καὶ συνέχυνε τοὺς Ἰουδαίους» ἦτοι ἐνέβαλλεν εἰς σύγχυσιν, εἰς ἀπορίαν διὰ τῆς συζητήσεως τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος, ἐρμηνεύων ἐνταῦθα λέγει «Ἐπεστόμιζεν, οὐκ εἶα τι εἰπεῖν». «Συμβιβάζων κτλ.», ἦτοι ἀποδεικνύων ἢ διδάσκων, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Χριστός.

Στίχ. 24. «Παρετήρουν τε κτλ.» Τὸ ὑποκείμενον εἶνε οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Δαμασκῆ. Ἡ ἐνταῦθα διήγησις τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων

τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι. Λα- 25
 βόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς καθήκαν διὰ τοῦ τείχους
 χαλάσαντες ἐν σφυρίδι. Παραγενόμενος δὲ ὁ Σαῦλος εἰς Τε- 26
 ρουσαλῆμ ἐπειράτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ πάντες ἐφο-
 βούντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶ μαθητῆς· Βαρνάβας δὲ 27
 ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διη-
 γήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν Κύριον καὶ ὅτι ἐλά-
 λησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὄνό-
 ματι τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκ- 28

περὶ τῆς ἀποπείρας τῆς συλλήψεως τοῦ Παύλου εἶναι ἢ αὐτῇ τῇ διη-
 γήσει, ἣν ὁ ἴδιος Παῦλος ἀναφέρει (Β' Κορινθ. 1Α', 32 καὶ 33) μὲ
 τὴν διαφορὰν, ὅτι κατὰ τὰς Πράξεις ἀναφέρονται οἱ Ἰουδαῖοι ὡς
 παρκαμνεύοντες νὰ συλλάβωσι τὸν Παῦλον, κατὰ δὲ τὸν Παῦλον
 ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως, ὅστις βεβηκίως κατ' αἴτησιν τῶν
 Ἰουδαίων ἤθελε νὰ συλλάβῃ τὸν Παῦλον καὶ δι' αὐτοὺς ἐφρούρει
 τὰς πύλας τῆς πόλεως. Ὡστε εἶναι τὸ αὐτὸ γεγονός, μόνον διά-
 φορος τρόπος ἐκφράσεως ὑπάρχει εἰς ἑκάτερον τῶν χωρίων.

Στίχ. 25. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Παύλου δι' ὅπῃς ὑπαρχούσας εἰς τὸ
 τεῖχος τῆς πόλεως καταβιάσαντες αὐτὸν ἐντὸς κορίνου ἐφυ-
 γάδουσιν.

Στίχος 26. «Τοῖς μαθηταῖς»· τοῖς χριστιανοῖς.

Στίχ. 27. «Ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἤγαγε». Τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι
 συντάσσεται πάντοτε μετὰ γενικῆς (Πράξ. Ἀποστ. 1Ζ', 19)· διὰ
 τοῦτο ἐνταῦθα τὸ αὐτὸν εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἤγαγε καὶ τὸ πῆρ-
 μα εἶναι περιττὸν (ὄρα Πράξ. Ἀποστ. 1Σ' 19, 1Η' 17). Ὁ
 Βαρνάβας λαθῶν διὰ τῆς χειρὸς τὸν Παῦλον ἤγαγε πρὸς τοὺς Ἀπο-
 στόλους καὶ διεβεβαίωσεν αὐτοὺς διηγηθεὶς πῶς ὁ Παῦλος εἶδεν
 ἐν τῇ ὁδῷ τὸν Χριστὸν καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο, του-
 τέστι μετὰ ἄκρως ὀμίλησε ὡς κῆρυξ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ.

Στίχ. 28. «Καὶ ἦν μετ' αὐτῶν κλπ.» Ὁ Παῦλος μετὰ τῶν ἐν
 Ἱερουσαλῆμ Ἀποστόλων διετέλει ἐν στενωπᾷ ἐπικοινωνίᾳ, ἐχόν-
 των πλέον πεποιθήσιν εἰς τὸ χριστιανικὸν αὐτοῦ φρόνημα. Πρὸς
 τοὺς ἑλληνοεὐσέβεις. Ἑλληνοεὐσέβεις ἦσαν Ἰουδαῖοι, ὀμιλοῦντες ἑλλη-
 νιστῶν καὶ μεταχειριζόμενοι ὡς μητρικῆν τῶν γλῶσσων τὴν ἑλλα-

29 πορευόμενος ἐν Ἱερουσαλήμι, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὄνό-
 30 ματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἐλ-
 ληνιστάς, οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. Ἐπιγνόντες δὲ οἱ
 ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν
 αὐτὸν εἰς Ταρσόν.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν Ἀθήναις.

(ΙΖ', 16—34).

16 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦ τοῦ Παύλου, πα-
 ρωξίνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι κατείδωλον οὐ-
 17 σαν τὴν πόλιν. Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰου-
 δαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πάσαν ἡμέ-
 18 ραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. Τινὲς δὲ τῶν ἐπικουρείων
 καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ, καὶ τινες ἑ-

νικῆν διὸ ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες εἶχον ὡς μη-
 τρικὴν τῶν γλῶσσων τότε τὴν ἀραμαϊκὴν, ἤτοι τὴν συριακὴν (ὄρα Πράξ.
 Ἀποστ. Σ' 1). Ὁ Παῦλος περιῆλθεν εἰς διαφόρους συζητήσεις
 πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς τῶν Ἱεροσολύμων, οἵτινες ἐρεθισθέντες
 ἐζήτουν νὰ φονεύσωσιν αὐτόν.

Στιχ. 30. «Οἱ ἀδελφοί» οἱ χριστιανοί.

Στιχ. 16 καὶ 17. Ὁ Παῦλος ἀναμένων ἐν Ἀθήναις τοὺς συν-
 εργάτας του ἐν τῷ χριστιανικῷ κηρύγματι (Πράξ. Ἀποστ. ΙΖ',
 15) παρωξίνετο, ἤτοι ἠγανάκτει, βλέπων τὴν τυρῆλην πρὸς τὰ εἰδωλὰ
 προσήλωσιν τῶν κατοικῶν τῆς πόλεως ταύτης καὶ τὸ σκότος τὸ
 ἐπικαθήμενον ἐπὶ τῆς ἀσυνέτου καρδίας αὐτῶν (ὄρα καὶ Ῥωμ. Α'
 21 κτλ.). Διὰ τοῦτο ὁ μέγας τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος ἤρξατο κη-
 ρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ συνα-
 γωγῇ, ἔπειτα δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ, τῇ κειμένη μεταξὺ τῆς Ἀκροπόλεως,
 τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῆς Πυκνός (Παυσ. Ἀττικὰ 1, 17).

Στιχ. 18. Συνέβαλλον αὐτῷ ἤλθον εἰς ῥῆξιν μετὰ τοῦ Παύ-
 λου (ὄρα καὶ Λουκ. ΙΔ' 31). Ὁ σπερμολόγος ὁ φλύαρος. *Δαι-
 μονίων* θεοτήτων.

λεγον· τί ἂν θέλοι ὁ σπερμιολόγος οὗτος λέγειν ; οἱ δὲ Ξένων
 δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι· ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν
 ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο. Ἐπιλαθόμενοι τε αὐτοῦ ἐπὶ 19
 τὸν Ἄρειον Πάγον ἤγγαγον λέγοντες· Δυνάμεθα γινῶναι τίς
 ἢ καινὴ αὐτῆ ἢ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχὴ ; Ξενίζοντα γάρ 20
 τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γινῶναι τί
 ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι. Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημιούν- 21
 τες ἕνοι εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν
 καινότερον.

Σταθεὶς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἄρειου Πάγου ἔφη· 22
 Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς
 θεωρῶ. Διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, 23
 εὖρον καὶ βωμόν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο Ἄγνωστω Θεῷ. Ὅν οὖν
 ἀγνωσοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. Ὁ Θεὸς 24
 ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ
 καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοί- 25

Στιγ. 19—21. Ἐπὶ τέλος ὁ Παῦλος ὁδηγεῖται ἐν Ἀθήναις
 εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον καὶ προσκαλεῖται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ
 ἐκθέσῃ πρὸς αὐτοὺς τὴν νέαν αὐτοῦ διδασκαλίαν. Τότε ὁ Ἀπόστο-
 λος σταθεὶς ἐν μέσῳ τοῦ Ἄρειου Πάγου εἶπεν· «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
 κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ κτλ.». Ὁ Παῦ-
 λος ψυχολογῶν ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Ἀθηνῶν παρατηρεῖ,
 ὅτι ἦσαν οἱ δεισιδαιμονεστέροι, ἦτοι οἱ εὐσεβέστεροι πάντων τῶν
 Ἑλλήνων, ὡς τοῦτο παρατήρησε καὶ ὁ δεκαετηρίδας τιναὶ μετ'
 αὐτῶν ἀκμάσας καὶ ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας Παιουσανίας γραψίας·
 «Ἀθηναῖοις περισσώτερον τι ἢ τοῖς ἄλλοις εἰς τὰ θεῖά ἐστι σπουδῆς»
 (Παιουσανίου Ἀττικὰ 1, 24. Ὁρα δὲ καὶ Σοφοκλέους Οἰδ. ἐπὶ Κο-
 λωνῷ 260). Ὁ Παῦλος παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς ἰδρύσεως
 βωμοῦ, φέροντος ἐπιγραφήν «Ἄγνωστω Θεῷ» οὐδὲν ἄλλο ἐζήτουν ἢ
 κρεῖσσονα θεησκείαν, ἐν ἣ ἐμελλε νὰ γνωσθῇ ὁ ἀγνωστος Θεός. Ὅτι
 δὲ ὑπῆρχον ἐν Ἀθήναις βωμοὶ ἀγνωστων θεῶν μαρτυροῦσι καὶ ὁ
 Παιουσανίας λέγων (αὐτόθι 1, 4) «Βωμοὶ θεῶν τε ὀνομαζομένων

καί, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμενός
 τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοήν καὶ τὰ πάντα·
 26 ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν
 ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὀρίσας προτεταγμένους καιροὺς
 27 καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν· ζῆτεῖν τὸν Κύριον,
 εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὖροιεν, καὶ γε οὐ μακρὰν
 28 ἀπὸ ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ
 κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καὶ τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν
 29 εἰρήμασι. «Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν». Γένος οὖν ὑπάρχοντες

ἀγνώστων καὶ ἠρώων» καὶ ὁ Φιλόστρατος ἐν Βίῳ Ἀπολλωνίου 6, 2
 «Σωφρονέστερον περὶ πάντων θεῶν εὖ λέγειν καὶ ταῦτα Ἀθήνησιν,
 οὐ καὶ ἀγνώστων θεῶν βωμοὶ ἴδρονται». Κατὰ τὰς μαρτυρίας ταύ-
 τας ἐν Ἀθήναις ἦτο βωμός, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἐπιγραφή «Ἀγνώστων
 Θεῶν». Ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βωμοῦ τούτου στηριχθεὶς ὁ Παῦ-
 λος ἀπήγγειλεν ὄρασιον ἀπολογητικὸν λόγον ὑπὲρ τῆς νέας θρη-
 σκαίας, ἐν τῷ ὁποίῳ κατέδειξε τὸν ἀγνώστον Θεὸν καὶ ὥρισε τὴν
 σχέσιν αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν κόσμον.

Στίχ. 26. «Ἐξ ἑνὸς αἵματος». Ἐπειδὴ ἡ λέξις αἷμα καὶ ἡ λέξις
 σὰρξ δηλοῦσιν ἐν τῇ Γραφῇ καὶ τὸν ἄνθρωπον, κατὰ ταῦτα εἶπεν
 ὁ Ἀπόστολος ἐξ ἑνὸς αἵματος, ἦτοι ἐξ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἐκ τοῦ Ἀδάμ.
 δηλ., θέλων νὰ καταδείξῃ τὴν κοινὴν καταγωγὴν καὶ συγγένειαν
 πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁμιλῶν περὶ
 τῆς φυσικῆς γεννήσεως τῶν ἀνθρώπων λέγει, ὅτι οὗτοι γεννῶνται «ἐξ
 αἱμάτων καὶ ἐκ θελήματος σαρκὸς καὶ ἐκ θελήματος ἀνδρός» (Ἰω.
 Α', 13).

Στίχ. 27 καὶ 28. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα· Ὁ ἄνθρωπος μα-
 κρὰν τοῦ Θεοῦ εὐρισκόμενος δὲν δύναται νὰ ζήσῃ, δὲν δύναται νὰ
 κινήθῃ, δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ, ὡς καὶ τινες τῶν Ἑλλήνων ποιη-
 τῶν, ὡς λ. γ. ὁ Ἄρατος καὶ ὁ Κλεάνθης, εἶπον, ὅτι ἡ καταγωγὴ
 ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν
 ἡμεῖς μετ' αὐτῶν ὀφείλομεν νὰ εἴμεθα συνδεδεμένοι.

Στίχ. 29. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡμεῖς εἴμεθα γένος τοῦ Θεοῦ, λέγει
 ὁ Παῦλος, δὲν ὀφείλομεν νὰ κατασκευάζωμεν τὸν Θεὸν μὲ ὑλικὰ
 τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης, ἦτοι μὲ χρυσὸν ἢ μὲ ἄργυρον καὶ λίθον.

τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ,
 χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου τὸ θεῖον εἶναι
 ὅμοιον. Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς 30
 ταυτὸν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν
 διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ἣ ἔμελλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν 31
 δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὤρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀνα-
 στήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν 32
 οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον· Ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ 33
 τούτου. Καὶ οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. Τινὲς 34
 δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος
 ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις καὶ ἕτεροι σὺν
 αὐτοῖς.

Στίχ. 30. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς ἀκρατάς του Ἀθη-
 ναίους, ὅτι ὁ Θεὸς μὴ θέλων πλέον νὰ βλέπη τὴν τοιαύτην εἰδω-
 λολατρείαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἔπεμψε τὸν υἱὸν του, εἰς ὃν ὀφεί-
 λομεν νὰ πιστεύσωμεν.

Στίχ. 34. Τότε Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ ἕτεροι μετ' αὐτοῦ
 ἀκούσαντες τὸν λόγον τοῦ Παύλου ἐπίστευσαν καὶ ἠκολούθησαν τὴν
 νέαν θρησκείαν, ἐν ἣ εὔρον πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου περὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου

(Α΄ Κοριν. Α΄. 18-31)

- 18 Ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστίν.
19 τοῖς δὲ σφζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστίν. Ἐγγραπταὶ γάρ

Στίχ. 18. Ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς ὁ Παῦλος λέγει ὅτι τὸ ἀπλοῦν κήρυγμα τοῦ περὶ τοῦ ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ, τὸ ἄνευ κομψῶν καὶ τεχνικῶν λόγων γινόμενον, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀπολλυμένων ἀπιστῶν ὡς μωρία· καθόσον οὗτοι λέγουσιν, ὅτι, ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ἦτο Θεός, ἢ ἀέθανθει ἑαυτὸν, ὅτε ἐσταυροῦτο· ἀφ' ἑτέρου ὁμολογεῖ, ὅτι ὑπὸ τῶν χριστιανῶν πιστεύεται ὡς δύναμις Θεοῦ· καθόσον οὗτοι εἰς τὰς δεινὰς τῶν περιστάσεις ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῆς δυνάμεως ταύτης ὑπερνικῶσιν αὐτὰς, γίνονται ἀνώτεροι αὐτῶν.

Στίχ. 19. Ἴνα ἀποδείξῃ ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ περὶ τοῦ ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ εἶναι δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἐνισχύουσα τοὺς χριστιανούς, καὶ ὅτι ἡ σοφία τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν τῶν σοφῶν πρὸ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἀθετεῖται καὶ μωρία ἀποδεικνύεται, παρατίθεται προφητικὸν χωρίον τῆς Π. Δ. (Ἦσ.ΚΘ' 14), δι' οὗ βεβαιούται τοῦτο. Οἱ μὲν Ἕλληνες, ἐν ᾧ εἶχον ὑπ' ὄψει πάντα τὰ σοφὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ), δι' ᾧ ἦν ἠδύναντο νὰ γνωρίσωσι τὴν κτίστην καὶ δημιουργὸν αὐτῶν, δὲν κατόρθωσαν τοῦτο διὰ τῆς φιλοσοφίας τῶν (διὰ τῆς σοφίας τῶν). Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, πλὴν τῶν σοφῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, εἶχον ὑπ' ὄψει καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ Θεὸς διὰ τῆς νομιζομένης μωρίας τοῦ κήρυγματος τῶν Ἀποστόλων εὐδόκησε νὰ σώσῃ τοὺς χριστιανούς, οἵτινες πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν ἐσώθησαν.

«ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω». Ποῦ σοφός; Ποῦ γραμματεὺς; Ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώρρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, ἠὲ δόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας· ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι καὶ Ἕλληγες σοφίαν ζητοῦσιν ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν, αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν· ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ.

Στίχ. 22 καὶ 23. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα πιστεῦσωσι, ζητοῦσι διὰ θαυμάτων νὰ βεβαιωθῶσιν, ὅτι θεὸς ἐστὶν τὸ κήρυγμα ἡμῶν, οἱ Ἕλληγες ζητοῦσι νὰ πιστεῦσωσι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου καὶ τῆς πιθανότητος τῶν ἀποδείξεων· ἡμεῖς ὅμως κηρύττομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, οὗ ἡ σταύρωσις σκάνδαλίζει τοὺς Ἰουδαίους, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων νομιζέται μωρία, διότι οὗτοι πιστεύουσι, ὅτι ἡ πρὸς σωτηρίαν ὁδὸς εὕρεσκαται μόνον διὰ τῆς φιλοσοφίας.

Στίχ. 24. «Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς κτλ.» αὐτοῖς δὲ τοῖς κληθεῖσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἡμεῖς κηρύσσομεν Χριστὸν, δύναμιν Θεοῦ καὶ σοφίαν Θεοῦ ὄντα. Ἡμεῖς πιστεύοντες καταλαμβάνομεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐστὶν δύναμις Θεοῦ καὶ σοφία Θεοῦ.

Στίχ. 25. Διὰ τῶν λέξεων «μωρὸν τοῦ Θεοῦ» καὶ «ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ» ὁ Παῦλος ἐννοεῖ τὸ κήρυγμα του, ὡς ἐχαρακτηρίζετο ὑπὸ τῶν ἀπίστων, καὶ ὅμως, ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι τὸ οὗτω χαρακτηριζόμενον κήρυγμα του ἐγένετο σοφώτερον τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ ἰσχυρότερον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως· διότι ἐνίκησε καὶ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς δυνατοὺς τῶν ἀπίστων.

Στίχ. 26. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκάλεσε καὶ ἐξελέξατο κήρυκας καὶ διδασκαλοὺς τοὺς ἰδιώτας τῷ λόγῳ, τοὺς μὴ ἔχοντας τὴν ἔξω παιδείαν, τὴν κοσμικὴν. Οὐ πολλοί· ὀλίγοι εἰσὶν ἐκ τῶν

Ἑρμηνεία Περὶ τῶν Ἀποστ. Γ. Ι. Δέβρου

- 26 Βλέπετε γὰρ τὴν κλήσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ
 27 κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ
 μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα τοὺς σοφοὺς κατα-
 28 σχύνη, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα κα-
 ταισχύνη τὰ ἰσχυρά, καὶ τὰ ἀγεννῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξου-
 θενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεός, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα
 29 καταργήσῃ ὅπως μὴ καυχῆσθαι πάσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ.
 30 Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν
 σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρω-
 31 σις, ἵνα, καθὼς γέγραπται: «Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυ-
 χάσθω».

πιστευσάντων, οἵτινες εἶναι πεπαιδευμένοι, ὡς λ. γ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ τινες ἄλλοι. Ὁ Παῦλος θέλει νὰ τονίσῃ, ὅτι εἶναι μέγιστον πρᾶγμα ἰδιῶται τῷ λόγῳ νὰ γνωρισῶσι τὰ τηλι-
 καῦτα μυστήρια τῆς χριστιανικῆς πίστεως. «Οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς». Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἐκ τῶν δυνατῶν ἐν πλούτῳ καὶ τῶν εὐγενῶν ὀλιγοὶ προσήλθον εἰς τὸν χριστιανισμόν, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἦσαν πένητες καὶ ἀσθενεῖς καὶ ἀσχημοί.

Στιγ. 27—29. «Τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου». Ὁ Παῦλος καλεῖ τοὺς χριστιανούς μωρὰ τοῦ κόσμου ὡς ἀμετόχους τῆς θύραθεν σοφίας, ὡς ἀπλοϊκοὺς. Τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς ἀνωτέρω σοφοὺς κατὰ σὰρκα, τὰ δὲ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς ἀνωτέρω δυνατούς, τὰ δὲ ἀγεννῆ τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς ἀνωτέρω εὐγενεῖς. Οἱ χριστιανοὶ ἰδιῶται τῷ λόγῳ ἄμειροι καὶ ἀγευστοὶ τῆς θύραθεν σοφίας, ἀσοφοί, πένητες καὶ πτωχοί, ἀσχημοί, ἐφάνησαν ἀνώτεροι τῶν σοφῶν, τῶν πλουσιῶν καὶ τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἐπὶ τούτῳ ἐνικλήθησαν, ἵνα μὴ καυχῶνται καὶ ὑπερηφανεύονται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἄνθρωποι σαρκικὰ καὶ γῆινα φρονούντες. Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ οὐδεμία διάκρισις καὶ προτιμησις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει.

Στιγ. 30 καὶ 31. Ὁ Παῦλος ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς χριστιανούς οἰσνεὶ λέγει, ὅτι σεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστε, ἦται ἐγεννήθητε ἐκ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ βαπτισματός, διὰ τοῦ Χριστοῦ

**Παθήματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου
ἐκ τοῦ κηρύγματος.**

(Β' Κορινθ. ΙΑ', 23—31).

Ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς υπερβαλλόντως, ἐν 23 φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρίς ἐρραβδίσθη, 24 ἀπαξ ἐλιθάσθη, τρίς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πε- 25

ἐγίνετο παιδὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐγένετο εἰς ἡμᾶς σοφία, διὸς εἰς ἡμᾶς ἑαυτὸν πηγὴν σοφίας καὶ δικαιοσύνης καὶ ἁγιασμοῦ καὶ ἀπολυτρόσεως, διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ καυχώμεθα, ὡς οἱ σοφοὶ ἐν τῇ σοφίᾳ των, ἀλλὰ νὰ καυχώμεθα, ὅτι πᾶν ὅ,τι ἀγαθὸν ἔχομεν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ (περὶ καὶ Ἐφες. κεφ. Β' 8).

Στιχ. 23. «Ἐν κόποις κτλ.» Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἡ πρόθεσις ἐν δηλοῖ τὸ διὰ μέσου. Θέλει ὁ Παῦλος νὰ εἴπῃ, ὅτι διὰ κόπων, πληγῶν, φυλακισμῶν κτλ. διήλθε. Λέγει δὲ «ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς υπερβαλλόντως κτλ.» συγκρίνων ἑαυτὸν πρὸς τοὺς ψευδοπροσκόλους, οἵτινες μετεσχηματίζοντο εἰς ἀποστόλους καὶ διακόνους τοῦ Χριστοῦ (Β' Κορινθ. Α' 12, 14 καὶ 23), καὶ ἰσχυριζόμενος, ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξεν ἀληθὴς ἀπόστολος καὶ διακόνος τοῦ Χριστοῦ, ὑποστάς ἕνεκα τοῦ κηρύγματος καὶ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ περισσοτέρας περιπετειάς καὶ κόπους, ὑπερμέτρους πληγὰς καὶ μαστιγώσεις καὶ φυλακίσεις καὶ καταντήσας πολλάκις εἰς κινδύνους φέροντας θάνατον.

Στιχ. 24 καὶ 25. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ὁ Παῦλος περιγράφει λεπτομερῶς τὰ παθήματα, ἃ ὑπέστη ἕνεκα τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ λέγων τὰ ἑξῆς: «ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον». «Τεσσαράκοντα παρὰ μίαν», δηλαδή πληγὰς (ἴσα καὶ Λουκ. ΙΒ' 47 καὶ 48). «Παρὰ μίαν», δηλ. πληγὴν, τουτέστι μιᾶς ἐνδεύσεως. Κατὰ τὸν ρωσαϊκὸν νόμον (Δευτ. ΚΕ' 3) ὁ ὑποπεσὼν εἰς ἀμαρτήμα Ἰουδαίος ἐμαστιγιγοῦτο διὰ 40 πληγῶν ἄλλ' ἵνα μὴ ὁ τυπτῶν διὰ τῆς ὁμοῦς του ἐπιφέρει πληγὰς πλείονας τῶν 40 πληγῶν, ἐπομένως ὑπερβῆ τὸ ὅριον τοῦ νόμου, τοῦ ὀρίζοντος μόνον 40 πληγὰς, οἱ νεώτεροι

26 ποίηκα' ὁδοιπορίας πολλάκις, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους
 ληστῶν, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐξ ἔθνων, κινδύνους
 ἐν πόλει, κινδύνους ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνους ἐν θαλάσῃ, κιν-
 27 δύνους ἐν ψευδαδέλφοις' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις

Ἰουδαῖοι ὄρισαν 39 πληγὰς (Ἰωσήφ. Ἰουδ. ἀρχαιολογ. βιβλ. Δ' κεφ. 8, §§ 21 καὶ 23). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὑπέστη πεντάκις τὰς μαστιγώσεις τούτας, ὅτινες ἦσαν τόσον σκληραῖ, ὥστε ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσι καὶ τὸν θάνατον διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος δικαίως ἔλεγεν, ὅτι περιήλθε πολλάκις εἰς κινδύνους θανάτου (ἐν θανάτοις πολλάκις). Περί τῶν μαστιγώσεων τούτων τοῦ ἀποστόλου Παύλου οὐδὲν ἀναφέρει ἀλλαγῆς ἢ Καινὴ Διαθήκη. Ὁ Παῦλος ἐκτὸς τῶν μαστιγώσεων τούτων ὑπέστη τρίς καὶ τὴν βωμικήν τιμωρίαν τοῦ βεβδισμού. Αἱ Παράξεις τῶν Ἀποστόλων (1Γ' 22 καὶ ΚΒ' 24) ἀναφέρουσι δύο τοιαύτας τιμωρίας. Ἄλλ' εἶναι ἀγνωστον ποῦ ὁ Ἀπόστολος ὑπέστη τὴν τρίτην τιμωρίαν τοῦ βεβδισμού. Ὁ Παῦλος ἀπαξ ἐλήχθη ἐν Αὐστραίᾳ ὑπὸ τῶν ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰακονίου ἐλθόντων Ἰουδαίων, οἵτινες ἐνόμισαν, ὅτι ἀπέθανε (Πραξ. Ἀποστ. ΙΔ' 19). Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τρίς ἐναυάχησε καὶ ἐμείνεν ἐν τῷ πελάγει 24 ὥρας κολυμβῶν, ἕως ὅτου ἐσώθη. Οὐδὲν γινώσκωμεν περὶ τούτου ἀλλαγῆθεν τῆς Κ. Διαθήκης.

Στίχ. 26. «Ὀδοιπορίας πολλάκις κτλ.» Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος παραλείπει τὴν πρόθεσιν ἐν, ἣν μεταχειρίσθη ἐν τῷ στίχῳ 23, καὶ ἐκφέρει τὸ διὰ μέσου δι' ἀπλῆς δοτικῆς. Καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Ἀπόστολος ἐξακολουθεῖ τὴν ἀρήρησιν τῶν παθημάτων του λέγων, ὅτι πολλάκις ὁδοιπορεῖ ἕνεκα διαφόρων ἀναγκῶν, ἧτι ἐκινδύνευε διαπερῶν ποταμούς, ὅτι ἐκινδύνευε περιπέπτων εἰς ληστές, ὅτι ἐκινδύνευεν ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν τοῦ Ἰουδαίου, ὅτι ἐκινδύνευε κρυπτόν εἰς τὰ ἔθνη, εἰς ἃ παρεγίνατο, ὅτι ἐκινδύνευεν εὐρισκόμενος καὶ ἐν πόλει καὶ ἐν ἐρημίᾳ καὶ ἐν θαλάσῃ καὶ ὅτι ἐκινδύνευε διαπελῶν ἐν μέσῳ ψευδωνύμων ἀδελφῶν, οἵτινες ὑπεκρίνοντο τὸν χριστιανόν.

Στίχ. 27. Καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος ἀρηγεῖται τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας, ἧς ὑπέστη ἕνεκα τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου, λέγων, ὅτι νύκτα καὶ ἡμέραν ἐκοπιᾶζε καὶ ἐμόχθη ἐργαζόμενος, κηρύττει πολλάκις διδάσκων, προσευχόμενος, σπονδίζων

πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστεαῖς πολλάκις, ἐν φύχει καὶ γυμνότητι· χωρὶς τῶν παρεκτός ἢ ἐπισύστασίς μου ἢ 28 καθ' ἡμέραν, ἢ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ ; Τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι ; 29 Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι. Ὁ Θεός 30 καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὃ ὦν εὐλο- 31 γητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι.

Ἡ δύναμις τῆς πίστεως.

(Ἐβρ. 1Α', 33—40).

† Ὅτι διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δι- 33

περὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὅτι ἐγκακοπάθει ὑρισταχμενος λιμὸν καὶ δίψαν, νηστεαῖς πολλάκις, φύχει καὶ γυμνότητι.

Στιχ. 28. «Χωρὶς τῶν παρεκτός κτλ.» Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· «Ἐκτός τῶν εἰρημένων θλιψέων καὶ στενοχωριῶν, λέγει ὁ Παῦλος, ὑπῆρχον εἰς ἐμὲ καὶ ἄλλαι θλιψεις καὶ στενοχωρικαι, δηλ. ἢ ἐπισύστασίς μου ἢ καθ' ἡμέραν ἦται ἢ καθ' ἡμέραν καταπορὰ τῶν ἐχθρῶν μου, αἵτινες κοινῶς συνίσταντο καὶ ἠνοῦντο κατ' ἐμοῦ, καὶ ἢ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἦται ἢ φροντίς μου, μήπως τις τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν πάθῃ τι ὑπὸ τῶν περικυκλούμετων αὐτῶν ἐχθρῶν».

Στιχ. 29 Ὁ Παῦλος δεικνύει τὴν μέριμναν, ἣν εἶχε περὶ ἐκάστου χριστιανοῦ (ὄρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Κ' 31), λέγων, ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπέφερεν, ὅτε ἔβλεπεν, ὅτι χριστιανὸς τις ἐδεικνύετο ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει ἀσθενής, ὅτι καὶ αὐτὸς διακαταίχεται ὑπὸ ψυχικοῦ ἀγῆρους, ὅτε ἔβλεπεν, ὅτι χριστιανὸς τις σκανδαλιζόμενος ὑπέκυπτεν εἰς τὴν ἀπιστίαν καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Στιχ. 30. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, ἐὰν πρέπη νὰ καυχῆθῶ, δὲν θὰ καυχῆθῶ δι' ἄλλο τι ἢ διὰ τὰ πάθήματά μου, διὰ τοὺς διωγμούς μου, ἅτινα δεικνύουσιν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν, ἐν ᾧ οἱ ἐχθροὶ μου καυχῶνται ἐπὶ τῇ δυνάμει καὶ ἰσχύϊ των.

Στιχ. 31. Ὁ Θεὸς γνωρίζει, ὅτι λέγω ἀλήθειαν. Ἀμέσως δὲ ὁ Παῦλος ἐν τῷ 32 στίχῳ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ διωγμοῦ του ἐν Δαμασκῷ ὑπὸ τοῦ ἐθνάρχου τοῦ Ἀρέτα τοῦ βασιλέως.

Στίχος 33. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ

34 καιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσθεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυνα-

νέφερον ἐν τοῖς προηγουμένοις στίχοις πολλὰ παραδειγματα ἀνδρῶν τῆς Π. Διαθήκης διακριθέντων ἐπὶ πίστει καὶ ἀφ' οὗ ἐθεώρησε περιττὴν τὴν μνημόνευσιν καὶ ἄλλων παραδειγμάτων πίστεως, λέγει, ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἔχοντες πιστὴν καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενοι κατετρόπωσαν βασιλεία (Κριτῶν κεφ. Ζ', Δ', ΙΔ', ΙΑ'. Β' Βασιλ. Ε', Η', ΚΑ', Ζ'), ἐξέτελεσαν ἔργα δικαία. «*Ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν*» εἶδον ἐκπληρουμένην τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ὁ Θεὸς εἶχε δώσει εἰς αὐτούς, ὅτι θὰ κληρονομήσωσι τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν Παλαιστίνην καὶ θὰ ἐκδιώξωσιν ἐξ αὐτῆς τοὺς ἀλλοφύλους. «*Ἐφραξαν στόματα λεόντων*». Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ὑπαινίττεται τὸν προφήτην Δανιὴλ, ὅστις κυκλωθεὶς ὑπὸ τῶν λεόντων ἐνέφραξε διὰ τῆς πίστεως τὰ στόματα αὐτῶν (Δανιὴλ κεφ. Σ', στ. 22).

Στιχ. 34. «*Ἐσθεσαν δύναμιν πυρός*» κατέσθεσαν τὴν δύναμιν τοῦ πυρός. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ὑπαινίσσεται τοὺς τρεῖς παῖδας, ἧτοι τὸν Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδεναγώ, οἵτινες μὴ προσκυνήσαντες τὴν χρυσοῦν εἰκόνα τοῦ Ναβουχοδονόσορος ἐβλήθησαν εἰς τὴν καιομένην κάμινον τοῦ πυρός, ἐκ τῆς φλογὸς τῆς ὁποίας ἐσώθησαν ἕνεκα τῆς πίστεώς των (Δανιὴλ κεφ. Γ'). «*Ἐφυγον στόματα μαχαίρας*». Οὕτω λ. γ. ὁ προφῆτης Δαυὶδ διέφυγε τὸ δόρυ τοῦ Σαούλ (Α' Βασιλ. κεφ. ΙΗ', στιχ. 11. 16' 10 καὶ 12 ΚΑ', 10), ὁ προφῆτης Ἡλίας διέφυγε τὴν βορραϊαν τῆς Ἰεζαβελ (Γ' Βασ. κεφ. 16' 1). «*Ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας κτλ.*» ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ὡς ὁ βασιλεὺς Ἐξεκίαις (Δ' Βασιλ. κ'), ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, ὡς πλείστοι ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ μάλιστα καὶ ἐντεῦθεν βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες τοῦ Ἰσραὴλ, οὗς ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν ἐνίσχυσεν ἐν τῷ πολέμῳ. Οὕτω δὲ ἰσχυροὶ ἐγένοντο οἱ Ἰουδαῖοι οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Κριτῶν καὶ τοῦ Δαυὶδ, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν (ἐν στίχῳ 33), ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν μακκαβαϊκῶν, ἃ, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ἔχει ὑπ' ὄψει. Ὅτε δηλαδή οἱ Σύροι ἠνάγκαζον τοὺς Ἰουδαίους νὰ θύσωσιν εἰς τὰ εἰδῶλα καὶ νὰ βεβηλώσιν τὰ σάββατα καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ νὰ μιμνήσκωσιν τὸν νόον των καὶ νὰ οἰκοδομῶσι βωμοὺς καὶ τεμένη καὶ εἰδωλεῖα, τότε ἀνέστη ὁ ἱερεὺς Ματταθίας, πατὴρ τοῦ Ἰούδα τοῦ

μώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτριῶν ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστά- 35
σεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσ-
δεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρεῖττονος ἀναστάσεως τύ-
χωσιν ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πείραν ἔλαβον, ἔτι 36
δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθη- 37

Μακκαθαίου, καὶ ὠμίλησεν ἐνθουσιωδέστατα ὑπὲρ πίστεως καὶ πα-
τρῖδος. Διὰ τοῦτο τοῦ ἱερέως Ματθαίου καὶ διὰ τοῦ διαδόχου
αὐτοῦ Ἰουδα τοῦ Μακκαθαίου οἱ Ἰουδαῖοι ἐγένοντο τόσοι ἰσχυροί,
ὥστε ἐξεδιόξαν τῆς γῆρας των τοὺς ἀλλοφύλους Σύρους καὶ κατέ-
στρεψαν αὐτοὺς (Α' Μακκαθ. κεφάλαια α', β', γ'...) «Παρεμβολὰς
ἔκλιναν ἀλλοτριῶν»· τοῦτέστι στρατόπεδα ἔστρεψαν πολέμιων, στρα-
τιὰς δηλ. πολυπληθεῖς ἐγθῶν κατετρόπως «Παρεμβολή» εἶναι
τὸ στρατόπεδον, εἶτα δὲ καὶ ὁ στρατὸς ἐν πολέμῳ (πρὸβλ. Κρι-
τῶν Δ' 16, Ζ' 14, Α' Μακκαθ. ε' 28). Ἡ τοιαύτη σημασία τῆς
λέξεως «παρεμβολή» εἶναι τῆς μακεδονικῆς διαλέκτου. Ὁ Αἰλιανὸς
(Ἡοικιλίστορ. ΙΔ', 46) λέγει «Ἡνίκά δὲ ἔδει συμμαχεῖν, ἐνταῦθα
οἱ μὲν κύνες προπηθῶντες ἐτήραττον τὴν παρεμβολήν».

Στιχ. 35. «Ἐλάβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐ-
τῶν», ἤτοι γυναῖκες ἐπανάκησαν δι' ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς υἱοὺς
των, ὡς λ. γ. ἡ γῆρα ἐκ Σαρεπτῶν τῆς Σιδωνίας ἐπανάκησε τὸν νε-
κρὸν υἱὸν τῆς ἀναστάντα ὑπὸ τοῦ προσφύτου Ἡλίου (Γ' Βασιλ. ΙΖ'),
ὡς καὶ ἡ Σουναμίτις ἐκείνη, ἧς τὸν υἱὸν ἀνέστησεν ὁ Ἐλισσαῖος (Δ'
Βασιλ. Δ', 17). «Ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν». Τὸ τυμπανὸν ἦτο, ὡς
φαίνεται, εἶδος προχοῦ, δι' οὗ οἱ καταδικαζόμενοι ἐβάσανιζοντο καὶ
ἐφρανεύοντο, ὡς διὰ τοιοῦτου ὄργανου ὑπέστησαν τὸν μαρτυρικὸν
θάνατον ὁ Ἐλεάζαρος καὶ οἱ ἑπτὰ ἀδελφοὶ Μακκαθαῖοι μετὰ τῆς
μητρὸς των (Β' Μακκαθ. Γ' 18, Ζ' 19). «Ὁδὲ προσδεξάμενοι τὴν
ἀπολύτρωσιν». Οἱ τοιοῦτοι, ἐν ᾧ ἠδύναντο νὰ τύχωσι τῆς ἀπολυ-
τρώσεως, ἤτοι τῆς σωτηρίας τῆς ζωῆς των, ἀρνούμενοι τὴν πίστιν,
των, δὲν ἤθελον νὰ σώσωσιν οὕτω τὴν ζωὴν των, κατεφρόνησαν
αὐτήν, προστίμησαν νὰ θυσιάσωσιν αὐτήν, ἵνα τύχωσι κρεῖττονος
ἀναστάσεως. Ἡ ἀνάστασις εἰς αἰώνιον ζωὴν ἦτο κρεῖττον ἀγαθὸν
ἢ ἡ σωτηρία τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ θανάτου.

Στιχ. 37. «Ἐλιθάσθησαν», ὡς λ. γ. ὁ Ἰαχάριος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰουδαίου

σαν, ἐν φόβῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιήλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείσις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιδόμενοι, κακουχούμενοι,
38 ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρασι

(Β'. Παρκλησιπ. ΚΔ' 20—22. Πρβλ. καὶ Ματθ. ΚΓ' 35. Λουκ. Α', 51) καὶ ὁ Ἱερουσίας, περὶ οὗ μεταγενεστέρῃ παρὰδοσις λέγει, ὅτι ὑπέστη τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατον (Tertull. Scorp. 8. Hieronym. advers. Jovinian. 2, 37). «Ἐποίσθησαν» ἤτοι ἐπρινόσθησαν. Θάνατος διὰ πριονοῦ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ (Β'. Βασ, ΙΒ', 31. Α' Παρκλησιπ. Κ'. 3). Λέγεται δὲ κατ' ἀρχαίαν παρὰδοσιν, ὅτι ὁ προφήτης Ἡσαίας ὑπέστη τοιοῦτον θάνατον κατὰ διαταγὴν τοῦ Μανασσῆ, βασιλέως τῶν Ἰουδαίων (Ἰουστίνου διάλογ. πρὸς Τρύφων. 120. Tertull. de patient. 14, Scorp 8. Ὁριγέν. πρὸς Ἀφρικ. Lactant. instit. 4, 11) Δέον νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ἐδοκίμασαν νὰ ἀποσπᾶσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βίαιου θανάτου, διὰ διαφόρων ὑποσχέσεων, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι ὑφίσταντο τὰς δοκιμασίας καὶ δὲν ἐνεδίδον, τότε ἐρονεύοντο διὰ πριονοῦ. Οὕτω πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὰ δύο ἐπειράσθησαν, ἐποίησθησαν. «Ἐν φόβῳ μαχαίρας ἀπέθανον» πρβλ. Γ' Βασιλ. ΙΘ' 10. Ἱερου. ΚΣ' 23. «Περιήλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείσις δέρμασιν» ἀναφέρονται ἰδίᾳ εἰς τινὰς προφήτας. Πρβλ. Ζαχαρ. ΙΓ', 4. Κλήμης ὁ Ῥώμης εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθ. ἐπιστ. 17 λέγει· «Μιμηταὶ γενόμεθα κάκεινων, οἵτινες ἐν δέρμασιν αἰγείσις καὶ μηλωταῖς περιεπάτησαν κηρύσσοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ· λέγομεν δὲ Ἠλίαν καὶ Ἐλισσαίον, ἔτι δὲ καὶ Ἰεζεκιήλ τοὺς προφήτας». «Περιήλθον». Οἱ ἄγιοι οὗτοι ἄνδρες περιήρχοντο πόλεις ἐνδεδυμένοι μηλωτὰς καὶ αἰγίαια δέρματα χωρὶς νὰ ἔχωσι μόνιμον κατοικίαν, ὥστε ὁ Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι ἐνταῦθα τὸ περιήλθον δηλοῖ «διώκεσθαι αὐτοὺς καὶ ἀστατεῖν». Ἡ μηλωτὴ ἦτο ἔνδυμα ἐκ δέρματος προβάτου. Τοιοῦτον ἔνδυμα ἐφόρει ὁ Ἠλίας, ὅστις κατὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψιν του ἐβριμῆεν αὐτὸ ἐπὶ τὸν Ἐλισσαίον (Γ' Βασιλ. ΙΘ' 13, 19. Δ' Βασιλ. Β' 8, 13, 14). «Ὁν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος», ἤτοι ὁ διεσθαρζμένος κόσμον δὲν ἦτο ἄξιος νὰ ἔχη εἰς τοὺς κόλπους του τοιοῦτους ἁγίους ἄνδρας.

Στίχ. 38. «Ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι κτλ.» Ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι καταδιωκόμενοι ἐπλανῶντο ἐν ἐρημίαις, ὄρασι, σπηλαιαῖς καὶ λοι-

καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄποις τῆς γῆς. Καὶ οὗτοι πάντες μαρ- 39
τυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, 40
τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρείττον τι προβλεψαμένον, ἵνα μὴ
χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά.

(Ἰακώβ. Β', 14—24).

Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, 14
ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; Μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; Ἐὰν δὲ
ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι καὶ λειπόμενοι ὡς 15
τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δὲ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε 16
ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ
ἐπιτίμια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; Οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν 17

ποις τίποις (ὄρα Γ' Βασιλ. III' 4, 13, ΙΒ' 4, 8, 9, 13, Α' Μακκ. κβ',
Β' 28, 29, Β' Μακκ. κβ', Ε' 27, Σ' 11, Ρ' 6).

Στίχ. 39 καὶ 40. «Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς
πίστεως κτλ.» Ἡ ἔννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη· Καὶ οὗτοι
πάντες οἱ πειραζόμενοι ἅγιοι ἄνδρες, ἐν ᾧ διὰ τῆς πίστεως ἀπέδει-
ξαν, ὅτι εὐκρέστησαν τῷ Θεῷ, δὲν ἔλαβον τὴν ἐπαγγελίαν, δὲν
εἶδον τὸν ἐπαγγελημένον Μεσσίαν, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς περὶ ἡμῶν τῶν χρι-
στιανῶν προσέβλεψεν ὑπέρτερόν τι, ἀποστείλας πρὸς ἡμᾶς τὸν Ἰη-
σοῦν Χριστόν. Κατὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ εἴμεθα εὐτυχεστέροι
τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τῆς II. Διαθήκης, διότι εἶδομεν τὸν Ἰησοῦν,
οἱ δὲ ἄνδρες τῆς II. Διαθήκης ἀνευ ἡμῶν τῶν χριστιανῶν δὲν δύ-
ναι νὰ νομιζῶνται τελεῖοι, διότι ἡ τελειοσις τῶν δικαίων ἀνευ
τῆς πληρώσεως τῆς περὶ τοῦ Μεσσοῦ ἐπαγγελίας δὲν ἔτο δυνατόν,
ἥτις ἐγένετο ἐφ' ἡμῶν.

Στίχ. 14—17. Ὁ ἀδελφός μου Ἰακώβος ἔννοει ἐνταῦθα, ὅτι ἡ
πίστις ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, ὅτι διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ κατέβη
εἰς τὸν κόσμον, ἐγένετο ἀνθρώπος, ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς τὴν ὁδόν, δι'
ἧς δυνάμεθα νὰ γνωσκώμεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν (Ἰω. ΙΖ', 3),
ὡς καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀγιάσεως, δι' ἧς δυνάμεθα νὰ ἐκτελώμεν
πᾶν εἶδος ἀρετῆς, ἔπαθε, ἐσταυρώθη καὶ ἀνέστη πρὸς σωτηρίαν

- 18 μὴ ἔργα ἔχη, νεκρά ἐστὶ καθ' ἑαυτήν. Ἀλλ' ἔρει τις Σὺ
πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω· δείξον μοι τὴν πίστιν σου
19 ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πί-
20 στίν μου. Σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς εἰς ἐστὶ· καλῶς ποιεῖς· καὶ
τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φόβουσι. Θέλεις δὲ γινῶναι, ὦ ἀν-
θρώπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν·
21 Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας
Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· Βλέπετε ὅτι ἡ πί-
22 στis συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις
ἐτελειώθη, καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἢ λέγουσα· «Ἐπίστευσε
23 δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην», καὶ

ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἀνοφελές καὶ ματαια, ἐὰν δὲν πράτ-
τουμεν καλὰ ἔργα, σύμφωνα πρὸς τὴν πίστιν ἡμῶν. Πρὸς ἀπό-
δειξιν δὲ τούτου ὁ Ἰακώβος φέρει τὸ ἐξῆς παραδειγμα· Ἐὰν ἀδελφοὶ
ἡμῶν χριστιανοὶ στερεῶνται ἐνδυμάτων καὶ τῆς καθ' ἡμέραν ἀναγκαι-
αίας τροφῆς καὶ ἔρχονται νὰ ζητήσωσι βοήθειαν, ἡμεῖς δὲ εἴ-
πομεν εἰς αὐτούς, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, ἥτοι ὑπάγετε εἰς τὸ καλόν,
ὑπάγετε νὰ ἐνδύητε καὶ χορτασθῆτε καὶ δὲν διδομεν εἰς αὐτούς
τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, ἥτοι τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν τροφήν,
ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ ὄφελος; Τοιοῦτο τρόπος καὶ ἡ πίστις ἡμῶν
τῶν χριστιανῶν, ἐὰν δὲν συνοδεύηται με ἔργα καλὰ, με ἔργα
φιλανθρωπίας καὶ ἐλέους, εἶναι νεκρά. Τὰ καλὰ λοιπὸν ἔργα εἶναι
ἢ ἀπόδειξις τῆς πίστεως· διὸ λέγει ὁ Ἰακώβος· «Ἐὰν πιστίνῃχης...
δείξον μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγὼ δείξω σοι ἐκ
τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου».

Στιχ. 19. Ἡ πίστις ἢ γυμνή τῶν καλῶν ἔργων εἶναι πίστις
ἀνοφελής· διότι καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φόβουσι, φανερόν
δὲ εἶναι, ὅτι διὰ τοῦτο ταῦτα οὐδὲν ὠφελοῦνται.

Στιχ. 21—23. Ὁ ἀδελφός Ἰακώβος διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι καὶ
ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ, ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ἀνενέγκας τὸν υἱὸν τοῦ
Ἰσαὰκ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ὅτι ἐκ τῆς θυσίας ταύτης κατέδειξε
τὴν πίστιν αὐτοῦ πλήρη καὶ τελειαν (Γενέσ. ΚΒ' 9, 12. ΙΕ' 6).
Ἡ πίστις λοιπὸν τοῦ Ἀβραὰμ δὲν ἦτο νεκρά, ἀλλ' ἐνεργός. Ὁ

«φίλος Θεοῦ» ἐκλήθη. Ὁράτε τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται 24
 ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; **†††††**

Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη.

(Α' Κορινθ. ΙΓ' 1—13.)

Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέ- 1
 λων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἤχων ἢ κύμβαλον
 ἀλαλάζον. Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια 2

Ἄβραμ δὲν καλεῖται ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο' «φίλος Θεοῦ», ἀλλ' ὀνομαζέται «ὁ ἠγαπημένος τοῦ Κυρίου» (Β' Παρ. λειπορ. Κ' 7) ἢ «κεῖνος, ὃν ὁ Θεὸς ἠγάπησε» (Ἠσαίου ΜΑ' 8) ἢ «ὁ παῖς τοῦ Κυρίου» (Γενέσ. ΙΗ' 17).

Στίχος 1. «Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων κτλ.» Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β', 489) «Οὐδ' εἰ μοι δέκα μὲν γλώσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἴεν» δηλοῦσα ὑπερβολὴν. Τὸ χάρισμα τῶν γλωσσῶν ἐτιμᾶτο καθ' ὑπερβολὴν. Ὁ δὲ Παῦλος, ἵνα δεῖξῃ, ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγάπης καθιστᾷ καὶ τὸ θαυμασιώτερον καὶ μεγαλητερον χάρισμα ἄνευ ἀξίας, λέγει· «Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἐγὼ ὁμιλῶ οὐ μόνον τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἀγγέλων, οὐδεμίαν δὲ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην ἔχω, κατέστην χαλκὸς ἤχων καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον, ἧτοι ἀναίσθητον καὶ ἄψυχον πρᾶγμα». Ὁ ἀγάπης ἐστερημένος ὁμοιάζει κατὰ τὸν Ἀπόστολον πρὸς τὰ ἄψυχα καὶ ἀναίσθητα πρᾶγματα. Χαλκὸς καὶ κύμβαλον εἶναι μέταλλα, τὰ ὅποια μόνον τότε ἤχουσιν, ὅταν πληγῶσιν ἐξῶθεν, εἶναι λοιπὸν ὄργανα ξένης ὀνήσεως ἄνευ αὐθυπαρκτοῦ ἀξίας. Κύμβαλον ἦτο χαλκινὸν ὄργανον (Β' Βασιλ. Σ' 5. Α' Παρ. λ. ΙΓ' 8). Καὶ ὁ Ξενοφὼν ἐν τῷ περὶ Ἰππ. κεφ. α', § 3 λέγει· «Ὡσπερ γὰρ κύμβαλον φέρει πρὸς τῷ δαπέδῳ ἢ κοιλῇ ὀπλῆ».

Στίχ. 2. «Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν κτλ.» Καθὼς ὁ Παῦλος ἀνωτέρω εἶπε μεθ' ὑπερβολῆς περὶ τῶν γλωσσῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων, οὕτω καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁμιλεῖ περὶ δύο μεγάλων χαρισμάτων τῆς προφητείας καὶ τῆς πίστεως ὑπερβολικῶς λέγων,

πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πί-
 3 στιν, ὥστε ὄργη μεριστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι.
 Καὶ ἐὰν φοβίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ
 τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν
 4 ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ

ὅτι «καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἔχω προσηχτεῖαν καὶ γνωρίζω πάντα τὰ μυστήρια καὶ ἔχω βαθεῖαν γνῶσιν αὐτῶν (πρὸβλ. Α' Κορινθ. ΙΒ' 8) καὶ ὅτι ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε νὰ μεταθέτω ὄργη, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπην, οὐδὲν εἰμι, οὐδεμίαν ἔχω ἀξίαν, ἐνόπιον τοῦ Θεοῦ, ἐννοεῖται. Καὶ ἐνταῦθα ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγάπης καθίστασι καὶ τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά χαρίσματα τῆς προσηχτείας καὶ τῆς πίστεως ἀνευ ἀξίας. Ὁ Παῦλος θεωρεῖ τὴν ἀγάπην μακρτέρω πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν χαρισμάτων καὶ τῶν σημείων. Ἡ ἀγάπη χαρακτηρίζει τὸν ἀκριβῆ μαθητὴν τοῦ Χριστοῦ. «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις». (Ιω. ΙΓ' 35).

Στιχ. 3. «Καὶ ἐὰν φοβίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου κτλ.» Ὁ Παῦλος λέγει: «Ἐὰν πᾶσαν τὴν περιουσίαν μου διανειμῶ εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐὰν αὐτὸ τὸ σῶμά μου παραδῶ εἰς τὸ πῦρ, ἵνα καῖ, λόγῳ αὐταπαρνήσεως, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπην, τότε οὐδὲν ὠφελοῦμαι, ἤτοι ἐνεκα τῆς πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἀνευ ἀγάπης εὐεργεσίας μου καὶ τῆς αὐταπαρνήσεώς μου δὲν δύναμαι νὰ ὠφεληθῶ καὶ νὰ ἐπιτύχω τῆς αἰώνιου ζωῆς». Ὁ Παῦλος θελεῖ νὰ εἴπῃ ὅτι τὰ ἔργα τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχουσι, ὅταν στερῶνται τῆς ἀγάπης, δι' ἧς καὶ μόνης ταῦτα ἔχουσι ἀξίαν. Οὐδόλως παράδοξον, ὅτι ὁ Παῦλος λέγων ἐνταῦθα: «Ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσομαι» εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοὺς τρεῖς παιδῆς Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδοναγῶ, οἵτινες μὴ προσκυνήσαντες τὴν χρυσῆν εἰκόνα τοῦ Ναβουχοδονόσορος παρέδωκαν τὰ σώματα αὐτῶν εἰς τὸ πῦρ τῆς καμίνου, ὅπως μὴ λατρεύσωσι μηδὲ προσκυνήσωσι παντὶ θεῷ, ἀλλ' ἡ τῷ Θεῷ αὐτῶν (Δανιὴλ κεφ. Γ' 28). Ἐπίσης ὁ Παῦλος λέγων ἐνταῦθα «Οὐδὲν ὠφελοῦμαι» ἐννοεῖ, ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὠφελειάν τιναν εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν (Α' Ιω. Ι' 14).

Στιχ. 4. Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἀπερήνατο, ὅτι οὔτε τὸ χάρισμα

ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περιπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημο- 5
νεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογιέται τὸ κα- 6
κόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα 7
στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.

τῶν γλωσσῶν, οὔτε τὰ χαρίσματα τῆς προφητείας καὶ τῆς πίστεως
οὔτε αἱ εὐεργεσίαι οὔτε ὁ μαρτυρικός θάνατος ἔχουσιν ἄξίαν τινὰ
ἀπόουσα τῆς ἀγάπης. Αναγκαιῶς λοιπὸν ἀρχεται ἀπὸ τοῦ στίχου
τούτου, ὡς ἁριστὸς ζωγράφος, νὰ υπογράψῃ τὸ κάλλιπός τῆς ἀγά-
πης. Ἡ ἀγάπη ἐντύχθη προσωποποιεῖται. «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ,
χρηστεύεται»· ὁ ἀγαπῶν μακροθυμεῖ, ἦτοι κρατεῖ τοῦ θυμοῦ καὶ
τῆς ὀργῆς του, ὅταν βλέπῃ ἀδικήματα· χρηστεύεται, ἦτοι φαινε-
ται χρηστός, πρὸς, ἡμέρος. Ὁ ἀγαπῶν «οὐ ζηλοῖ» ἦτοι οὐδερμικὴν
ζηλοτυπικὴν, οὐδένα φθόνον δεικνύει· «οὐ περιπερεύεται», ἦτοι δὲν
ἐπιδεικνύεται οὐδὲ ἀλαζμονεύεται.

Στίχ. 5. «Οὐκ ἀσχημονεῖ κτλ.» Ὁ ἀγαπῶν πρὸς ἄλλον τὰ ἴσχυα
ὑπὲρ τοῦ ἀγαπωμένου δὲν θεωρεῖ τὸ πρᾶγμα ἀσχημῶσύνην, ἀλλὰ
χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Ὁ Ἰησοῦς ἐμπυῦσμένος, ξαπνίζόμενος ὑπὲρ
ἡμῶν δὲν ἐθεώρει τὸ πρᾶγμα ἀσχημῶσύνην, ἀλλ' ἀγαλλίασιν καὶ
δόξαν. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει· «Ἡ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ,
ἀλλὰ καθάπερ χρυσαῖς τισὶ πέτραις συγκαλύπτει πάντα τὰ ἁμαρ-
τήματα τῶν ἀγαπωμένων». Ὁ ἀγαπῶν «οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτοῦ»,
ἦτοι δὲν ζητεῖ τὸ συμφέρον του (πρὸβλ. καὶ Α' Κορινθ. Γ' 33), «οὐ
παροξύνεται», ἦτοι δὲν ἐρεθίζεται, οὐ λογιέται τὸ κακόν, ἦτοι δὲν
λογαριάζει τὸ κακόν, τὸ ὅποιόν τις κάμνει εἰς αὐτόν (πρὸβλ. καὶ
Β' Κορινθ. Ε' 19. Ῥωμ. Δ' 6).

Στίχ. 6. «Οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ κτλ.» Ὁ ἀγαπῶν δὲν εὐχα-
ριστεῖται βλέπων ἀνθρώπους ἀδίκους, μισεῖ αὐτούς. «Συγχαίρει δὲ
τῇ ἀληθείᾳ», ἦτοι εὐχαριστεῖται ὅμως βλέπων ἀνθρώπους ἀκαλου-
θούντας τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἐμπεριεχομένην ἀλήθειαν (Κολοσσ.
Α' 5. Ἐφεσ. Α' 13. Γαλατ. Ε' 7. Β' Θεσσαλ. Β' 12 καὶ 13.
Ἰω. Α' 17).

Στίχ. 7. «Πάντα στέγει κτλ.» ὁ ἀγαπῶν ὑποφέρει πάντα (πρὸβλ.
Α' Κορινθ. Θ' 1 2). «Πάντα πιστεύει», ἦτοι ἔχει πίστιν πρὸς τὸν
πλησίον. «Πάντα ἐλπίζει», ἦτοι ἐλπίζει, ὅτι ὁ πλησίον καὶ ἂν εἴναι
φραῦλος, δύναται νὰ διορθωθῇ. «Πάντα ὑπομένει», ἦτοι ὁ ἀγαπῶν

8 Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. Εἴτε δὲ προφητεῖαι καταρ-
9 γηθῆσονται· εἴτε γλῶσσαι παύσονται· εἴτε γνώσεις καταργη-
θήσεται. Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφη-
10 τεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταρ-
11 γηθῆσεται. Ὅτε ἦμεν νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος

ὑπομένει, δὲν ἀπελπίζει, καὶ ἐὰν βλέπῃ, ὅτι κατὰ τὴν ἐλπίδα του
δὲν συντελεῖται ἡ βελτιώσις τοῦ πλησιον.

Στιχ. 8. «Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει κτλ.» ἡ ἀγάπη διακρίνεται
ἐς αἰ βεβαιὰ καὶ ἀκίνητος, ὡς ὁρθῶς ὁ Θεοδώρητος ἐρμηνεύει λεγών·
«Ὁὐ διασφαλίζεται, ἀλλ' αἰ μὲν βεβαιὰ καὶ ἀκίνητος· τούτο γὰρ
διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδιδάξεν».

Στιχ. 9 καὶ 10. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τὰ χαρίσματα τῆς
προφητείας, τῶν γλῶσσῶν, τῆς μερικῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων,
ἀνεφανήσαν προσωρινῶς ἐπ' ἀγαθῆ τῆς ἐκκλησίας καὶ θὰ ὑπάρχωσι
μεχρι τῆς δευτέρας παρουσίας, ὕστερον δὲ θὰ καταργηθῶσι καὶ θὰ
παύσωσι, μόνη δὲ ἡ ἀγάπη οὔτε καταργεῖται οὔτε παύεται. Ὁ
ἀπόστολος Παῦλος λέγει· «Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ
μέρους προφητεύομεν» ἐννοῶν, ὅτι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας ἐν
μερὶ γινώσκομεν τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας ἡμῶν καὶ ἐν μερὶ
προφητεύομεν. Οὕτω λ. γ. γινώσκομεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπαίησε τὰ
ὄντα ἐξ οὐκ ὄντων, ἀλλὰ τὸν τρόπον, καθ' ἃν ἐποίησεν, ἀγνοοῦμεν·
ἐπίσης γινώσκομεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐτεγλή ἐκ τῆς Παρθένου· ἀλλὰ
τὸ πῶς ἀγνοοῦμεν. Κατὰ ταῦτα ἡ γνώσις ἡμῶν περὶ τῶν μυστη-
ρίων εἶναι μερικὴ.

Στιχ. 10. «Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον κτλ.» Ὁ Παῦλος λέγει,
ὅτι ἡ τελειὰ γνώσις τῶν μυστηρίων θὰ ἐπέλθῃ, ὅταν γινῇ ἡ
δευτέρα παρουσία, καθ' ἃν τὰ χαρίσματα τῆς προφητείας, τῶν
γλῶσσῶν, τῆς ἐπὶ μέρους γνώσεως, θὰ καταργηθῶσι καὶ θὰ λήξωσι,
διότι ἦσαν προσωρινὰ. Διὰ τῆς δευτέρας παρουσίας θὰ τελειωθῶμεν
καὶ θὰ λαβῶμεν βαθεῖαν γνώσιν τῶν μυστηρίων τῆς θρησκείας ἡμῶν.

Στιχ. 11. «Ὅτε ἦμεν νήπιος κτλ.» Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ νῦν
κατάστασις ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν γνώσιν τῶν μυστηρίων ὁμοιάζει πρὸς
τὴν κατάστασιν τοῦ νηπίου, ἐν ᾧ ἡ κατάστασις ἡμῶν κατὰ τὴν
δευτέραν παρουσίαν θὰ ὁμοιάξῃ πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ ἀνδρός.
Ἐν ἄλλαις λέξεσιν· Ἡμεῖς ἔχομεν νῦν τὴν ἐπὶ μέρους γνώσιν τῶν

ἐφρόνου, ὡς νήπιος ἐλογιζόμεν' ὅτε γέγονα ἀνὴρ, κατήρ-
 γηκα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰ-
 νίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἄρτι γινώσκω ἐκ 12
 μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. Νυνὶ δὲ
 μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων 13
 ἡ ἀγάπη. ✠

μυστηρίων τῆς θρησκείας ἡμῶν, κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θὰ
 ἔχωμεν τελειαν γνῶσιν αὐτῶν.

Στίχ. 12. «Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι κτλ.». Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη: «Ἡ γνῶσις ἡμῶν περὶ τῶν θείων πραγμάτων δὲν εἶναι ἄμεσος τώρα, ἔτσι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας, ἀλλ' ἀτελής, ἔμμεσος. Τότε δὲ, ἔτσι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, ἡ γνῶσις ἡμῶν θὰ εἶναι ἄμεσος καὶ τελεία, ἡμεῖς θὰ προσβλέπομεν τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον». Ἡ ἐκφρασις «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον» εἶναι ἑβραϊσμός (Γενεσ. ΑΓ', 30) δῆλῶν τὸ ἀμέσως βλέπειν. Γραμματικῶς ἐνταῦθα τὸ «πρόσωπον» εἶναι ὀνομαστικὴ προσδιορίζουσα τὸ ὑπακείμενον τοῦ «βλέπομεν», τὸ δὲ πρὸς «πρόσωπον» εἶναι τὸ ἀντικείμενον, πρὸς ὃ ἡμεῖς βλέπομεν. Τὸ δὲ ἀντικείμενον εἶναι ὁ Θεός. Καὶ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τώρα, ἔτσι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας, ἔχει μερικὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, τότε δὲ, ἔτσι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, θὰ λάβῃ τελειαν γνῶσιν αὐτοῦ, ἄμεσον γνῶσιν αὐτοῦ, ὡς ἔλαβε καθ' ἕν χρόνον μεταβαίνων εἰς Δαμασκόν, ὅπως διώξῃ τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς, ἐπεστράφη εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ἀκούσας τὴν φωνὴν ἐκείνην τὴν λέγουσαν αὐτῷ: Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με διώκεις; τὴν φωνὴν τοῦ Ἰησοῦ (Πρᾶξ. Ἀποστ. Θ', 3). Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο ἔννοει ὁ Παῦλος λέγων: «Καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην», ἔτσι καθὼς αὐτός με ἐπέγνω, τούτῳ-στιν ἐπιγνούς ἐξελεξάτό με.

Στίχ. 13. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω ἐν στίχοις 8-12 εἶπεν, ὅτι τὰ χαρίσματα ὡς προσωρινὰ θὰ καταργηθῶσιν, ὅταν ἔλθῃ ἡ δευτέρα παρουσία, λέγει ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ, ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δὲν θὰ καταργηθῶσιν, ἀλλ' αἰωνίως θὰ μένωσιν, εἶναι τὰ τρία ταῦτα, ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἐλπίσαντες εἰς αὐτὸν θὰ δια-

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστόν.

(Ρωμ. II, 35—39).

- 35 Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ: Θλίψις
ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ
36 μάχαιρα: Καθὼς γέγραπται ὅτι «ἐνεκά σου θανατούμεθα ὄλην
τὴν ἡμέραν ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς» Ἄλλ' ἐν
37 τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπίσαντος ἡμᾶς. Πέ-

τελῶσι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν ἐν δικνεκῇ κοινωνίᾳ μετ' αὐτοῦ εὐτυχεῖς καὶ εὐδαίμονες. Κατὰ ταῦτα ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη διαμένουσιν αἰωνίως.

Στίχ. 35. Ἄφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ 34 εἶπεν, ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἔχομεν κηδεμόνα τὸν Ἰ. Χριστόν, λέγει ἐν τῷ 35 τούτῳ στίχῳ, ὅτι οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων δεινῶν, τὰ ὑποία ἐνεκεν αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ πάθωμεν, εἴτε θλίψιν εἴτε στενοχωρίαν εἴτε διωγμὸν εἴτε λιμὸν εἴτε γυμνότητα εἴτε κίνδυνον εἴτε μαρτυρικὸν θάνατον θὰ ἀποστρέψῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης.

Στίχ. 36. Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνωτέρω, ὅτι οἱ χριστιανοὶ θὰ ὑποστώσι μαρτυρικοὺς θανάτους, ἐπάγει τὸν προφήτην Δαυὶδ, ὅστις πρὸ πολλοῦ χρόνου προεῖδε τὴν τύχην ταύτην τῶν χριστιανῶν εἰπὼν «Ὅτι ἐνεκὸν σου θανατούμεθα ὄλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς» (Ψάλμ. ΜΓ', 23). Ταῦτα λέγει περὶ τοῦ κινδύνου, ἐν ᾧ δικνεκῶς διετέλουν ἄντες.

Στίχ. 37. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πάντα τὰ ἀνωτέρω δεινὰ ὑπερνικῶμεν διότι συναγωνίζεται μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, ὅστις ἠγάπησεν ἡμᾶς. Ὁμοίως ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος ἐρμηνεύει «Ὁὕτω πανταχοῦ τὰ τρόπαια ἰσθῶμεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Καὶ μάλιστ' εὐκότως Θεὸς γὰρ ἐστὶν ἡμῖν συναγωνιζόμενος. Μὴ ταῖνον ἀπιστήσης, εἰ μαστιζόμενοι τῶν μαστιζόντων περιγενόμεθα, εἰ ἐλευνόμενοι τῶν διωκόντων κρατοῦμεν, εἰ ἀποθνήσκοντες τοὺς ζῶντας τρεπόμεθα. Ὅταν γὰρ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην θῆς, οὐδὲν τὸ κωλύον τὰ θαυμαστὰ ταῦτα ἐκβῆναι καὶ παραδόξα καὶ τὴν ἐκ περιστάσεως λάμψαι νίκην. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς ἐνίκων, ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ

πεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι οὔτε 38
 ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις οὔτε ἐνεστώτα οὔτε μέλλοντα οὔτε 39
 ὕψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἐτέρα δυνήσεται ἡμᾶς
 χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
 Κυρίῳ ἡμῶν.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλουσίον.

(*Ρομ. ΙΒ' 9—21*).

Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος. Ἀποστειγρύντες τὸ πονηρόν, κολ- 9

τοῦ θαύματος, καὶ ὥστε μᾶθαι, ὅτι οὐ πρὸς ἀνθρώπους ὁ πόλεμος, ὅτι τοὶ ἐπιβουλεύουσιν ἡν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἡμαχον δύναμιν ἐκείνην».

Στίχ. 38 καὶ 39. Ὁ Παῦλος λέγει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις, ὅτι οὐ μόνον τὰ δεινὰ, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐν στίχῳ 35 ὁμιλήσεν, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν ἄλλαν δύναμιν (οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι κ.τ.λ.) δύναται νὰ χωρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης. «Οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ». Ἡ ἐννοια εἶναι, ὅτι, ἐὰν τις ἀπειλήσῃ ἡμᾶς με θάνατον ἢ ἐὰν τις ζωὴν ἀπειρῶν ὑποσχεθῇ εἰς ἡμᾶς, δὲν θὰ δυνήσῃ ν' ἀποσπάσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης. «Οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις». Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, καὶ ἐὰν οὐράνιοι δυνάμεις ἤθελον ἀποτρέψῃ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡμεῖς θὰ ἰσχυροῦμεν τὸν ἀπ' αὐτοῦ χωρισμὸν ἀδύνατον. Λέγει δὲ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ὡς ὑπόθεσιν, οὐχὶ δὲ ὅτι πραγματικαὶ αἱ ἄγγελοι ἐπιχειροῦσι ν' ἀπομακρύνωσι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὡς ὁρθῶς ὁ Θεοδότης λέγει: «Οὐχ ὡς τῶν ἀγγέλων ἀριστάντων τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ Χριστοῦ, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν τὸν λόγον τιθεῖς». «Οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος». Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ τὰ ἐν τοῖς οὐρανόις καὶ τὰ ὑπὸ τὴν γῆν, ἢ τὰ ἐν ἅδου. Καθόλου ἡ ἐννοια τῶν στίχων 38 καὶ 39 ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον εἶναι αὕτη: «Ὁ θάνατος, ἡ ζωὴ, αἱ οὐράνιοι καὶ αἱ ἐπιχειροῦσαι δυνάμεις, αἱ ἐν τῷ ἅδῳ, κτίσις ἐτέρα εἴτε ὀφωμένη εἴτε νοητὴ, εἶναι μικρὰ πρὸς τὴν ἀγαπὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν δύναται νὰ χωρίσωσιν ἡμᾶς ἀπ' αὐτῆς, ἐπὶ τῇ ὑπόθεσι, ὅτι ἐπιχειροῦσι τοῦτο».

Στίχ. 9. Ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διδίδει ἐνταῦθα διαφόρους
 Ἑρμηνεία Περικ. τῶν Ἀποστ. Γ. Γ. Δέρβου

10 λώμενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστορ-

ἐντολὰς καὶ ὁδηγίας πρὸς τοὺς χριστιανούς, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὴν προστακτικὴν «ἔστω», ἣτοι ἡ ἀγάπη ἔστω ἀνυπόκριτος. Ἡ λέξις ἀνυπόκριτος, μὴ ἀπαντῶσα παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, εὐρίσκεται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ (Σοφ. Σολομ. Ε' 19. III' 16. Β' Κορινθ. Γ' 6. Α' Τιμοθ. Α' 5. Β' Τιμοθ. Α' 5. 1ακ. Γ' 17. Α' Πέτρ. Α' 22), δηλοῦσα τὴν ἐκ τῆς καρδίας ἐξεργασμένην ἀγάπην. Ἀγάπη ἀνυπόκριτος εἶναι, ὅταν τις τηρῇ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ παντὸς τρόπου βοηθῇ τὸν πλησίον, ὡς ὤρισαν αὐτὴν καὶ ὁ ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας ἡμῶν εἰπὼν· «Ὁ ἔχων τὰς ἐπιτολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκείνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με» (Ἰωάν. ΙΔ' 21), καὶ οἱ Ἀπόστολοι. Οὕτω λ.χ. ὁ Ἰωάννης λέγει «ἐάν τις εἴπῃ· ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν» (Α' Ἰω. Δ' 20). «Ἀποσιτυγοῦντες τὸ πονηρὸν κ.τ.λ.» Ἡ πρέπει τὰς μετοχὰς καὶ τὰ ἐπίθετα ἀποσιτυγοῦντες, κολλῶμενοι, φιλόστοργοι, προηγοῦμενοι κ.τ.λ. νὰ ἐξαρτήσωμεν ἐκ τοῦ εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας (στίχ. 14), ἣ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὴν προστακτικὴν «ἔσθε», ἐπεὶ πρὸκειται περὶ διδομένων ἐντολῶν, ἣτοι ἀποσιτυγοῦντες ἔσθε τὸ πονηρὸν κ.τ.λ. Ἐὰν παραδεχθῶμεν τὸ δεύτερον, τότε πρέπει νὰ στίζωμεν εἰς τὸ διώκοντας (στίχ. 13). «Ἀποσιτυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλῶμενοι τῷ ἀγαθῷ κ.τ.λ.» ἐπεξηγοῦσιν ὅποια εἶναι ἡ ἀγάπη ἡ ἀνυπόκριτος, ὡς λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος· «Ἐπεὶ δὲ ἐστὶ καὶ ἀγάπη ἐπὶ πονηροῖς πράγμασιν, οἷα ἡ τῶν ἀκολάστων ἐστίν, ἡ τῶν ἐπὶ χρήμασι καὶ ἀρπαγαῖς ὁμονουμένων, ἡ τῶν ἐπὶ μέθαις καὶ συμπόσις, ἐκκαθαίρων αὐτὴν ἀπὸ τούτων, φησὶν· Ἀποσιτυγοῦντες τὸ πονηρὸν. Ἀποσιτυγοῦντες τὸ πονηρὸν, ἣτοι σφόδρα μισοῦντες καὶ ἀποστρεφόμενοι τὴν ἀμαρτίαν. Ἡ πρόθεσις ἀπὸ δὲ ἡλοῖ ἐνταῦθα ἐπίτασιν. Ὁ Παῦλος προστίθησι τὸ «κολλῶμενοι τῷ ἀγαθῷ» θέλων νὰ δειξῇ, ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον σφόδρα νὰ μισῇ τις καὶ ἀποστρέφεται τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν.

Στίχ. 10. «Τῇ φιλαδελφίᾳ κ.τ.λ.» Ὁ Παῦλος λέγει· Δειξάτε στοργὴν καὶ ἀγάπην πρὸς ἀλλήλους, ὡς ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφόν, τιμῆσατε ἀλλήλους ἡγούμενοι σεις πρῶτοι, ἣτοι γινόμενοι ὁδηγοὶ σεις πρῶτοι, ἣτοι δίδοντες σεις πρῶτοι τὸ παράδειγμα (πρὸβλ. καὶ Φιλιππ. Β' 3).

γοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, 11
 τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαί- 12
 ροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦ-
 ντες, ταῖς χρεῖαις τῶν ἀγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν 13
 διώκοντες. Εὐλόγεῖτε τοὺς διώκοντάς ὑμᾶς, εὐλόγεῖτε καὶ μὴ 14

Στίχ. 11. «*Τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί κ.τ.λ.*». Ὁ Παῦλος λέγει: Μὴ δεικνύετε ὄκνον καὶ ἀμελειαν διὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ σπουδῆν καὶ ζῆλον δι' αὐτά, «*τῷ πνεύματι ζέοντες*», ἦτοι ὄντες θερμοὶ καὶ πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκτελέσεως ἀγαθῶν χριστιανικῶν πράξεων, πεποιθότες, ὅτι δουλεύετε τῷ Κυρίῳ. Ἐνταῦθα «*πνεῦμα*» δὲν εἶναι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ ζῆλος καὶ ἐνθουσιασμός (πρὸβλ. καὶ Πράξ. Ἀποστόλ. ΙΗ' 25). Τὸ δὲ «*δουλεύειν τῷ Κυρίῳ*» δηλοῖ τὸ ὑπηρετεῖν τῷ Κυρίῳ. Ὑπηρετοῦμεν δὲ τὸν Κύριον, ὅταν ποιῶμεν φιλόνηρωπα ἔργα εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν. Τοῦτο δὲ λέγει ῥητῶς ὁ Ἰησοῦς Χριστός: «*Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε*» (Ματθ. ΚΕ' 40).

Στίχ. 12. «*Τῇ ἐλπίδι χαίροντες κτλ.*». Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ ὑπηρετοῦντες τὸν Κύριον διὰ τῆς ἐκτελέσεως φιλόνηρωπικῶν ἔργων πρέπει νὰ χαίρωσιν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων καὶ μενόντων ἀγαθῶν. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐλπίδος ταύτης πρέπει νὰ εἶναι καρτερισκοὶ καὶ γενναῖοι εἰς τὰς θλίψεις καὶ τὰς συμφοράς, αἵτινες δύνανται ν' ἀνακουρισθῶσι διὰ τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς.

Στίχ. 13. «*Ταῖς χρεῖαις τῶν ἀγίων κοινωνοῦντες κτλ.*». Ἅγιοι ἐνταῦθα εἶναι οἱ χριστιανοὶ (πρὸβλ. Α' Τιμ. Ε' 10' ὅρα καὶ ἀνωτέρω σελ. 53). Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἐρχώμεθα ἀρωγαὶ εἰς τὰς σωματικὰς χρεῖας τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ χορηγῶμεν αὐτοῖς τὰ χρειώδη. Τοῦτο δὲ ποιῶντες γινώμεθα κοινωνοὶ καὶ πάσχοντες μετ' αὐτῶν. «*Τὴν φιλοξενίαν διώκοντες*». Ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ἔργαζόμενοι τὴν φιλοξενίαν, ἀλλὰ διώκοντες, διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιμένωμεν πότε θὰ ἔλθωσι πρὸς ἡμᾶς οἱ ἔχοντες ἀνάγκην βοηθείας, ἀλλὰ νὰ τρέχωμεν ὀπίσω αὐτῶν, νὰ καταδιώκωμεν αὐτούς, ὅπως φιλοξενήσωμεν.

Στίχ. 14. «*Εὐλόγεῖτε τοὺς διώκοντάς ὑμᾶς κτλ.*». Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνωτέρω πῶς οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ φέρωνται πρὸς ἀλλήλους ἔρχεται ἐνταῦθα νὰ εἴπῃ πῶς πρέπει νὰ φέρωνται

- 15 καταράσθε. Χαίρειν μετὰ χαϊρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαι-
 16 όντων. Τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρο-
 νοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. Μὴ γίνεσθε φρό-
 17 νιμοὶ παρ' ἑαυτοῖς. Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες.

πρὸς τοὺς ἐχθροὺς των. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ἐνθυμεῖται τοὺς λόγους, οἷς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταραζόμενους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς» (Ματθ. Ε' 44).

Στίχ. 15. «Χαίρειν μετὰ χαϊρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων». Ἐνταῦθα πρέπει ἐξωθεν νὰ ἐννοήσωμεν τὸ «δεῖν» ἢ τὸ «χρῆν». Ὁ Παῦλος συμβουλεύει ἡμᾶς νὰ κοινωνῶμεν τῆς χαρᾶς τῶν χαϊρόντων, κοινὴν καὶ ἡμῶν νομιζόντες τὴν χαρὰν, ὡς καὶ τῶν δακρύων τῶν κλαιόντων κοινὴν θεωροῦντες τὴν συμφορὰν. Ὁρθῶς ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύει ἐνταῦθα· «Κοινωνεῖ τοῖνυν τῶν δακρύων, ἵνα κουφίσῃ τὴν ἀθυμίαν· κοινωνεῖ χαρᾶς, ἵνα βιώσῃ τὴν εὐφροσύνην καὶ πῆξῃ τὴν ἀγάπην, καὶ πρὸ ἐκείνου σαυτὸν ὠφελίσῃ, διὰ μὲν τοῦ δακρύειν ἐλεῆμονα κατασκευάζων, διὰ δὲ τοῦ συνῆδασθαι φθάνου καὶ βασικανίας ἐαυτὸν ἐκκαθαίρων».

Στίχ. 16. «Τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες» (πρὸβλ. Ῥωμ. ΙΕ' 5. Β' Κορινθ. ΙΙ' 11. Φιλιππ. Β' 2). Εἰς τὰς μεταχᾶς φρονοῦντες καὶ «συναπαγόμενοι» πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἐξωθεν τὸ «ἔστε», ὡς καὶ ἐν στίχῳ 9. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα· Ὁφείλομεν νὰ μὴ ὑπερηφανευόμεθα, ἀλλὰ νὰ συγκαταβαίνωμεν εἰς τὴν εὐτέλειαν τῶν πτωχῶν καὶ ταπεινῶν καὶ ἐν πνεύματι ἰσότητος νὰ συμπεριφερόμεθα πρὸς αὐτοὺς, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἐξωτερικὴν περιουσίαν, ἀλλὰ τὰς ἐσωτερικὰς διαθέσεις αὐτῶν. Ὁφείλομεν νὰ βοηθῶμεν αὐτούς. «Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς». Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανευόμεθα, ὥστε νὰ νομιζόμεν καὶ νὰ φρονοῦμεν, ὅτι ἀρκαύμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅτι οὐδενὸς ἔχομεν ἀνάγκην.

Στίχ. 17 καὶ 18. «Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες κτλ.». Καὶ εἰς τὰς μεταχᾶς τῶν στίχων τούτων πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἐξωθεν τὸ «ἔστε». Ὁ Παῦλος διὰ τοῦ «μηδενὶ» δηλοῖ οὐ μόνον χριστιανῶ, ἀλλὰ καὶ ἔθνικῶ, Ἑλληνι, Ῥωμαίῳ, μὴ χριστιανῶ. «Προ-

Προσούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων· εἰ δυνατόν, 18
 τὸ ἐξ ἡμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰργαζόμενοι. Μὴ ἑαυτοὺς 19
 ἐκδικιοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ ὅτε τόπον τῇ ὀργῇ γέγραπται
 γάρ· «Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος». Ἐὰν 20
 οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν, ἐὰν διψᾷ πότιζε

ροούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων». Ὁ Παῦλος λαμβάνει τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐκ τῶν Παισιμῶν Γ' 4 καὶ λέγει, ὅτι ὀφείλομεν νὰ παιδῶμεν τὰ καλὰ ἐνώπιον πάντων τῶν ἀνθρώπων οὐ πρὸς ἐπίδειξιν καὶ κενοδοξίαν, ἀλλὰ πρὸς διδασκαλίαν (πρὸβλ. καὶ Β' Κορινθ. Η' 21). Ὀφείλομεν, ὅσον ἐξαρτᾶται ἐξ ἡμῶν, νὰ ζῶμεν ἐν εἰρήνῃ μετὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι πιστῶν καὶ ἀπίστων.

Στίχ. 19. «Μὴ ἐανιοὺς ἐκδικιοῦντες, ἀγαπητοί, κτλ.». Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι, ἐὰν ἡδικήθῃμεν ὑπὸ τινῶν, δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ παραδίδωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· διότι κατὰ τὴν Ἀγίαν Γραφήν· «Εἰς ἐμὲ προσήκει ἡ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος» (Λευϊτ. ΙΘ' 18. Δευτερον. ΑΒ' 35. Ματθ. Ε' 39. Λουκ. Σ' 29. Πρὸς Ἑβραίους κερ. Γ' 30). Κατὰ ταῦτα τῇ ὀργῇ ἐννοεῖται τοῦ Θεοῦ. Ἄλλοι ἐρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι τὸ «ὅτε τόπον τῇ ὀργῇ» ὡς ἐξῆς· Ἡ ὀργὴ ἀφινιδίως ἐκρήγνυται, ἐὰν ὅμως δώσῃ τις εἰς αὐτὴν καιρὸν, τότε παύρεχεται. Ἄλλ' ἡ ἐξηγήσις αὕτη προσαρμύζεται εἰς τὴν λατινικὴν ῥῆσιν «Date spatium irae vestrae» (Liv. VIII 32. Senec. De ira III 39). Ὁ Αζκάντιος λέγει (De ira 18)· «Ego vero laudarem, si, cum fuisset iratus, dedisset irae suae spatium, ut, residente per intervallum temporis, animi tumore, haberet modum castigationis». Ἄλλοι ἐρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι τὸ «ὅτε τόπον τῇ ὀργῇ», δηλαδὴ τοῦ ἐχθροῦ, ἢν ὀφείλῃ τις ν' ἀποφεύγῃ.

Στίχ. 20. «Ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν κ.τ.λ.». Ὁ στίχος οὗτος εἶναι εἰλημμένος ἐκ τῶν Παισιμῶν ΚΕ', 21. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι ὀφείλομεν οὐ μόνον νὰ μὴ ἐκδικώμεθα τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐεργετῶμεν αὐτοὺς, διότι, ἐὰν τοῦτο ποιῶμεν, θὰ λυπησώμεν βλαβείως αὐτοὺς καὶ θὰ φέρωμεν αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν. Τοῦτο δὲ δηλοῖ ἡ εἰκὼν ἐν τῷ στίχῳ· τούτῳ «ἀνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ».

αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἀνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν
21 κεφαλὴν αὐτοῦ. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ
ἀγαθῷ τὸ κακόν.

Δι' ἰδιότητες τοῦ χριστιανικοῦ βίου.

(Κολοσσ. Γ' 5—17).

5 Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν,
ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν,
6 ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ
7 τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιπατήσατέ

Στιχ. 21. «Μὴ νικῶ κ.τ.λ.». Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι δὲν πρέπει νὰ νικώμεθα ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ὥστε νὰ προβαίνωμεν εἰς ἐκδικήσεις, ἀλλὰ νὰ νικῶμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν εὐεργετοῦντες αὐτούς. Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν αἰδοῦμενοι ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις ἡμῶν γίνονται φίλοι. Οὕτω δὲ νικᾷ τις τὸ κακόν ἐν τῷ ἀγαθῷ.

Στιχ. 5. Ἄφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω ἐν στίχῳ 1 εἶπε πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς, ὅτι γενόμενοι χριστιανοὶ ὄφειλον νὰ ζητῶσι καὶ νὰ φρονῶσι τὰ ἕνω, ἦτοι τὰ οὐράνια καὶ τὰ πνευματικά, ἔρχεται εἰς τὸν 5 στίχον νὰ εἴπῃ, ὅτι οὕτω πράττοντες ὄφειλον ν' ἀποφεύγῃσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦτοι πᾶν γεῶδες καὶ ὑλικόν φρόνημα, νεκροῦντες τὰ μέλη αὐτῶν, ἦτοι τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἀπερ, ὡς ὄργανα σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν (Ματθ. Ε' 29. ΙΗ' 8. Ρωμ. Ζ' 23), παράγουσι τὰ ἐξῆς κακά, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις τόσον σκοτιζοῦ τὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον, ὅσον τὸν δουλεύοντα εἰς αὐτὴν παραφέρει καὶ ἐξαναγκάζει αὐτὸν νὰ λατρεύῃ ὡς θεὸν τὸν πλοῦτον, ὡς λατρεύουσιν οἱ εἰδωλολάτραι τὰ εἰδωλά των.

Στιχ. 6 καὶ 7. «Δι' ἃ ἔρχεται κ.τ.λ.». Ἡ ἐννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη· «Ἐνεκα τῶν εἰρημένων κακῶν ἔρχεται ἡ μέλλουσα ὀργὴ τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας, ἦτοι κατ' ἐκείνων, οἵτινες δὲν πείθονται ν' ἀπέχῃσι τῶν κακῶν τούτων. Ἐν τῇ τάξει τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας, λέγει ὁ Παῦλος, διετελεῖτέ ποτε καὶ σεῖς, ὅτε ἐζήτε ἐν αὐταῖς ταῖς εἰρημένοις κακοῖς.

ποτε, ὅτε ἐζήτε ἐν αὐτοῖς· νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ 8
 πάντα, ὀργήν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαὶν ἐκ
 τοῦ στόματος ὑμῶν· μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσά- 9
 μενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καὶ ἐν-
 δυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' 10
 εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν· ὅπου οὐκ ἐνὶ Ἑλλήν καὶ Ἰου- 11
 δαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δούλος
 ἐλευθέρως, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός· Ἐνδύσασθε 12

Στίχ. 8. «*Νυνὶ δὲ κ.τ.λ.*». Ἄλλὰ τώρα, ὅπου δὲν ζήτε ἐν τοῖς
 κακοῖς τούτοις, ἀποβάλετε καὶ σεῖς ταῦτα πάντα κ.τ.λ. .

Στίχ. 9 καὶ 10. Ὁ Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς χρι-
 στιανούς· «Μὴ λέγετε ψεῦδη μεταξὺ σας, ἐπεὶδὴ ἐπαύσατε νὰ εἰσθε
 οἱ παλαιοὶ καὶ διεσθαρμένοι ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι καὶ ἀπίεθητε νέοι
 εἰσελθόντες εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἀναγεννηθέντες καὶ ἀνακαινι-
 σθέντες ἐν αὐτῷ καὶ λαβόντες γνῶσιν, ὅτι εἰσθε εἰκὼν τοῦ δημιουργοῦ
 ὑμῶν Θεοῦ. «*Παλαιὸς ἄνθρωπος*» κατὰ Παῦλον εἶναι ὁ φέρων τὸ
 παλαιὸν ἔνδυμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ βίου, ὅστις γενόμενος χριστιανὸς
 διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνεδύθη τὸ νέον ἔνδυμα, τὸ ἔνδυμα τῆς ἀρε-
 τῆς καὶ τῆς ἀθιότητος (Ῥωμ. 7' 6. Ἐφεσ. Δ' 22), ἐγένετο
 κατὰ πάντα καινὸς ἄνθρωπος.

Στίχ. 11. «*Οὐκ ἐν Ἑλλήν καὶ Ἰουδαῖος κ.τ.λ.*». Ἐνταῦθα ὁ
 Παῦλος, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ (Γαλατ. Γ' 28. Ῥωμ. Γ' 12), διδά-
 σκει, ὅτι ἐν τῷ χριστιανισμῷ παύει πᾶσα θρησκευτικὴ καὶ πολιτικὴ
 διάκρισις Ἰουδαίου καὶ ἐθνικοῦ καὶ δὲν ἰσχύει ἡ κοινωνικὴ διά-
 κρισις δούλου καὶ ἐλευθέρου· διότι πάντες οἱ χριστιανοὶ ἀποτελοῦσιν
 ἐν ἠθικῶν πρόσωπον ἐν τῇ θρησκείᾳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 12—17. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω κατέδειξε τὰς δια-
 φόρους κακίας, ἃς οἱ ἄνθρωποι γενόμενοι χριστιανοὶ ὀφείλουσι ν'
 ἀποφεύγωσιν, ἔρχεται εἰς τοὺς στίχ. 12—17 νὰ συστήσῃ αὐτοῖς
 τὰς ἀρετὰς, ἃς ἀσκοῦντες δύνανται νὰ διακρίνωσιν ἐν τῷ κόσμῳ
 ὡς ἄριστοι χριστιανοί.

Στίχ. 12. «*Ἐνδύσασθε κ.τ.λ.*». Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι δὲν ἀρκεῖ,
 ὅτι εἰσελθόντες εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ ἀνακαινισθέντες ἐν αὐτῷ
 ἐγένοντο οἱ χριστιανοὶ νέοι ἄνθρωποι, ἀλλ' ὅτι ὀφείλουσι νὰ προσ-

οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγγνα
 οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακρο-
 13 θυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν
 τις πρὸς τινὰ ἔχη μομφήν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο
 14 ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἣτις
 15 ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος. Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ βρα-
 βευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἐνὶ σώ-
 16 ματι· καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοί-

κτῆσονται καὶ ἀρεταί, δι' ὧν κυσμῶνται οἱ νέοι ἄνθρωποι. Πρέπει
 δὲ νὰ χαίρωσιν, ὅτι εἰσῆλθον εἰς τὸν χριστιανισμὸν διότι ἐξελέχθησαν
 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἠγιασθήσαν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ καὶ εἶναι
 ἠγαπημένα τέκνα αὐτοῦ (Ἐφεσ. Α' 4. Τίτ. Α' 2. Β' Θεσσαλ.
 Β' 13. Ῥωμ. Ε' 5. Ἐφεσ. Α' 6). «Σπλάγγνα οἰκτιρῶν», ἦτοι
 ἐνδύσασθε καρδίαν πλήρη ἐλέους. Ὁ Λουκᾶς μεταχειρίζεται τὴν φρά-
 σιν «σπλάγγνα ἐλέους» (Λουκ. Α' 78).

Στίχ. 13. «Ἀνεχόμενοι ἀλλήλων». Δηλοῦν ὅ, τι ἀνωτέρω εἶπε, πραύ-
 τητα, μακροθυμίαν. Οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσι νὰ δεικνύωσι μεταξὺ
 τῶν ἀνοχῆν. «Καὶ χαριζόμενοι κ.τ.λ.», ἦτοι μὴ λαμβάνοντες ὑπ'
 ὄψιν τὰς πρὸς ἀλλήλους μέμφεις καὶ κατηγορίας.

Στίχ. 14. «Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις κ.τ.λ.». Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι
 οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσιν, ἐκτὸς πασῶν τῶν εἰρημένων ἀρετῶν, νὰ
 ἐνδύθωσι καὶ νὰ προσκτῆσονται τὴν ὑψίστην τῶν ἀρετῶν, τὴν
 ἀγάπην, ἣτις συνδέει πάσας τὰς ἀρετάς καὶ ἄνευ αὐτῆς αἱ ἄλλαι
 ἀρεταὶ οὐδὲν ὠφελοῦσιν. Ὁρθῶς ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει· «Οὐδὲν
 ἐκείνων ὄφελος· διαλύεται γὰρ πάντα ἐκεῖνα, ἂν μὴ μετὰ ἀγάπης
 γίνηται. Πάντα ἐκεῖνα αὕτη συσφίγγει· ὅπερ ἂν εἶπης ἀγαθόν, ταύ-
 τες ἀπούσης, οὐδὲν ἐστίν, ἀλλὰ διαρρεῖ».

Στίχ. 15. «Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ κ.τ.λ.». Ἐνταῦθα εἶναι ἡ
 εἰρήνη, ἣν ὁ Κύριος ἤμῶν Ἰ. Χριστὸς ἀρῆκεν ἡμῖν (Ἰω. ΙΔ', 27),
 ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἣτις ἰσταμένη κριτὴς εἰς τὰς μεταξὺ ἡμῶν τῶν
 ἀνθρώπων ἐριδας βραβεύει ἐκείνους, οἵτινες ὑποχωροῦσιν. Εἰς τὴν
 τοιαύτην εἰρήνην ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ κληθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπο-
 τελουῦμεν ἐν σώμα συμπαγές, οὗ τὰ μέλη δὲν στασιάζουσι πρὸς ἀλ-
 λήλα καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλομεν χάριν πρὸς τὸν Θεόν.

Στίχ. 16. «Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ κ.τ.λ.», ἦτοι ἡ διδασκαλία

καίτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νοου-
 μετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματι-
 καῖς, ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ. Καὶ
 πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι 17
 Κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ.

**Ἡ οὖν ἔργων ἀπόδειξις τοῦ χριστιανικοῦ
 πνεύματος.**

(Galat. E' 13—5' 10).

Ἵμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν 13
 ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δου-
 λεύετε ἀλλήλοις. Ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται 14

τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ κοινότητι ἡμῶν πρέπει νὰ παρέρχεται πλουσίως,
 ἦτοι τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης πρέπει πλουσίως, οὐχ ἀπλῶς, ν'
 ἀναγινώσκονται ἐν τῇ κοινότητι ἡμῶν. «Ἐν πάσῃ σοφίᾳ κ.τ.λ.»,
 ἦτοι ἐν πάσῃ ἀρετῇ πρέπει νὰ γινῆται ἡ διδασκαλία ἡμῶν, ἦτοι νὰ
 γινῆται ἡ διδασκαλία πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐν τῇ κοινότητι ἡμῶν.
 Ἐκτὸς τῆς διδασκαλίᾳ ταύτης πρὸς τέρψιν τῆς ψυχῆς τῶν χριστιαν-
 ῶν πρέπει ἐν τῇ κοινότητι νὰ ψάλλωνται ψαλμοὶ καὶ ὕμνοι καὶ
 ᾠδαὶ πνευματικαί. Ὡδαὶ πνευματικαὶ εἶναι αἱ ἐμπνεόμεναι ὑπὸ τῆς
 χάριτος τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 17. «Καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῆτε κτλ.», ἦτοι εἰς πᾶν ὅ,τι
 πράττομεν καὶ λέγομεν ὀφείλομεν νὰ καλῶμεν ὡς βοήθον τὸν Ἰ.
 Χριστὸν καὶ τότε τὰ πάντα εὐδοθήσονται εἰς ἡμᾶς. Καλοῦντες
 τὸν Χριστὸν εὐχαριστοῦμεν τὸν πατέρα αὐτοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 13 καὶ 14. Ὁ Παῦλος ἐλέγχων τοὺς ἐν Γαλατίᾳ ψευδο-
 διδασκάλους, οἵτινες ἐζήτησαν νὰ ὑποβάλλωσι τοὺς χριστιανούς αὐ-
 τῆς εἰς τὴν τήρησιν τῶν τύπων τῆς μωσαϊκῆς θεσφαίσεως, λέγει,
 ὅτι ἀγανακτεῖ κατ' αὐτῶν, ἐπιχειροῦντων τοιαῦτα· διότι οἱ χρι-
 στιανοὶ τῆς Γαλατίας προσεκλήθησαν εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἐπὶ τῷ
 ὄρῳ νὰ ᾧσιν ἐλεύθεροι τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ἐπει-
 δὴ δὲ ἐνδεχόμενον οἱ χριστιανοὶ οὗτοι νὰ ἐνόμιζον, ὅτι ἐγένοντο
 ἐλεύθεροι, διὰ νὰ πράττωσι πᾶν ὅ,τι ἤθελον, προστίθειν ὁ Παῦ-

- 15 ἐν τῷ, « Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν »· εἰ δὲ ἀλλή-
 λους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀνα-
 λωθῆτε.
- 16 Λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ
 μὴ τελήσητε. Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ
 17 δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις,
 18 ἵνα μὴ ἂν θέλητε ταῦτα ποιῆτε. Εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε,
 19 οὐκ ἐστέ ὑπὸ νόμον. Φανερὰ δὲ ἐστὶ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς,
 20 ἅτινά ἐστι μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολα-
 21 στασίαι, αἰρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι καὶ τὰ ἕμοια

λος, ὅτι ὀφείλουσι πολὺ νὰ προσέχουσιν, ἵνα μὴ ἡ ἐλευθερία αὐτῶν
 γίνῃ ἀφορμὴ εἰς τὸ νὰ θεραπεύωσι τὰς σαρκίνας τῶν ἐπιθυμίας,
 ἀλλὰ τὸναντίον εἰς τὸ νὰ ὑπηρετῶσιν ἀλλήλους ἀσκούντες τὰ
 ἔργα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας καὶ ἐφαρμόζοντες
 τὸν μωσαϊκὸν νόμον, ὅστις συνοψίζεται ἐν τῷ « Ἀγαπήσεις τὸν
 πλησίον σου ὡς σεαυτὸν » (Λευϊτ. ΙΘ', 18).

Στίχος 15. « Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε κτλ. ». Ἐὰν δὲ σεῖς δὲν ὑπη-
 ρετῆτε ἀλλήλους διὰ τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ ἀλλήλους ὡς θηρία δάκνετε
 καὶ κατατρώγητε, προσέχετε, ἵνα μὴ ὑπ' ἀλλήλων φθαρῆτε. Τὰ
 τρία ταῦτα ῥήματα, « δάκνετε », « κατεσθίετε », « ἀναλωθῆτε »,
 σχηματίζουν κλιμακωτὸν σχῆμα.

Στίχ. 16—19. Ὁ Παῦλος συμβουλεύει τοὺς Γαλάτας χριστιαν-
 νοὺς λέγων, ὅτι, ἐὰν θέλωσι νὰ κρατῶσι τῶν σαρκικῶν τῶν ἐπι-
 θυμιῶν, ὀφείλουσι νὰ ζῶσι πνευματικῶς· διότι ἡ σὰρξ ἀγωνιζομένη
 κατὰ τοῦ πνεύματος ἠττάται ἐπὶ τέλους. Ἐὰν δὲ ζῆ τις κατὰ τὰς
 ὑποθήκας τοῦ πνεύματος, δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐκτελῆ τὰς διατά-
 ξεις τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, αἵτινες ἀπέβλεπον εἰς τὰς ἐπιθυμίας ἢ
 τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς.

Στίχος 19—21. Ὁ Παῦλος ἀναφέρει ἐνταῦθα τινὰ τῶν ἔργων,
 τὰ ὅποια ἡ σὰρξ ἐκτελεῖ. Ἐκ τούτων εἶναι ἡ μοιχεία, ἡ πορνεία,
 ἡ ἠθικὴ ῥυπαρία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ εἰδωλολατρία, ἡ μαγικὴ τέχνη,
 αἱ ἔχθραι, αἱ ἔρεις, αἱ ζηλοτυπία, αἱ θυμῆ, αἱ φαρμακείαι, αἱ

τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἐστὶ νόμος. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι ἀλλήλοις προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

διχοστασίαι, αἱ διχογνωμοσύναι, οἱ φθόνοι διὰ ζήλου ἀγαθῶν, οἱ ῥόνοι, αἱ μέθαι, αἱ ἄκυσμοι διασκεδάσεις. Ὁ Παῦλος ἀπαριθμῶν τινὰ τῶν ἔργων, ἀπερ' ἡ σὰρξ διαπράττει, λέγει, ὅτι τὰ ὅμοια τοῖς ἔργοις τούτοις ἐνταῦθα παραλείπει· διότι ἐδίδασκεν αὐτὰ ἄλλοτε, ὅτε βεβαίως εὐρίσκετο ἐν τῇ Γαλατίᾳ. Ὁ Παῦλος καὶ τότε διδάξας τοὺς χριστιανούς αὐτῆς καὶ νῦν διδάσκων λέγει, ὅτι οἱ πράττοντες ταῦτα δὲν θὰ κληρονομήσωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 22. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν χριστιανῶν, διακατεχόμεναι ὑπὸ τοῦ πνεύματος καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῆς σαρκός, καρποφοροῦσι τὰς ἀρετὰς τῆς ἀγάπης, τῆς χαρᾶς, τῆς μακροθυμίας κτλ. Κατὰ τῶν ἐκτελούντων τὰς τοιαύτας ἀρετὰς οὐδεμίαν ἰσχὴν ἔχει ὁ μωσαϊκὸς νόμος, ὅστις ὤρισθη πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκός, ὡς ἀλλαγῆ ὁ Παῦλος λέγει· «Δικαίω νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοιοι δὲ καὶ ἀνοποτάκτοις, ἀσεβεῖσι καὶ ἁμαρτωλοῖς κτλ.» (Α' Τιμοθ. α' 9 καὶ 10). Ὁ δικαίος, λέγει ὁ Παῦλος, δὲν περιμένει νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ νόμου τί πρέπει νὰ πράξῃ, καθὼς ὁ μὴ δεόμενος παιδαγωγοῦ δὲν ἔχει ἀνάγκη παιδαγωγίας.

Στίχ. 24. «Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ κτλ.» Οἱ δὲ ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ, οἱ χριστιανοὶ ἐσταύρωσαν καὶ ἐνεταφίασαν διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν σάρκα καὶ μετ' αὐτῆς τὰ παθήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς, ἥτοι τὰς κακὰς ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας τῆς σαρκός των.

Στίχ. 25. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, ἂν ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ διακατεχώμεθα ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ὀφειλομεν καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα νὰ πράττωμεν (στοιχῶμεν) παράγοντες καρποὺς τοῦ πνεύματος καὶ οὐχὶ ἔργα τῆς σαρκός.

Στίχ. 26. «Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι κτλ.» Ὁ Παῦλος λέγει

1 Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῆ ἄνθρωπος ἐν τινι παραπτώματι,
 2 ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι
 3 ἀγάπης, σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς ἀλλήλων
 4 τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ
 5 Χριστοῦ. Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι, μηδὲν ὄν, ἑαυτὸν φρενα-
 6 πατᾶ. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς
 ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον ἕκα-
 5 στος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει. Κοινωνεῖτω δὲ ὁ κατη-
 6 χούμενος τὸν λόγον τῷ κατηγούντι ἐν πάσιν ἀγαθοῖς.

Ἄς μὴ ἐπιδιώκωμεν ματαιὰν δόξαν προκαλοῦντες ἀλλήλους εἰς ἐρι-
 δας καὶ φθονοῦντες ἀλλήλους.

Στίχ. 1. Ὁ Παῦλος συμβουλεύσας ἀνωτέρω, ὅτι πρέπει νὰ προ-
 σέχωμεν, ἵνα μὴ πράττωμεν τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἐργεῖται ἐνταῦθα
 λέγων, ὅτι, ἐὰν τις περιπέσῃ καὶ συλληφθῆ ἐν τινι παραπτώματι
 οἱ κατὰ πνεῦμα βιούντες χριστιανοὶ ὀφείλουσι νὰ καταρτίζωσιν,
 ἤτοι νὰ διορθώωσι τὸν τοιοῦτον διὰ πραίους πνεύματος, ἤτοι διὰ
 πραέων καὶ μετλήτων λόγων, προσέχοντες, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ περι-
 πέσωσιν εἰς πειρασμὸν καὶ ἁμαρτήσωσιν, ὡς ὁ ἀνωτέρω περιπεσὼν
 καὶ συλληφθεὶς ἐν τῷ παραπτώματι.

Στίχ. 2. «*Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε κτλ.*». Ὁ Παῦλος
 λέγει, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἔχουσι καθήκον νὰ βοηθῶσιν ἀλλήλους εἰς
 τὰ παραπτώματα τῶν ὑπὲρ ἐκτελοῦντες πράττουσι συμφώνως
 πρὸς τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, τὸν μνημονευθέντα ἀνωτέρω (κεφ. Ε'
 14) καὶ διδάσκοντα τὸ «*Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν*».

Στίχ. 3. «*Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι κτλ.*». Ὁ Παῦλος λέγει,
 ὅτι, ἐὰν τις φαντάζεται, ὅτι εἶναι κάτι τι, ἐν ᾧ οὐδὲν εἶναι, ἀπα-
 τᾶ ἑαυτὸν.

Στίχ. 4 καὶ 5. «*Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος κτλ.*». Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἕκαστος ἄς ἐξετάζη τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ
 4 ὁποῖα, ἐὰν εὐρίσκη καλά, τότε δύναται νὰ καυχᾶται μόνον διὰ
 τὰ ἴδια ἔργα καὶ οὐχὶ διὰ τὰ σφάλματα τοῦ ἄλλου. Τοῦτο ἕκα-
 5 στος πράττων θὰ βαστάζη «τὸ ἑαυτοῦ φορτίον», ἤτοι τὸ φορτίον
 τῶν ἰδίων του ἁμαρτημάτων.

Στίχ. 6. «*Κοινωνεῖτω κτλ.*». Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ὁ κατηγού-

Ἡ χαλιναγωγῆσις τῆς γλώσσης.

('Ιακώβ. Γ' 5—12).

- 5 Οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ καὶ μεγαλαυχεῖ.
 6 Ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ ἡλίκιον ὕλην ἀνάπτει! Καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ
 κόσμος τῆς ἀδικίας. Οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν ταῖς μέ-
 λαισις ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν
 τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης.
 7 Πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν ἑρπετῶν τε καὶ ἐνα-
 8 λίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ· τὴν

Στίχ. 5 καὶ 6. Ὁ ἀδελφόςθεος Ἰακώβος διὰ τῶν λέξεων «οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα» λέγει, ὅτι, καθὼς οἱ θυμωδεῖς ἴπποι διὰ χαλινῶν καταστέλλονται (ὅρα στίχ. 3) καὶ τὰ μεγάλα πλοῖα, ἐλαυνόμενα ὑπὸ σκληρῶν ἀνέμων, διὰ μικροῦ πηδαλίου διευσθύνονται (ὅρα στίχ. 4), οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου κυβερνᾶται (ὅρα στίχ. 2). Μετὰ τὴν παρομοίωσιν ταύτην, ὁ Ἰακώβος ἔρχεται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς γλώσσης, λέγων, ὅτι, ἐν ᾧ εἶναι μικρά, κομπορημόως ὁμιλεῖ καὶ ὅτι, ὡς ὀλίγον πῦρ ἀνάπτει μέγα δάσος, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι πῦρ, εἶναι ὁ στολισμὸς καὶ ἡ εἰκὼν τῆς ἀδικίας. Τοιοῦτοτρόπως ἡ γλῶσσα ἐμφανίζεται εἰς τὰ μέλη ἡμῶν, μολύνει ὅλον τὸ σῶμα ἡμῶν καὶ φλογίζει τὸν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἡμῶν καὶ καθεξῆς τρέχοντα καὶ ἀνελιττόμενον βίον ἡμῶν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, λέγει ὁ Ἰακώβος, καὶ αὕτη ἡ γλῶσσα φλογίζεται ὑπὸ «τῆς γεέννης τοῦ πυρός», ἧτοι ὑπὸ τῆς κολάσεως, ὡς ἡ γλῶσσα ἐκείνου τοῦ πλουσίου τοῦ εὐαγγελίου (Λουκ. 15' 24). Ἡ λέξις «γεέννη» εἶναι ἑβραϊκὴ (γκε-χενόμ), δηλοῦσα τὴν φάραγγα ἢ τὴν κοιλάδα ἀνθρώπου τινὸς καλουμένου Ἐνώμ, ἧτις ἔκειτο παρὰ τὰ Ἱερουσαλίμα, ἐνθα οἱ Ἰσραηλιταί, πεσόντες εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, ἐθυσίαζον τὰ τέκνα τῶν εἰς τὸν Μολόχ ('Ι. Ναυθ. 1Ε' 8. 1Η' 16. Δ' Βασιλ. ΚΓ' 10. Ἱερει. Ζ' 32. 1Θ' 6). Τὸ ὄνομα δὲ τοῦ τόπου τούτου μετὰ τῆς λέξεως «πυρός» μετενεχθὲν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην δηλοῖ μεταφορικῶς τὸ μέρος τοῦ αἰωνίου πυρός, τῆς αἰωνίου κολάσεως.

Στίχ. 7 καὶ 8. Ἐν ταῖς στίχοις τούτοις ἐξαίρεται τὸ ἀτιθασσον

δὲ γλώσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι ἀκατάσχετον κακόν, μεστή τοῦ θανατηφόρου. Ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν 9 Θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονότας· ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος 10 ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρρα. Οὐ χρή, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνεσθαι. Μὴ τι ἢ πηγῇ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρούει τὸ 11 γλυκὺ καὶ πικρὸν; Μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, συκῇ ἐλαίας 12 ποιῆσαι ἢ ἄμπελος σύκα; Οὕτως οὐδεμία πηγῇ ἀλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ.

Ἡ ἀληθὴς σοφία.

(Ἰακώβ. Γ' 13—18).

Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; Δειξάτω ἐκ τῆς καλλῆς 13

τῆς γλώσσης. Ἐν ᾧ πάντα τὰ θηρία καὶ τὰ πετεινά, τὰ ἔρπετά καὶ τὰ ἐν ταῖς θαλάσσις δαμάζονται καὶ ἔχουσι δαμασθῆ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὴν γλώσσαν του ὅμως ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ δαμάσῃ. Ἡ γλώσσα εἶναι ἀκατάσχετον κακόν, μεστή τοῦ θανατηφόρου.

Στίχ. 9 καὶ 10. Ὁ Ἰακώβος λέγει ταῦτα, ἵνα δείξῃ, ὅτι τῆς γλώσσης γίνεται καὶ καλὴ καὶ κακὴ χρῆσις· ὅτι ἄλλοτε δι' αὐτῆς εὐλογεῖ τις τὸν Θεὸν καὶ ἄλλοτε καταράται τοὺς ἀνθρώπους· ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρρα.

Στίχ. 11 καὶ 12. Ὁ Ἰακώβος, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς, ὅτι τὸ τελευταῖον δὲν πρέπει νὰ γίνηται, ἀναφέρει ἐκ τῆς φύσεως τὰ ἐξῆς παραδείγματα. Δύναται ἐκ τῆς ὀπῆς πηγαιῖο ὕδατος νὰ ἐξέρχεται καὶ γλυκὺ καὶ πικρὸν ὕδωρ; Δύναται ἢ συκῇ νὰ παρήγῃ ἐλαίας ἢ ἡ ἄμπελος σύκα;

Στίχ. 13. Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐποχῇ ὑπῆρχον, ὡς φαίνεται πολλοί, οἵτινες μὴ ἔχοντες νὰ δεῖξωσιν ἔργα καλὰ ἠρέσκοντο εἰς λόγους, πλείσταντο δηλαδὴ ἐν ταῖς χριστιανικαῖς κοινότησιν ὡς διδάσκαλοι λόγων, ἔρχεται ὁ Ἰακώβος καὶ καυτηριάζει αὐτοὺς λέγων, ὅτι περιττὸν εἶναι νὰ ὑπάρχωσι πολλοὶ διδάσκαλοι, ὅτι καλὸν εἶναι νὰ λαλῶσι βραδέως καὶ ὅτι τέλει διδάσκαλοι εἶναι οἱ δυνάμενοι

ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραύτητι σοφίας. Εἰ δὲ ζῆλον
 14 πικρὸν ἔχετε καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυ-
 15 χᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. Οὐκ ἔστιν αὕτη ἢ σο-
 φία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώ-
 16 δης. Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν
 17 φαῦλον πρᾶγμα. Ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν,
 ἔπειτα εἰρηνικὴ, ἐπεικὴς, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρ-
 18 πῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος. Καρπὸς δὲ τῆς δι-
 καιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

τὰ δεξιῶσιν ἔργα καλὰ (ὄρα κερ. Γ' στίχ. 1 — 3 καὶ κερ. Α' στίχ. 19). Ὁ Ἰάκωβος ἐρωτᾷ τοὺς χριστιανούς, πρὸς οὓς γράφει τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ταύτην, λέγων Ἵπάρχει μεταξύ ἡμῶν ἀνὴρ σοφός, ὅστις ἐμπράκτως δεικνύει τὴν σοφίαν του, ὅστις εἶναι ἐπιστήμων ; Οὕτως ἄς δείξῃ ἐκ τοῦ χρηστοῦ αὐτοῦ βίου, ὅτι ἐπραξεν ἔργα καλὰ, ἔργα σοφά, ἔργα χαρακτηρίζοντα τὸ πρῶτον τοῦ χαρακτήρος του, καὶ ὁ τοιοῦτος ἄς γίνῃ διδάσκαλος ἡμῶν.

Στίχ. 14—17. Ὁ Ἰάκωβος ἐν ταῖς στίχοις τούτοις ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς χριστιανούς, πρὸς οὓς γράφει, λέγει, ὅτι, ἐάν σεις εἴσθε φθονεροὶ καὶ φατριασταί, τότε μὴ καυχᾶσθε, μὴ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας λέγοντες, ὅτι πολιτεύεσθε κατὰ τὰς ὑποθήκας τῆς οὐρανοῦ σοφίας. Οὐχὶ ἐκ τῆς σοφίας ταύτης, ἀλλὰ ἐκ τῆς σοφίας τῆς ἐπίγειου, τῆς σαρκικῆς, τῆς δαιμονιώδους, ἐξέρχεται ὁ φθόνος καὶ ὁ φατριασμός, ὧν καρποὶ εἶναι ἡ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. Γνωρίσματα δὲ τῆς οὐρανοῦ καὶ ἄνωθεν σοφίας εἶναι ταῦτα ὅτι εἶναι «ἀγνή», τ. ἔ. καθαρὰ καὶ ἀπηλλαγμένη παντὸς σαρκικοῦ, «εἰρηνικὴ», τ. ἔ. εἰρηνοποιός, συμβιβαστικὴ, μὴ ἐγκρίνουσα φατριασμούς, «ἐπεικὴς» τ. ἔ. πραεὶς, «εὐπειθής» τ. ἔ. μὴ ἐπιθυμοῦσα ἐρίδας, ἀλλ' ὑποχωροῦσα, πλήρης ἔργων φιλανθρωπίας, «ἀδιάκριτος», τ. ἔ. ἀμερόληπτος καὶ ἀνυπόκριτος.

Στίχ. 18. «Καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης κτλ.». Ὁ Ἰάκωβος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι, καθὼς ἐκ τῆς ἐπίγειου σοφίας, ἧς γνωρίσματα εἶναι ὁ φθόνος καὶ ὁ φατριασμός, προέρχονται ἡ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα, οὕτως ἐκ τῆς οὐρανοῦ σοφίας προέρχεται τὸ

Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν συζύγων.

(Ἐφεσ. Ε' 22—33).

Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ Κυ- 22
ρίῳ, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς 23
κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς ἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος.
Ἄλλ' ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ 24
αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί. Οἱ ἄνδρες ἀγα- 25
πάτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε

προῖόν τῆς δικαιοσύνης, τὸ ὅποιον καλλιεργεῖται εἰρηνικῶς ὑπὸ τῶν
ποιούντων τὴν εἰρήνην, ἧται τῶν εἰρηνοποιῶν.

Στίχ. 22—24. Ὁ Παῦλος συμβουλεύει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις
τὰς γυναῖκας νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς ἰδίους τῶν ἀνδρῶν, λέγων,
ὅτι ἡ ὑπακοὴ αὕτη ἰσοδυναμεῖ τῇ ὑπακοῇ καὶ ὑποταγῇ εἰς τὸν
Χριστόν. Καθὼς ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν εἶναι σῶμα, κεφαλὴ δὲ ταύτης
ὁ Χριστός, οὕτω καὶ ἡ γυνὴ εἶναι σῶμα, κεφαλὴ δὲ ταύτης ὁ
ἀνὴρ. Καθὼς ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα ὀφείλει ὑπακοὴν καὶ ὑποταγὴν
εἰς τὴν κεφαλὴν, ἧται εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, οὕτω καὶ ἡ γυνὴ
ὡς σῶμα ὀφείλει ὑπακοὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἧται εἰς
τὸν ἄνδρα αὐτῆς. Ἐὰν λοιπὸν τηρηθῇ ἡ σχέσηις αὕτη μεταξὺ γυ-
ναικός καὶ ἀνδρός, τότε θὰ βασιλεύῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν ἡ ὁμόνοια
καὶ ἡ ἀγάπη, ἐξ ὧν πηγάζουσι πολλὰ ἀγαθὰ.

Στίχ. 25. «Οἱ ἄνδρες ἀγαπάτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, κτλ.»
Καθὼς καθῆκον τῶν γυναικῶν εἶναι τὸ ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἰδίοις
ἀνδράσιν ὡς τῷ Κυρίῳ, οὕτω καθῆκον τῶν ἀνδρῶν εἶναι τὸ ἀγαπᾶν
τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα: «Ἐὰν οἱ ἄνδρες
θέλωσιν, ἵνα ὑπακούωσιν εἰς αὐτοὺς αἱ γυναῖκες, ὀφείλουσι νὰ
προνοῶσι καὶ μεριμνῶσι περὶ αὐτῶν, ὀφείλουσι νὰ φέρονται πρὸς
αὐτὰς μετ' ἀγάπης καὶ διαθέσεως καλῆς. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνδρός
πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη, οἷα εἶναι ἡ ἀγά-
πη τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ δεικνύῃ
πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὴν ἀγάπην, ὥστε νὰ θυσιάζῃ καὶ τὴν
ζωὴν ὑπὲρ αὐτῆς, ὡς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν
καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς.

Ἐρμηνεῖα Περικ. τῶν Ἀποστ. Γ. Ι. Δέβου

5

- 26 τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐ-
τὴν ἁγιασῆ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι,
27 ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν, μὴ
ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ

Στίχ. 26 καὶ 27. Οἶοναι ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἀνὴρ περικόπτων τῆς κακίας καὶ τὰ ἐλαττώματα τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς δύναται νὰ διαπλάσῃ καὶ μερρώσῃ αὐτὴν οὕτως, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἁγίαν, ἔνδοξον, ὡραίαν, ἔχουσαν δηλαδὴ ψυχικὰς καλλονὰς, ὡς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστησε τοιαύτην τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ. Οἱ ἄνθρωποι πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διετέλουν ἐν τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας καὶ διῆγον βίον ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (Ἐφεσ. Ε' 8. Τιτ. Γ' 3). Ὁ Χριστὸς προσεκάλεσε τοὺς οὕτω βιωῦντας ἄνθρώπους εἰς τὴν θρησκείαν αὐτοῦ διὰ τοῦ θείου ῥήματος, διὰ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ, ἀπέθανεν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ κατέλιπεν αὐτοῖς «τὸ λουτρὸν τοῦ ὕδατος», ἧται τὸ βάπτισμα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἑκαθαρίσθησαν ἀπὸ παντὸς ἁμαρτήματος, ὅπερ εἶχον διαπραξέει πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐφωτισθήσαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀπετέλεσαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστησε τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἔνδοξον, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα, ἁγίαν καὶ ἄμωμον «*Ἐν ῥήματι*». «*Ῥῆμα*» ἐνταῦθα εἶναι τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως (Ῥωμ. Γ' 8 καὶ 17. Ἐφεσ. Σ' 17. Ἐβρ. Σ' 5). Ὁ Παῦλος δὲ ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι ὅσοι ἐφελίον νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ὡφείλου πρώτῃ νὰ διδαχθῶσι τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔπειτα νὰ καθαρισθῶσιν ἐν τῷ βαπτίσματι διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἡ κατήχησις προηγείτο τοῦ βαπτίσματος. Ὁ ἱερός ὁμοῦς Χρυσόστομος συνδέει τὸ «ἐν ῥήματι» μετὰ τοῦ «τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος» καὶ λέγει: «Ἐν ῥήματι ποίω; Ἐν ὄνματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» ἐννοῶν τὴν ἐπικλήσιν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἧτις γίνεται κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Ὁρθότερον εἶναι νὰ ἐρμηνευθῇ τὸ «ἐν ῥήματι», ὡς ἀνωτέρω ἠρμηνεύθη, δηλαδὴ ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ῥήματος, ἧται διὰ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ προσκαλεῖ τοὺς ἄνθρώπους, κατηγεῖ καὶ διδάσκει αὐτοὺς καὶ μετὰ ταῦτα καθαρίζει διὰ τοῦ βαπτίσματος. «*Σπίλον*».

ἀγία καὶ ἁμωμος. Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς 28
 ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. Ὁ ἀγαπῶν τὴν
 ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ 29
 σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ
 ὁ Κύριος τὴν ἐκκλησίαν· ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, 30

πρὸς. καὶ Β' Πέτρ. Β' 13. Ὁ «σπίλον» εἶναι λέξις μεταγενεστέρη.
 Οἱ Ἀπτικοὶ ἀντ' αὐτῆς ἔλεγον «κηλίς». «*Ἡ τι τῶν τοιούτων*»,
 ἢ τι ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐχόντων
 σπύλον ἢ ρυτίδα. «*Ἀλλ' ἵνα ἢ ἁγία καὶ ἁμωμος*». Ἡ σύνταξις
 θὰ ἦτο *ὁμοίωσις*, ἐὰν εἶχεν οὕτως: «*Ἀλλ' οὕσαν ἁγίαν καὶ ἁμωμον*»,
 ἐτέθη δὲ τὸ «*Ἀλλ' ἵνα ἢ ἁγία καὶ ἁμωμος*», ὡς ἐὰν ἀνωτέρω εἶχεν
 οὕτως: «*ἵνα μὴ ἔχη σπύλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων κτλ.*».

Στίχ. 28. «*Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυ-
 ναῖκας κτλ.*». Τὸ «οὕτως» εἶναι προσικόν καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐν
 τῷ στίχῳ 25 «καθὼς», δηλαδὴ καθὼς ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν ἐκ-
 κλησίαν, οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας
 κτλ. «*Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ*», Ἐκ τοῦ
 καθήκοντος τοῦ ν' ἀγαπῶσιν οἱ ἄνδρες τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ
 ἑαυτῶν σώματα, ἔπεται, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀγάπη ὁμοιάζει πρὸς ἰδίαν
 ἑαυτοῦ ἀγάπην. Τοῦτο ὁ Παῦλος ἀναπτύσσει λεπτομερέστερον ἐν
 τοῖς στίχοις 29—33.

Στίχ. 29. «*Οὐδεὶς γάρ ποτε τῶν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησε κτλ.*».
 Ἡ ἔννοια εἶναι: «Ὅστις ἀγαπᾷ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ»
 διότι, ἐὰν δὲν ἠγάπα τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, θὰ ἐμίσηε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα,
 ὅπερ οὐδεὶς ποτε ἐποίησε, μᾶλλον ἕκαστος ποιεῖ τὸ ἐναντίον, ἐκ-
 τρέφει καὶ θερμαίνει αὐτήν, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἥτοι τὸ
 σῶμα ἐκεῖνο, οὗ ἡμεῖς εἴμεθα μέλη. «*Καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν Ἐκκλη-
 σίαν*». Ἡ πρότασις αὕτη δεῖν νὰ συμπληρωθῇ διὰ τοῦ «ἐκτρέφει»
 καὶ «θάλπει». Τὸ πῶς ὁ Χριστὸς ἐκτρέφει καὶ θάλπει τὴν Ἐκκλησίαν
 ὀφείλομεν νὰ ἐννοήσωμεν μεταφορικῶς, δηλαδὴ ὁ Χριστὸς μετὰ πλη-
 ρους ἀγάπης ἐνεργεῖ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας, ἥς
 τὴν διὰ δίδωσιν μετὰ μεριμνῆς προάγει.

Στίχ. 30. «*Ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ*». Ἡ ἔννοια
 εἶναι: Ἐπειδὴ ἡμεῖς μέλη εἴμεθα τοῦ σώματος αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὁ
 Χριστὸς ἐκτρέφει καὶ θάλπει τὴν Ἐκκλησίαν. «*Ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ*

31 ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. «Ἄντι τούτου»
καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ
προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ
32 δύο εἰς σάρκα μίαν». Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ
33 λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Πλὴν καὶ ὑμεῖς
οἱ καθ' ἓνα ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς
ἑαυτὸν, ἣ δὲ γυνὴ ἕνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ» εἶναι σαφέστερος ὁρισμὸς τοῦ «μέλη τοῦ σώματος». Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς Γενέσεως Β' 22, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῆς πλάσεως τῆς Εὕας ἐκ τῶν ὀστέων καὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Ἀδάμ. Διότι δὲ τὸν στενὸν σύνδεσμον τὸν ὑφιστάμενον μεταξύ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς.

Στίχ. 31. «Ἄντι τούτου καταλείπει κτλ.». Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· Ὁ στενὸς σύνδεσμος μεταξύ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ὁ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ (Γενέσ. Β' 24) περικυκλωμένος δηλοῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἐνωθῆ καὶ θὰ συνδεθῆ μετὰ τῆς ἐκκλησίας. Τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν ἐνωσιν ταύτην ὁ Παῦλος ἔννοει, ὅταν λέγῃ κατωτέρω ἐν στίχῳ 32· «Ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν». Καθὼς ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἔσονται εἰς σάρκα μίαν, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ θὰ γίνωσι σῶμα ἓν, οὗ κεφαλὴ μὲν ὁ Χριστὸς, τὰ λοιπὰ δὲ μέλη ἡ ἐκκλησία. Τὸ «ἀντι τούτου» δηλοῖ ἕνεκα τούτου· ἐπειδὴ δηλαδή ἡ γυνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν ὀστέων τοῦ ἀνδρὸς, ἕνεκα τούτου καταλείπει κτλ.

Στίχ. 32. «Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν κτλ.». Ὁ Παῦλος ἔννοει ἐνταῦθα μυστήριον τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ οἴκου τῶν γονέων ἐκ μέρους τῶν ἐρχομένων εἰς κοινωνίαν γάμου καὶ τὴν θεμελίωσιν ἰδίου οἴκου. «Ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν». Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον ἀναφέρεται εἰς τὸν σύνδεσμον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, διότι ὁ Χριστὸς συνεδέθη μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐγένετο μετ' αὐτῆς σῶμα ἓν.

Στίχ. 33. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· «Σεῖς οἱ χριστιανοὶ ὀφείλετε, ὡς ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν, οὕτως ἀγαπάτε τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς ἑαυτούς. «Ἡ δὲ γυνὴ ἕνα φοβῆται τὸν ἄνδρα». Ὁ Παῦλος ἔννοει ἐνταῦθα, ὅτι ἡ γυνὴ ὀφείλει νὰ φο-

**Τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς
τοὺς γονεῖς καὶ τὰνάπαλιν.**

(Ἐφεσ. 5' 1-4)

Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· τοῦτο 1
γάρ ἐστι δίκαιον. «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα», 2
ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ. «ἵνα εὖ σοι γένηται
καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς». Καὶ οἱ πατέρες μὴ παρορ- 3

θεῖται τὸν ἄνδρα. Εὐθύμως ὁ Ζυγαβηνὸς λέγει· «Φόβον δὲ οὐ δου-
λοπρεπῆ, ἀλλ' ἐλευθερᾶ προσήκοντα, μᾶλλον δὲ γυναικί γυναικ
καὶ ἠγομένη. Φόβον, ὥστε ὑποκείσθαι καὶ μὴ καταξάνιστασθαι τῆς
ἰδίας κεφαλῆς μηδὲ ἀντιλέγειν».

Στιχ. 1 καὶ 2. Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνωτέρω περὶ τῶν καθήκοντων
τῶν συζύγων μεταβαίνει εἰς τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς
γονεῖς καὶ τὰνάπαλιν. Εἶπε δὲ ἀνωτέρω, ὅτι τῆς γυναικὸς ἀρχεὶ ὁ
ἄνθρωπος, λέγει δ' ἐνταῦθα, ὅτι τῶν παιδῶν ἀρχοῦσιν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ
γυνὴ. Ὁ Παῦλος πρὸς ἀπαλῆς διαλεγόμενος διανοίας βραχείαν
παιεῖται τὴν παραινέσιν, διότι οἱ παῖδες δὲν δύνανται νὰ παρακο-
λουθήσῃσι μακρὰν διδασκαλίαν· διὰ τοῦτο ἐν τρισὶ στίχοις συνί-
στησιν εἰς αὐτοὺς τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ὑπακοήν. Ἡ δὲ ὑπακοή
πρὸς τοὺς γονεῖς πρέπει νὰ γινῆται ἐν Κυρίῳ, ἥτοι διὰ τὸν Κύριον
ὅστις θελεῖ τοῦτο καὶ διατάσσει τοῦτο. «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ
τὴν μητέρα σου». Τὸ ῥῆμα «τιμᾶν» δηλοῖ οὐ μόνον τὴν διὰ λόγων
ἐκδηλουμένην τιμὴν καὶ ὑπόληψιν πρὸς τι ἢ εὐλάβειαν πρὸς τοὺς
γονεῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ τῶν πραγμάτων, διὰ τῶν καλῶν ἔργων,
διὰ τῆς υποστηρίξεως καὶ βοηθείας τῶν γονέων δεικνυομένην. Ὅστε
«τὸ τιμᾶν κτλ.» ἐνταῦθα σημαίνει τοῦτο· «Δείξον τὴν πρὸς τοὺς
γονεῖς εὐσέβειαν καὶ δι' ἔργων κτλ., ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν
ἐπαγγελίᾳ». Ἐν τῷ Δεκαλόγῳ ἡ ἐντολὴ αὕτη δὲν εἶναι πρώτη· ἀλλ'
ὁ Ἀπόστολος λέγει ἐνταῦθα «πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ» ἕνεκα, ὅτι
εἶναι ἡ πρώτη, ἥτις περιέχει ἐπαγγελίαν, ἥτοι ὑπόσχεσιν.

Στιχ. 3. Ὁ Παῦλος ἐνταῦθα λέγει ὀρισμένως, τίς εἶναι ἡ ὑπο-
σχέσις. Ὁ τιμῶν λοιπὸν τοὺς γονεῖς του λαμβάνει τὴν ὑπόσχεσιν,
ὅτι πρῶτον θὰ εὐπραγήσῃ, θὰ εὐτυχήσῃ· τὸ «ἵνα εὖ σοι γένηται»
εἶναι ἀντὶ τοῦ «ἵνα ἀγαθὰ σοι γένηται» καὶ δεύτερον, ὅτι θὰ εἶναι
«μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς».

4 γίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου.

Τὰ καθήκοντα τῶν ὑπηρετῶν πρὸς τοὺς κυρίου καὶ τὰνάπαλιν.

(Ἐφεσ. 5' 5—9)

5 Οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν ἀπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν ὡς τῷ Χριστῷ.

Στίχ. 4. «Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν κτλ.». Ὁ Παῦλος ἐνταῦθα ἀναφέρει μόνον τοὺς πατέρας καὶ οὐχὶ τὰς μητέρας, θέλων νὰ πιστοποιήσῃ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν τῇ εἰρημνέῃ παραγράφῳ εἶπεν· «Ὅτι ὁ ἀνὴρ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς γυναίκας καὶ ἐν τῇ ἀνατροφῇ τῶν τέκνων αὐτὸς ἔχει τὴν διεύθυνσιν, αἱ δὲ γυναῖκες ἀσκούσι τὸ τῆς ἀνατροφῆς ἔργον ὡς ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν». Ὁ Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς πατέρας νὰ μὴ φέρονται πρὸς τὰ ἑαυτῶν τέκνα μετὰ σκληρότητας, βαρβαρότητας, ἀνηκούστου αὐστηρότητας, ὥστε ν' ἀναγκάζονται αὐτὰ νὰ ὀργίζονται κατ' αὐτῶν. Ἀλλὰ γὰρ ὁ Παῦλος (Κολοσσ. Γ' 21) λέγει ἐπίσης· «Οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἄθυμῶσι· οἱ πατέρες ὀφείλουσι νὰ ἐκτρέψωσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου». Ὁ Εὐθύμιος Ζυγαβηνὸς ὀρθῶς ἐρμηνεύων τοῦτο λέγει· «Ἐν διδασκαλίᾳ τῆς θείας Γραφῆς, δι' ἧς παιδευθήσονται καὶ νοουθετηθήσονται τὰ τοῦ Κυρίου καὶ ἔσονται καὶ τοῖς γονεῦσι χρησιμώτεροι· ἐντεῦθεν γὰρ πληττόμενοι τὴν ἀρίστην καὶ τελειοτάτην πλάσιν, παιδευθήσονται καὶ τὸ τιμᾶν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα».

Στίχ. 5. «Τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα», ἧτοι οἱ δοῦλοι πρὸς ἐκείνους, οἵτινες εἶναι κύριοι τῶν σωμάτων αὐτῶν, ὀφείλουσι ὑπακούειν μετὰ φόβου καὶ τρόμου. Ὁ Παῦλος, ἀφ' οὗ προστάττει τὴν ὀβριμὴν γυναῖκα νὰ φοβῆται τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, πολλῶ μᾶλλον τοὺς δούλους (ὄρα Ἐφεσ. Ε' 33) διατάσσει νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς κυρίους τῶν μετὰ φόβου καὶ τρόμου. «Ἐν ἀπλότητι τῆς καρδίας.» Ἡ μετὰ φόβου καὶ τρόμου ὑπακοή τῶν δούλων δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑποκριτικὴ, ἀλλ' εἰλικρινής, ἐν εὐθύτητι, ἐν ὄλῃ τῇ καρδίᾳ. «Ὡς τῷ Χριστῷ.» Ἐξυπακούεται τὸ «ὑπακούοντες». Ἐνταῦθα διακρίνονται.

μη κατ' ὀφθαλμοδουλίαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δούλοι τοῦ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας δουλεύοντες ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ὁ ἄν τι ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομίζεται παρὰ τοῦ Κυρίου, εἴτε δούλος εἴτε ἐλεύθερος. Καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειρίην, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωποληψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτοῦ.

οἱ κύριοι τῶν σωμάτων τῶν δούλων ἀπὸ τοῦ ὕψιστου Κυρίου ἡμῶν Ἰ. Χριστοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ἐπιβαλλήται εἰς τοὺς δούλους ὑπακοή εἰς τοὺς κυρίους τῶν σωμάτων αὐτῶν, πολλῶ μᾶλλον πρέπει τοιαύτη ὑπακοή αὐτῶν νὰ ὑπάρχῃ πρὸς τὸν ὕψιστον Κύριον Ἰ. Χριστόν.

Στίχ. 6. «Μη κατ' ὀφθαλμοδουλίαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι». Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ δούλοι δὲν πρέπει μόνον νὰ δουλεύωσιν, ὅταν οἱ κύριοι αὐτῶν εἶναι παρόντες καὶ βλέπωσιν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶναι ἀπόντες καὶ δὲν βλέπωσιν αὐτούς. Δηλαδή δὲν πρέπει νὰ δουλεύωσιν μόνον ἐν παρουσίᾳ τῶν κυρίων τῶν, ἵνα γίνωσιν αὐτοῖς ἀρεστοί, ἀνθρωπάρεσκοι. «Ὁφθαλμοδούλος» ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Ἀποστόλ. Διαταγαῖς (βιβλ. Δ' 12) καὶ δηλοῖ τὸν δούλον, τὸν ποιοῦντα τὰ τῷ δούλῳ ἀνήκοντα γὰρ μόνον, ὅταν ἐπιβλέπῃ αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ. Ὁ Παῦλος λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ δούλοι ὀφείλουσι καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τῶν κυρίων αὐτῶν νὰ δουλεύωσιν εὐλακρινῶς καὶ μετὰ καλῆς διαθέσεως, ὡς ἐὰν ἐδούλευον τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰ. Χριστῷ, ἐκτελοῦντες οὕτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Οἱ τοιοῦτοι δούλοι εἶναι δούλοι τοῦ Χριστοῦ, αἵτινες πρέπει νὰ γνωρίζωσιν, ὅτι πράττοντες οὕτω τὸ ἀγαθὸν θ' ἀνταμειβῶσι παρὰ τοῦ Κυρίου ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ.

Στίχ. 9. «Καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε κτλ.». Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ κύριοι ὀφείλουσι νὰ μὴ ἀπειλῶσι τοὺς δούλους, ἀλλὰ νὰ φροντίζωσι περὶ αὐτῶν, χρησιζόμενοι, ὡς λέγει ὁ Ζυγαβηνός, τρωπὰς καὶ ἐνδύματα καὶ βοσούμενοι καὶ τρέμοντες τὸν Θεόν, μὴ ποτε ὀργισθῆ κατ' αὐτῶν διὰ τὴν εἰς τοὺς δούλους ἀμέλειάν των. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζωσιν, ὅτι παρὰ τῷ Θεῷ δὲν χωρεῖ μεροληψία.

Ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς ἄρχοντας.

(Ρωμ. II' 1—7)

- 1 Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. Οὐ γὰρ
 2 ἔστιν ἐξουσία εἰμὴ ὑπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ
 3 Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. Ὅστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ
 τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς
 4 κρίμα λήψονται. Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγα-
 θῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν
 ἐξουσίαν· τὸ ἀγαθὸν ποίει καὶ ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· Θεοῦ
 γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ τὸ κακὸν
 ποιῆς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ· Θεοῦ γὰρ

Στίχ. 1. «Πᾶσα ψυχὴ» πᾶς ἄνθρωπος (πρὸβλ. Ρωμ. Β' 9). «ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις». Ἡ φράσις αὕτη εἶναι ταυτόσημος τῇ φράσει «οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες», ἣν ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται ἀλλοῦ (Α' Τιμοθ. Β' 2), δηλοῦσα τοὺς ἄρχοντας τῆς πολιτείας, οἵτινες ἔχουσιν ὑπερέχουσαν ἐξουσίαν (πρὸβλ. Α' Πέτρ. Β' 13). Ὁ Ἑβραῖος ἱστοριογράφος Ἰώσηπος καλεῖ τοὺς ὑπεροχᾶς (Ἰουδ. ἀρχαιολ. βιβλ. Γ' κεφ. 4 § 3). Ὁ Παῦλος ἐντέλλεται εἰς τοὺς χριστιανούς νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς ἄρχοντας «δεικνύς», ὡς ἐρμηνεύει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, «ὡς οὐκ ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς κοινῆς πολιτείας ὁ Χριστὸς τοὺς παρ' αὐτοῦ νόμους εἰσήγαγεν, ἀλλ' ἐπὶ διορθώσει, βελτίους κτλ.». Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξε ταιαύτην ὑποταγὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας εἰπὼν· «Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Μάρκ. ΙΒ' 17).

Στίχ. 2. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι «οἱ ἀνθεστηκότες τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ θὰ τιμωρηθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ».

Στίχ. 3. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα τὸ «διαπί εἶναι ἄδικον νὰ ἀνθίσταται τις εἰς τοὺς ἄρχοντας»· διότι οὗτοι δὲν εἶναι φοβεροὶ εἰς τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλὰ εἰς τοὺς κακοὺς. Οἱ ἀγαθοὶ δὲν φοβοῦνται τοὺς ἄρχοντας· ἐργαζόμενοι τὸ ἀγαθόν, ἔπαινον θὰ ἔχωσι παρ' αὐτῶν.

Στίχ. 4. «Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν κτλ.» Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος ἐνισχύει τὴν προηγουμένην ἐννοιαν, ὅτι

διάκονός ἐστιν, ἐκδικῶς εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσ-
 σονται. Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι οὐ μόνον διὰ τὴν ὀρ- 5
 γήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους 6
 τελεῖτε· λειτουργοὶ γὰρ Θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσ-
 καρτεροῦντες. Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν
 φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόβον τὸν 7
 φόβον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν.

οἱ ἄρχοντες τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθὸν ἐπαινοῦσι. Λέγει δὲ ἐν-
 ταῦθα, ὅτι οὗτοι, ὡς διάκονοι καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ Θεοῦ, οὐ μόνον
 ἐπαινοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πράττουσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἀγαθόν. «Οὐ γὰρ
 εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ κτλ.». Ὁ Παῦλος, ὅπως παραστήσῃ τὴν
 ἐξουσίαν, ἣν ὁ ἄρχων ἔχει περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, λέγει, ὅτι φορεῖ
 τὴν μάχαιραν. Ὁ ἄρχων, ὡς διάκονος καὶ ὑπηρετὴς τοῦ Θεοῦ,
 τιμωρεῖ τοὺς πράσσοντας τὸ κακόν.

Στίχ. 5 καὶ 6. «Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι κτλ.». Ὁ Παῦλος
 λέγει, ὅτι εἴμεθα ἠθικῶς ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τοὺς
 ἄρχοντας οὐ μόνον διότι ὀργίζονται καὶ τιμωροῦσι τοὺς κακοὺς,
 ἀλλὰ καὶ διότι ἐπαινοῦσι καὶ ὑποστηρίζουσι τοὺς ἐργαζομένους τὸ
 ἀγαθόν. Ἐχόντες λοιπὸν συνείδησιν περὶ τῆς ἀναγκαιότητος καὶ
 ὀφειλάς τῶν ἄρχόντων ἡμῶν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποτασσώ-
 μεθα εἰς αὐτοὺς· διὰ τοῦτο ὡς ὀφελούμενοι καὶ εὐεργετούμενοι ὑπὸ
 τῶν ἀρχόντων τελούμεν φόρους. Οἱ ἄρχοντες εἶναι οἱ λειτουργοὶ καὶ
 οἱ ὑπηρεταὶ τοῦ Θεοῦ «προσκαρτεροῦντες εἰς αὐτὸ τοῦτο», ἥτοι εἰς τὸ
 νὰ φροντίζουσι περὶ τῶν ἀρχομένων, εἶναι τεταγμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
 ὡς κηδεμόνες αὐτῶν· διὰ τοῦτο εἶναι τιμῆς ἄξιοι.

Στίχ. 7. «Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς κτλ.». Ὁ Παῦλος
 λέγει, «Ἐπειδὴ οἱ ἄρχοντες εἶναι οἱ κηδεμόνες τῶν ἀρχομένων, ὀφεί-
 λουσιν οὗτοι χάριν τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας τῆς ζωῆς, περιουσίας
 καὶ τιμῆς τῶν νὰ πληρώσωσιν εἰς πάσας τὰς ἀρχάς ὅτι χρεωστού-
 σιν, ἥτοι τοὺς φόρους καὶ τὰ τέλη, νὰ φοβῶνται τὰς ἀρχὰς ταύτας
 καὶ νὰ τιμῶσιν αὐτάς. Ἐνταῦθα «τῷ τὸν φόρον» συμπληρωτέον οὐ-
 ρως. «Ἀπόδοτε τῷ τὸν φόρον αἰτοῦντι κτλ.».

Τὰ προδόνα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου.

(Α' Τιμοθ. Γ' 1—13)

1 Πιστὸς ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπι-
 2 θυμεῖ. Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναίκης
 3 ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν, μὴ
 4 πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπεικῆ, ἄμα-
 5 χον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα
 6 ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος· (εἰ δέ τις τοῦ

Στίχ. 1. «Πιστὸς ὁ λόγος». Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πρέπει νὰ πιστευθῶσι καὶ γίνωσιν ἀποδεκτὰ τὰ ἑξῆς· «Εἴ τις ἐπισκοπῆς κ.τ.λ». Ὁ Παῦλος γράφει, ὅτι ἐάν τις ἔχη κλῆσιν καὶ ἀγάπην νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος, ὀρέγεται καλοῦ ἔργου, ἀλλὰ γράφον ὁ Ἀπόστολος καλὸν ἔργον ἔννοεῖ τὴν κοπιώδη ἐργασίαν τοῦ ἐπισκόπου· ἔννοεῖ, ὅτι τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ εἶναι οὐχὶ τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεων, ἀλλ' ἐργασίας καὶ πόνου ἀξίωμα· διὰ τοῦτο λέγει «ἔργον».

Στίχ. 2. «Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναίκης ἄνδρα κτλ.». Ὁ μέλλον ν' ἀσκηθῆ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἔννοεῖται, πρέπει νὰ μὴ παρέχῃ ἀφορμὴν κατηγορίας (ἀνεπίληπτος), νὰ εἶναι ἔγγαμος, νηφάλιος, ἢ κοσμιότης καὶ σωφροσύνη αὐτοῦ νὰ καταφαινῆται καὶ ἐν φθέγματι καὶ ἐν σχήματι καὶ ἐν βλέμματι καὶ ἐν βαδίσματι, νὰ εἶναι φιλόξενος, νὰ εἶναι ἰκανὸς νὰ διδάσκῃ τὸν λαόν (διδακτικὸς).

Στίχ. 3. Ὁ τοιοῦτος πρέπει νὰ μὴ εἶναι ἔκδοτος εἰς τὸν οἶνον καὶ ὕβριστής (πάροινος), νὰ μὴ εἶναι ὀργίλος καὶ φιλόνομος καὶ νὰ ἔρχεται εἰς χειρας (πλήκτης), νὰ μὴ εἶναι αἰσχροκερδῆς, ἀλλ' ἐπεικῆς καὶ πρᾶος, εἰρηνικὸς (ἄμαχος), ἀφιλάργυρος.

Στίχ. 4. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῷ 2ῳ στίχῳ εἶπεν, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ εἶναι ἔγγαμος, ἔρχεται ἐν τῷ 4ῳ τούτῳ στίχῳ ν' ἀναφέρῃ πῶς οὗτος πρέπει νὰ φέρηται ἐν τῇ οἰκίᾳ του, λέγων, ὅτι πρέπει νὰ διευθύνῃ καλῶς τὰ οἰκιακὰ του πράγματα καὶ νὰ παιδαγωγῆ καλῶς τὰ τέκνα του, ὥστε ταῦτα νὰ καταστῶσι σεμνὰ καὶ ὑποτασσόμενα.

Στίχ. 5. Ὁ Παῦλος ἀναφέρει ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ τὸν λόγον,

ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμε-
 λήσεται :) μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεῖς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ 6
 τοῦ διαβόλου. Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ 7
 τῶν ἕξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμόν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ
 διαβόλου. Διακόνους ὡσαύτως σεμνοῦς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ 8
 πολλῶ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον 9

δι' ἃν ὁ ἐπίσκοπος ὀφείλει νὰ διευθύνῃ καλῶς τὰ τοῦ οἴκου. Ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος κακῶς διευθύνῃ τὸν οἶκόν του, ἐπίσης κακῶς θὰ διευ-
 θύνῃ καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Καθῆκον δὲ παντὸς ἐπισκόπου εἶναι νὰ
 φέρεται οὕτως, ὥστε τὰ μέλη τῆς χριστιανικῆς κοινότητος νὰ
 ὑπακούωσιν αὐτῷ, ὡς τέκνα τῷ πατρὶ καὶ οὐχὶ ὡς δοῦλοι τῷ
 δεσπότῃ.

Στίχ. 6. «Μὴ νεόφυτον...» Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ μὴ εἶναι
 νεόφυτος. Ἐγκαυθὴ «νεόφυτος» δὲν εἶναι ὁ νέος τῆν ἡλικίαν, ὅ-
 τίς δὲν πρέπει νὰ χειροτονῆται ἐπίσκοπος· διότι αὐτὸς ὁ Παῦλος
 ἐχειροτόνησε τὸν Τιμόθεον νέον ὄντα (Α' Τιμοθ. Δ' 12), ἀλλ' ὁ
 νεοκατήχητος, ὁ μὴ ἔχων μεγάλην πείραν τῆς χριστιανικῆς διδα-
 σκαλίας καὶ τοῦ χριστιανικοῦ βίου, ὁ ἔχων ἀνάγκη νὰ μνηστεύῃ.
 Ὁ τοιοῦτος λοιπὸν, ὁ ὅποιος πρέπει νὰ εἶναι ἀκόμη μαθητῆς, τυ-
 φούται καὶ ὑπερηφανεύεται γενόμενος ταχέως διδάσκαλος. Ὅταν,
 μὴ μισθὸν πρότερον ν' ἀρχῆται, γένηται ἀρχων, τότε ὑπερβαίνει
 καὶ καταφρονεῖ πάντων.

Στίχ. 7. Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ τὴν «καλὴν μαρτυρίαν
 ἀπὸ τῶν ἕξωθεν», ἧται νὰ μαρτυρῶσι καὶ αὐταὶ οἱ ἔθνηκαί, ὅτι ὁ
 βίος αὐτοῦ εἶναι ὅσιος καὶ ἁγίου, ἵνα μὴ περιπέσῃ εἰς ὀνειδισμόν.
 Ὁ δὲ διαβολος, βλέπων ἐπίσκοπον ὀνειδιζόμενον ἕνεκα τοῦ αἰσχροῦ
 βίου αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐνεδρεύει καὶ τίθει παγίδα, δι'
 ἧς συλλαμβάνει αὐτὸν καὶ οὐ μόνον πειραζέει, ἀλλὰ καὶ ἀπειμακρύν-
 νει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου.

Στίχ. 8 καὶ 9. «Διακόνους». Τὸ ἄξιωμα τοῦ διακόνου, ὡς τὸ
 τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τὸ τοῦ ἐπισκόπου, κατεστάθη ὑπὸ τῶν Ἀπο-
 στόλων. Αὐξήθεισας τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱερουσαλύμων καὶ τῶν Ἀπο-
 στόλων οὐκ ἔλαττον νὰ φροντίζωσι καὶ ἐπιμελῶνται τοῦ κηρύ-
 χματος τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῆς συντηρήσεως τῶν χερῶν καὶ τῶν

10 τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. Καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέ-
11 σθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. Γυ-

ῤοφανῶν πάντων τῶν χριστιανῶν, ἐκρίθη ἀναγκαστικὸν νὰ ἐκλεχθῶσιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπτά ἀνεγνωρισμένης εὐσεβεῖας ἄνδρες, ἵνα εἶναι βοηθοὶ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὸ κήρυγμα καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν πτωχῶν φροντίδα. Τοὺς ἄνδρας τούτους ἐχειροτόνησαν οἱ Ἀπόστολοι ἐπιθέντες ἐπ' αὐτούς τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἐκλήθησαν δὲ οὗτοι διάκονοι, τ. ἔ. θεράποντες, βοηθοὶ. Οἱ διάκονοι ἐγένοντο καὶ κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου, εὐαγγελισταὶ, διδάσκοντες καὶ βαπτίζοντες, χωρὶς νὰ ἔχωσι καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπιθέτειν ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους τὰς χεῖρας πρὸς ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πρὸς τοῦτους οἱ διάκονοι παριστάντω, ὡς ἐνεργὰ πρόσωπα, ἐν τῇ τελείᾳ τῆς θεῆς εὐχαριστίας, ἀνεγνωσκον τὸ εὐαγγέλιον, μεταλαμβάνον τοὺς πιστοὺς καὶ ἔφερον τὴν μετάληψιν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐδέχοντο τὰς προσφορὰς τοῦ λαοῦ (Περζέ. Ἀποστ. Σ' 1-8, Η' 5, 12, 16, 17, 38, 40. Κυπριανὸς De lapsis. Ὁριγένης εἰς τὸν 16ον τόμον εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, Κυπριανὸς Epist. 49, 55. Διονύσιος Ἀλεξανδρεὶας παρ' Εὐσεβίῳ Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Ζ' 11. Ἀποστολ. Διαταγ. Γ' 19). «Ὁσαύτως σεμνοὺς». Ἐξυπακούεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω «αἱ εἶναι». Οἱ διάκονοι πρέπει νὰ εἶναι σεμνοὶ καὶ οὐχὶ «ἀδίλογοι». Δίλογοι δὲ εἶναι οἱ ὑπουλοὶ, οἱ δουλοὶ, οἱ ἄλλα φρονούντες καὶ ἄλλα λέγοντες. «Μὴ οἶφ' κτλ.». Οἱ διάκονοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι μέθυσοι καὶ νὰ φροντίζωσι περὶ τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων των, ἀλλὰ νὰ κατέχωσι τὴν θεῖαν ἀλήθειαν ἐν καθαρᾷ συνειδήσει.

Στίχ. 10. «Καὶ οὗτοι», δηλ. καθὼς οἱ ἐπίσκοποι, αὐτῶ καὶ οἱ διάκονοι πρέπει πρῶτον νὰ δοκιμαζῶνται καὶ νὰ μὴ ἀναλαμβάνωσιν ὑποχρεώσεις, μηδεμίαν πείραν ἔχοντες.

Στίχ. 11. «Γυναῖκας ὡσαύτως κτλ.». Τινὲς ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα γυναῖκας καθόλου τὰς γυναῖκας ἄλλὰ δὲν φαίνεται παραδοχὸν διατὶ ὁμιλῶν περὶ διακόνων περὶ καθόλου περὶ γυναικῶν; Ὡστε φαίνεται, ὅτι «γυναῖκες» ἐνταῦθα δὲν ἐννοῦνται καθόλου αἱ γυναῖκες, ἀλλ' αἱ γυναῖκες τῶν διακόνων. Τὴν ἐννοίαν ταύτην ὑποστηρίζουσι καὶ τὸ «ὡσαύτως», δι' οὗ ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ ὀρισμένης τάξεως προσώπων, καὶ ὁ 12 στίχος, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν γυναικῶν τῶν διακόνων. Αἱ γυναῖκες

ναϊκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν
 πᾶσι. Διάκονοι ἔστωσαν μᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς 12
 προϊστάμενοι καὶ τῶν ἰδίων οἰκῶν. Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαν- 13
 τες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιῶνται καὶ πολλὴν παρρη-
 σίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Τὰ καθήκοντα τῶν πρεσβυτέρων.

(Α' Πέτρο. Ε' 1—4)

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος 1
 καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλού-

τῶν διακόνων ἠδύναντο τοὺς ἄνδρας τῶν νὰ βοηθῶσιν ἐν τῇ δια-
 νομῇ τῶν πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσυνῶν καὶ ἐν τῇ θεραπείᾳ
 τῶν ἀσθενῶν.

Στιχ. 12. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος δίδει συμβουλὰς πρὸς
 τοὺς διακόνους πῶς πρέπει νὰ φέρονται ἐν ταῖς οἰκογενειαῖς τῶν,
 ὡς τοιαύτας συμβουλὰς ἔδωκεν ἀνωτέρω ἐν στιχ. 2 καὶ 4 πρὸς
 τοὺς ἐπισκόπους.

Στιχ. 13. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη: «Οἱ καλοὶ
 καὶ ἐναρετοὶ διάκονοι ἀποκτῶσι καλὸν βαθμὸν, ἥτις ἔχουσι καλὴν
 ὑπόληψιν εἰς τὰς κοινότητας τῶν καὶ δεικνύουσι «πολλὴν παρρη-
 σίαν», πολλὴν πεποιθῆσιν, ἥτις πηγάζει ἐκ τῆς πίστεως, ἣν πρὸς
 τὸν Ἰ. Χριστὸν ἔχουσιν».

Στιχ. 1. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος δίδει νοουθεσίας πρὸς τοὺς πρε-
 σβυτέρους χριστιανικῶν κοινότητων, καλῶν ἑαυτὸν συμπρεσβύτερον
 μετριοφρονῶς. Τὸ ἀξίωμα τοῦ πρεσβυτέρου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀπο-
 στόλων διεκρίνετο τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπισκόπου. Οἱ Ἀπόστο-
 λοι καλοῦντες ἑαυτοὺς πρεσβυτέρους ἦσαν καθολικοὶ ἐπίσκοποι
 τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ Πέτρος καλεῖ ἑαυτὸν καὶ μάρ-
 τυρα τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων καθόσον ἐγένετο αὐτόπτης
 μάρτυς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, οὐ μόνον τῶν θαυμάτων,
 ἀλλὰ καὶ τῶν παθημάτων τοῦ Ἰ. Χριστοῦ (Πραξ. Ἀποστ. Γ' 39.
 Α' 8, 22. Π' 31). Ἐπίσης ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι «θὰ γίνῃ κοινῶς
 καὶ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ἥτις μέλλει ν' ἀποκαλυφθῇ». Ὁ Πέτρος
 λοιπὸν ὁ συμπρεσβύτερος, ὁ αὐτόπτης μάρτυς τῶν παθημάτων τοῦ

- 2 σης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν
 ποιμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ'
 3 ἐκουσίως, μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδ' ὡς κα-
 τακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου.
 4 καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιεπίμενος κομεισθε τὸν ἀμαράν-
 τινον τῆς δόξης στέφανον.

Ἡ προσευχή.

(Α' Τιμοθ. Β' 1—15)

- 1 Παρακαλῶ πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς,

Χριστοῦ καὶ ὁ κοινωνός τῆς μελλούσης δόξης αὐτοῦ νοθετεῖ τοῦ-
 πρεσβυτέρους τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων νὰ ποιμαίνωσι τὸ ἐμ-
 πεπιστευμένον εἰς αὐτοὺς λογικὸν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐπο-
 πτεύωσιν αὐτὸ οὐχὶ διὰ τῆς βίαις μηδὲ χάριν αἰσχροῦ κέρδους, ἀλλ'
 ἐκουσίως καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτὸ τὸ λογικὸν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 3. «Μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων κτλ.». Ὁ
 Πέτρος λέγει, ὅτι οἱ πρεσβύτεροι, οἵτινες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὀρίσθησαν
 πρὸς διοικησιν τῶν εἰς αὐτοὺς κληρωθεισῶν χριστιανικῶν κοινοτή-
 των, δὲν ὀφείλουσι νὰ κυριαρχῶσι καὶ νὰ πιέζωσιν αὐτάς, ἀλλὰ ὀφεί-
 λουσι νὰ ὦσιν οἱ τύποι καὶ οἱ ὑπογραμμοὶ τῶν πιστῶν τοῦ λογι-
 κοῦ τῶν ποιμνίου κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ καλὰ ἔργα (ὄρα καὶ Α'
 Τιμοθ. Δ' 12, Τίτ. Β' 7, Β' Θεσσαλ. Γ' 9, Φιλιππ. Γ' 17).

Στίχ. 4. «Φανερωθέντος τοῦ ἀρχιεπίμενος κτλ.». Ὁ Πέτρος
 λέγει, ὅτι οἱ πρεσβύτεροι, ἐὰν ἐκτελῶσι τὰς νοθεύσεις του, θὰ λά-
 θωσι τὸν ἀμαράντινον, ἤτοι τὸν ἀθάρατον τῆς δόξης στέφανον, ὅταν
 ὁ ἀρχιεπίμενος Χριστὸς φανερωθῇ. Ὁ Παῦλος ἐπίσης λέγει, ὅτι
 «ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν
 αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ» (Κολοσσ. Γ' 4). Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰωάν-
 νης λέγει· «Καὶ νῦν, τέκνια, μένετε ἐν αὐτῷ ἵνα, ὅταν φανερωθῇ,
 ἔχωμεν παρρησίαν καὶ μὴ αἰσχυνοθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ
 αὐτοῦ» (Α' Ἰω. Β' 28). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καλεῖται «ἀρχιεπί-
 μενος» διότι εἶναι ὁ ποιμὴν ὁ μέγας (Ἔβρ. ΙΓ' 20), εἰς ὃν οἱ πρε-
 σβύτεροι μετὰ τῶν εἰς αὐτοὺς ἐμπιστευθέντων λογικῶν προβάτων
 ὑποτάσσονται.

Στίχ. 1. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος διδάσκει ἡμᾶς νὰ προσευχόμεθα

έντεύξεις, εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων
καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον 2

διὰ δεήσεων, προσευχῶν, έντεύξεων καὶ εὐχαριστιῶν. Ὁ Ὀριγένης λέγει: «Δέησις μὲν εἶναι ἡ προσευχὴ ἐκείνου, ὅστις στερεῖται τινός, εἰς ὃν ἔλλειπει τι καὶ προσεύχεται, διὰ τὴν ἐπιτύχην τοῦ ἔλλειποντος· προσευχὴ δὲ εἶναι ἐκείνη, ἣν ἀναπέμπει τις ἐγκαρδιώτερον πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὴν δοξολογήσῃ αὐτὸν διὰ τὰ μεγάλα αὐτοῦ εὐεργετήματα· ἔπιτευξις δὲ εἶναι ἡ περὶ τινῶν πραγμάτων ἰκεσία, ἣν φέρει τις μετὰ πλείονος παρηκσίας πρὸς τὸν Θεόν· εὐχαριστία δὲ εἶναι ἡ διὰ τῆς προσευχῆς δεικνυμένη ἀναγνώρισις καὶ ὁμολογία τῶν ἀγαθῶν, ὧν τις ἔτυχεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ». Ὁ Ὀριγένης ἀναφέρει καὶ παραδειγματα τῶν τεσσάρων τούτων εἰδῶν τῆς προσευχῆς (Ὀριγ. περὶ εὐχῆς κερ. 14). Ὁ Παῦλος λοιπὸν γραφῶν πρὸς τὸν μαθητὴν του Τιμόθεον, ἐπίσκοπον Ἐφέσου, παρακαλεῖ αὐτὸν πρῶτον πάντων, ἦτοι πρὸ πάντων τῶν πραγμάτων, πρὸ παντός, νὰ ποιῆται τοιαύτης δεήσεως, προσευχῆς, έντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων· διότι ὁ ἱερεὺς εἶναι κοινὸς πατὴρ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης· ἐπίσης νὰ προσεύχεται καὶ ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων. Βασιλεῖς δὲ ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐννοοῦνται ἐνταῦθα οἱ ἐχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τὸν χριστιανισμὸν βασιλεῖς καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες. Πάντες δὲ οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες εἶναι οἱ ἔχοντες πολιτικὴν τινα ἐξουσίαν. Ἡ φράσις αὕτη εἶναι ταυτόσημος μὲ τὴν φράσιν «ἐξουσίαι ὑπερέχουσαι», ἣν ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται ἀλλαγῶν (Ῥωμ. II' 1). Ὁ Ἑβραῖος ἱστοριογράφος Ἰώσηπος καλεῖ τὰ ἀνωτέρω πολιτικὰ πρόσωπα ὑπεροχῶς (Ἰουδ. ἀρχ. βιβλ. ΣΤ' κερ. 4 § 3).

Στίχ. 2. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος δεικνύει τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα θὰ προκύψωσιν ἐκ τῶν τοιούτων δεήσεων, προσευχῶν, έντεύξεων, εὐχαριστιῶν τοῦ ἐπισκόπου ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες ἐχθιστα διέκειντο πρὸς τοὺς χριστιανούς, ὑπονοῶν, ὅτι καὶ οἱ χριστιανοὶ θὰ παύσωσι φέροντες ἐχθρὰν πρὸς τοὺς ἐθνικούς, ὑπὲρ ὧν παρακαλοῦνται νὰ ποιῶνται δεήσεις καὶ προσευχῆς, καὶ οἱ ἐθνικοὶ μανθάνοντες, ὅτι οἱ χριστιανοὶ προσεύχονται ὑπὲρ αὐτῶν θὰ παύσωσι νὰ φέρονται πρὸς αὐτοὺς μετὰ σκαλιότητος καὶ θηριωδίας. Ὡστε κατὰ τὸν Παῦλον οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσιν οὐ μόνον νὰ ὑποφέρωσι τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ

3 βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. Τοῦτο γὰρ
 4 καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, ὃς
 πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας
 5 ἔλθειν. Εἰς γὰρ Θεός, εἰς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων,
 6 ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ
 7 πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίαις, εἰς ὃ ἐτέθη ἐγὼ κήρυξ
 καὶ ἀπόστολος (ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι), δι-
 8 δάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. Βούλομαι οὖν προσ-

παντων των καταδικωντων αυτους, ως αλλαχου (Α' Κορινθ. Δ' 12) λέγει: «Αιδοφουμενοι εὐλογοουμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρκαλοουμεν».

Στίχ. 3 καὶ 4. Τὸ «τοῦτο» ἀναφέρεται εἰς τὸ «ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς κτλ.». Ὡστε ἡ ἔννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη: «Ἡ περὶ σωτηρίας ἀπόφραξις τοῦ Θεοῦ ἐπεκτείνεται πρὸς πάντας, διὰ τοῦτο ἀναγκη πᾶσα καὶ αἰ προσευχαὶ τῶν χριστιανῶν νὰ περιλαμβάνωσι πάντας».

Στίχ. 6. «Ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον». Ἡ λέξις ἀντίλυτρον, ἥτις μόνον ἐνταῦθα τῆς Κ. Δ. ἀπαντᾷ, εἶναι συνώνυμος τῇ λέξει ἀντάλλαγμα (Ματθ. 15' 26). Οὐδεμίᾳ δ' ἀμφιβολίᾳ, ὅτι διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐννοεῖται ἡ συνδιαλλαγή, ἣν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἔφερεν ὁ σταυρικὸς θάνατος τοῦ Χριστοῦ. «Τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίαις». Ἡ ἔννοια τῶν λέξεων τούτων εἶναι αὕτη: «Ἐμαρτυρήθη, βεβαιώθη εἰς τὸν προσήκοντα καιρὸν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωκεν ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα ὑπὲρ πάντων» ὥστε μαρτύριον εἶναι ἀντιμαρτυρηθέν, δηλοῦν τὴν μαρτυρίαν καὶ βεβαιώσιν τοῦ γεγονότος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 7. «Εἰς ὃν» διὰ τὸ ὅποιον μαρτύριον ὁ Παῦλος ἐτέθη κήρυξ, ἦτοι ἐγένετο κήρυξ τῆς μαρτυρίας καὶ βεβαιώσεως τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ», ἦτοι διδάσκαλος, ὅστις θὰ διδάξῃ τὴν ἀληθινὴν πίστιν, τὴν ἀληθινὴν θεολογίαν.

Στίχ. 8. «Βούλομαι». Διὰ τοῦ ῥήματος τούτου ἐκδηλοῦται ἡ ἐξουσία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὡς ἐὰν οὗτος λέγῃ «ἐντέλλομαι» (πρβλ. κερ. Ε' 14, Τιτ. Γ' 8). «Προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντί τόπῳ ἐπιείκτους ὁσίους χειροῦς». Ὁ Παῦλος διδάσκει ἐνταῦθα, ὅτι οἱ

εύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας θείους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. Ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖ- 9

χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθῶσι τὸ παράδειγμα τῶν Ἰουδαίων, αἵτινες πανταχῶθεν ἐκ τῆς οἰκουμένης τρέχοντες εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα προσήχοντο ἐν τῷ ναῶ αὐτῶν, πιστεύοντες, ὅτι μόνον ἐν τῷ ναῶ τῶν Ἱεροσολύμων κατοικεῖ ὁ Θεός. Καθὼς ὁ Ἰησοῦς Χριστός (Ἰω. Δ' 24), οὕτω καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Παῦλος διδάσκει, ὅτι ὁ χριστιανὸς ὁ προσευχόμενος ὑπὲρ πάντων δύναται πανταχοῦ νὰ ἐπαίρη θείους χεῖρας, ἤτοι τὰς καθαρὰς του χεῖρας. Οἱ Ἰουδαῖοι ὑψων τὰς χεῖρας των οὐ μόνον, ὅτε ᾄδουσιν (Γενέσ. ΙΔ' 22. Ἀποκάλ. Γ' 5) καὶ ὑψόγουσιν (Λευϊτ. Θ' 22. Λουκ. ΚΔ' 50), ἀλλὰ καὶ ὅτε προσήχοντο (Ψαλμ. ΚΗ' 2. ΜΔ' 22. ΞΓ' 5). Ἡ συνήθεια δὲ τῆς ὑψώσεως τῶν χειρῶν μετηνέχθη ἐκ τῶν Ἰουδαίων εἰς τοὺς χριστιανούς. «Χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ». Οἱ προσευχόμενοι πρέπει νὰ μὴ ὀργίζωνται καὶ νὰ μὴ σκέπτωνται νὰ πρᾶξωσὶ τι κατὰ τοῦ πλησίον.

Στιχ. 9. Ἄρ' οὐ ὁ Παῦλος ὠμίλησε περὶ τῶν ἀνδρῶν, ἀποτείνεται νῦν πρὸς τὰς γυναῖκας, ἃς διδάσκει πῶς πρέπει νὰ παρίστανται ἐν ταῖς προσευχαῖς των καὶ καθόλου πῶς πρέπει νὰ φέρωνται ἐν ταῖς ἐκκλησιααῖς. «Ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας» ἐξυπακούεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρου στίχου 8 τὸ ῥῆμα βούλομαι ὥστε ἡ σύνταξις θὰ ἔχη οὕτω· «βούλομαι τὰς γυναῖκας κοσμεῖν ἑαυτὰς ἐν καταστολῇ κοσμίῳ...» Ἡ στολὴ τῶν γυναικῶν πρέπει νὰ εἶναι κοσμίᾳ, τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα αὐτῶν πρέπει νὰ παριστᾷ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν σωφροσύνην αὐτῶν. «Μὴ ἐν πλέγμασιν». Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ πλέκωσι τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των μετὰ τέχνης, διότι τοῦτο ἐποιοῦν αἱ πονηραὶ γυναῖκες ὡς λέγει καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ Παιδαγωγῷ του Γ' 11· «Περὶ πλοκαὶ ἑταιρικαὶ ἰῶν τριχῶν». Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος λέγει ἐν τῇ Α' καθολικῇ ἐπιστολῇ του κεφ. Γ' 3, ὅτι πρέπει ν' ἀπορριπτήται ὁ «ἐξῶθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν κόσμος». «Ἡ χρυσῶ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῶ πολυτελεῖ». Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ φέρωσι χρυσᾶ πρᾶγματτα, διάφορα κοσμήματα, διάφορους δακτυλίους καὶ καθόλου πολυτελεῖ ἱματισμὸν. Ἐπίσης ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐν τῇ Α' καθολικῇ ἐπιστολῇ του γράφει, ὅτι πρέπει ν' ἀπορριπτήται ὁ κόσμος τῆς περιδέσεως χρυσίων καὶ τῆς ἐνδύσεως ἱματίων.

Ἑρμηνεία Περικ. τῶν Ἀποστ. Γ. Ι. Δέσβου

6

κας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κο-
 σμεῖν ἐαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις ἢ
 10 ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὁ πρέπει γυναίξιν ἐπαγγελλομέναις
 11 θεοσεβείαν, δι' ἔργων ἀγαθῶν. Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν
 12 πάσῃ ὑποταγῇ· γυναίκι δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐ-
 13 θεντεῖν ἀνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἄδὰμ γὰρ πρῶτος
 14 ἐπλάσθη, εἶτα Ἐῶα καὶ Ἄδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπα-
 15 τηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε· σωθήσεται δὲ διὰ τῆς

Στίχ. 10. «Ἄλλ' ὁ πρέπει...» Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον πρέπει
 εἰς γυναίκες, αἵτινες ἐπαγγέλλονται, ὅτι εἶναι θεοσεβεῖς, εἶναι νὰ
 κοσμοῦσιν ἐαυτάς δι' ἀγαθῶν ἔργων.

Στίχ. 11 καὶ 12. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι αἱ γυναῖκες φοιτῶσαι
 εἰς τὰς ἐκκλησίας πρέπει ν' ἀγῶσιν ἡσυχίαν, νὰ μὴ φλυαροῦσι καὶ
 συνδιαλέγονται, καθόσον μόνον τότε δύνανται νὰ διδαχθῶσι τι.
 Τὰ αὐτὰ λέγει ὁ αὐτός Ἀπόστολος καὶ ἐν τῇ Α' πρὸς Κορινθίους
 ἐπιστολῇ κεφ. 14' 34' «Γυναίκι δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω». Αἱ
 γυναῖκες κατὰ τὸν Παῦλον πρέπει ν' ἀκολουθῶσι τὴν τάξιν τῶν
 μαθητευομένων. Οὕτω καὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ (βιβλ. Γ'
 6) λέγουσιν «Οὐκ ἐπιτρέπομεν γυναίκα διδάσκειν ἐν ἐκκλησίᾳ·
 ἀλλὰ μόνον προσεύχεσθαι καὶ τῶν διδασκάλων ἐπακούειν». «Οὐδὲ
 αὐθεντεῖν ἀνδρός». Ἡ γυνὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι αὐθέντης τοῦ ἀν-
 δρός, ν' ἀγῆ καὶ φέρῃ τὸν ἄνδρα.

Στίχ. 13. «Ἄδὰμ γὰρ πρῶτος κτλ.». Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ
 γυνὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι κυρία τοῦ ἀνδρός, διότι κατὰ τὴν δημιουργί-
 ας ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνδρα θέσιν ὑπερέχουσαν τῆς θέσεως τῆς
 γυναικός, πλάσας αὐτὸν πρῶτον. Ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος (Α' Κορινθ.
 1Α' 9), ἵνα δεῖξῃ, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἀπέλαυσε παρὰ τοῦ Θεοῦ μείζονος
 τιμῆς λέγει «Οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ
 τὸν ἄνδρα». Κατὰ ταῦτα ὁ ἀνὴρ πρέπει νὰ πρωτεύῃ.

Στίχ. 14. «Καὶ Ἄδὰμ οὐκ ἠπατήθη κτλ.». Κατὰ τὴν Γένεσιν
 κεφ. Γ' 13 ἡ γυνὴ εἶπεν, ὅτι «ὁ ὄφις ἠπάτησέ με», ἐπομένως ὡς
 ἀσθενεστέρα τοῦ ἀνδρός ἠπατήθη. Διὰ τοῦτο ἡ γυνὴ οὐδὲν πρω-
 τεῖον πρέπει νὰ ἔχη ἐπὶ τοῦ ἀνδρός, οὐδεμίαν αὐθεντίαν ἐπ' αὐτοῦ.
 Ὁ δὲ Ἄδὰμ λέγει, ὅτι ἡ γυνὴ ἠπάτησε με, ἀλλ' ὅτι «αὕτη μοι
 ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ ἔφαγον». Κυρίως λοιπὸν ἡ γυνὴ ἠπατήθη.

τεκτονογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγιασμοῦ μετὰ σωφροσύνης.

Στιχ. 15. «Σωθήσεται δὲ» ὑποκείμενον «τὸ γυναικεῖον φύλον». Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· Αἱ γυναῖκες αἱ πεσοῦσαι εἰς ἁμαρτίαν ἕνεκα τῆς ἑξαπατηθείσης Εὔας δύνανται νὰ σωθῶσιν, ἐὰν πιστεύσωσιν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν ἀγαπήσωσιν αὐτό, ἐὰν δι' αὐτοῦ ἀγιασθῶσιν, ἐὰν σώφρονα διάγωσι βίον καὶ ἐὰν ἐκτρέψωσι τὰ τέκνα των καλῶς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αί Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.....	Σελ..	3
Αί Ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων.....	»	3
Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.....	»	4
Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος.....	»	10
Ὁ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος.....	»	12

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Περικοπαὶ ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων.

Ἡ ἵδρυσις τῆς πρώτης Ἐκκλησίας.....	»	15
Ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη τῶν πρώτων χριστιανῶν..	»	22
Ἡ εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσις τοῦ Ἀποστό- λου Παύλου.....	»	23
Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν Ἀθήναις.....	»	28

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Περικοπαὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων.

Κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου περὶ τοῦ Ἐστυ- ρωμένου.....	»	32
Παθήματα τοῦ Ἀπ. Παύλου ἐκ τοῦ κηρύγματος..	»	35
Ἡ δύναμις τῆς πίστεως.....	»	37
Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά.....	»	41
Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη.....	»	43
Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστὸν.....	»	48

3,000

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον.....	Σελ. 49
Αἱ ιδιότητες τοῦ χριστιανικοῦ βίου.....	» 54
Ἡ δι' ἔργων ἀπόδειξις τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος.....	» 57
Ἡ χαλιναγωγήσις τῆς γλώσσης.....	» 62
Ἡ ἀληθὴς σοφία.....	» 63
Τὰ καθήκοντα τῶν συζύγων πρὸς ἀλλήλους.....	» 65
Τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὰ- νάπαλιν.....	» 69
Τὰ καθήκοντα τῶν ὑπηρετῶν πρὸς τοὺς κυρίους καὶ τὰνάπαλιν.....	» 70
Ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς ἄρχοντας.....	» 72
Τὰ προσόντα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου..	» 74
Τὰ καθήκοντα τῶν πρεσβυτέρων.....	» 77
Ἡ προσευχή.....	» 78

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων
Δ. Χ. Τροζοπούλου καὶ Μ. Σαλιβέρου
